

ACADEMIA ROMÂNĂ
STUDII ȘI CERCETĂRI
LVI

FAMILIA
RACOVITĂ-CEHAN
GENEALOGIE ȘI ISTORIC
DE
GENERAL M. RACOVITĂ-CEHAN

ACADEMIA ROMÂNĂ
STUDII ȘI CERCETĂRI

Lei

I. N. IORGA, Istoria poporului francez, 1919	75
II. N. IORGA, Scurtă Istorie a Slavilor răsăriteni: Rusia și Polonia	38
III. Dr. GR. ANTIPĂ, Problemele evoluției poporului român, 1919	75
IV. N. IORGA, Istoria literaturilor românești în dezvoltarea și legăturile lor, 3 vol. 1920	—
V. P. PONI, Statistica Răzeșilor, 1921	38
VI. Dr. GR. ANTIPĂ, Dunărea și problemele ei științifice, economice și politice, 1921	39
VII. TH. CAPIDAN, Meglenoromânii. I. Istoria și graiul lor, 1925	150
II. Literatura populară la Meglenoromâni, 1928 . .	150
III. Dicționar Meglenoromân, 1935	200
VIII. G. BOGDAN-DUICĂ, Viața și ideile lui Simeon Bărnuțiu, 1924	100
IX. Dr. N. LEON, Entomologia medicală, 1925	150
X. T. SAUCIUC-SĂVEANU, Cultura cerealelor în Grecia antică și politica cerealistă a Atenenilor, 1925	115
XI. SEXTIL PUȘCARIU, Studii Istroromâne. II. Introducere, gramatică, caracterizarea dialectului istroromân, 1927	300
XII. Dr. I. LEPŞI, Studii faunistice, morfologice și fizioloice asupra Infusoriilor din România, 1927	140
XIII. O. ANASTASIU, Industriile sășești în raport cu localizarea marii industriei, 1928	120
XIV. R. V. BOSSY, Politica externă a României între anii 1873—1880, privită dela Agenția diplomatică din Roma, 1929	120
XV. VICTORIA D. VOINOV, Excreția prin intermediul cromatocitelor la nevertebrate, 1929	150
XVI. SEXTIL PUȘCARIU, Studii Istroromâne III. Biografie critică, listele lui Bartoli, texte inedite, note, glosare, 1929	210
XVII. P. P. PANAITESCU, Călători poloni în țările române, 1930	180
XVIII. N. GEORGESCU-TISTU, Bibliografia literară română, 1932	230
XIX. RADU I. PAUL, Flexiunea nominală internă în limba română, 1932	300

FAMILIA
RACOVITĂ-CEHAN
GENEALOGIE ȘI ISTORIC

DE

GENERAL M. RACOVITĂ-CEHAN

320118

1987

BIBLIOTECĂ CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
BUCURESTI
COTA 1987

B.C.U. Bucuresti

C20063708

Ms. Invata 2^u
Domnului Nicolae Obreanu ca
seara al străinii legători o se-a
semnat distinsă cunoscându-i în
Cehan

P R E F A T A

Sunt întocmite și date publicității până azi, mai multe lucrări de seamă, relative la genealogia și filiațiunea unor din familiile boierești din țară, din acelea ale căror membri au luat o oarecare parte în trecut, la conducerea trebilor țării. Astfel ale familiilor Cantacuzino, Ghica, Racoviță, Mavrocordat, Kalimachi, Cantemir, Cuza, Manu, Sion, Rășcanu, etc., precum și lucrarea neterminată a lui Ștefan Grecianu, care cuprinde un însemnat număr de familii din Muntenia¹⁾.

Cum însă ce s'a scris despre Racovițești în *Surete și Isvoade*, VIII, de Gh. Ghibănescu și în *Arhiva Gheorghe Grigore Cantacuzino*, de d-l I. C. Filitti, nu e nici complet, nici deajuns de documentat, — m'am hotărât să caut și să împlini aceste lipsuri.

In acest scop, am cules materialul necesar pentru documentare din diferitele lucrări ale specialiștilor în această materie, din revistele literare, istorice sau genealogice, cum și din multe hrisoave de prin secolele al XVII, XVIII și XIX-lea aflate la Academia Română, la Arhivele Statului din București și Iași, sau la Epitropia Sf. Spiridon din Iași, ajungând astfel să înjgheba și stabili — pot zice — definitiv și cu toată preciziunea genealogia și filiațiunea familiei Racovită, care descinde din Cehan.

Totodată am adunat și diferite date certe asupra celui mai mare număr din membrii acestei familii, ce are ramificații atât în Moldova — de unde își trage originea — cât și în Muntenia.

¹⁾ Ștefan D. Grecianu, *Genealogiile documentate ale familiilor boierești* (Din scrierile inedite), publicată de Paul Șt. Greceanu, I și II, București, 1913—1916.

Și cum, din această familie au fost trei Domnitori, cari au stat în scaun atât în Moldova, cât și în Muntenia — în perioada fanariotă și cea anterioară — am găsit cu calea redată după diferiți autori și cronicari, precum și din diferite lucrări referitoare, domniile lor, într'un capitol special.

Familia C e h a n, fiind aceea din care descind Racoviței, am întocmit mai cu precizie și arborele ei genealogic, desvoltând personalitatea celor mai însemnați dintre membrii ei.

Nu pot termina această scurtă prefată, fără a aduce mulțumirile mele și pe această cale d-lor I. C. Filitti și G. D. Florescu, reputați genealogiști, cari mi-au înlesnit prin cunoștințele lor și prin materialul ce posedau relativ la Racoviței din Muntenia, ducerea la bun sfârșit a acestei migăloase lucrări.

General M. Racoviță-Cehan

PARTEA I-A

GENEALOGIA FAMILIEI

ORIGINEA FAMILIEI RACOVITĂ-CEHAN

In *Arhondologia Moldovei*, la pagina 294—95, Paharnicul Constantin Sion, vorbind despre Racovițeștii dela ținutul Vasluiului, arată că familia lor era Cehan și că străbunul lor (Racovită - Cehan), a fost născut de maicăsa într-o bejenie în fundul Racovei și din botez pentru pomire l-au numit Racovită.

Această versiune am auzit-o în copilărie dela părinții mei, cu singura deosebire că evenimentul s-ar fi petrecut la mănăstirea Racoviță ce există și azi în fundul văiei Racova, mai sus de satul Pungești, județul Vaslui.

In *Genealogia Cantacuzinestilor*¹⁾, se spune că Tom a Cantacuzino, stabilit în Moldova, a măritat pe unica sa fiică cu boierul moldovean I. Racovită, din a căror unire s-a născut Mihai, voievodul de mai târziu care s'a numit după numele tatălui său: Racovită, iar nu după familie, care era Cehan.

Dionisie Fotino, în *Istoria generală a Daciei*, publicată în 1818—1819 în grecește la Viena și tradusă la 1859 la București de George Sion, despre Mihai Racovită V. V. arată (III, p. 90) că era de origine Român, avea dregătorie de spătar și se trăgea de pe valea Racovei, din județul Vaslui.

Alex. Xenopol, în *Istoria Românilor din Dacia Traiană*, ediția III, volumul IX, pag. 37, scrie că Mihai Racovită era de neamul lui drept Moldovan și își trăgea familia, probabil dela unul din ostașii nobilați de Ștefan cel Mare, pe câmpul bătăliei dela Rahova.

Pe de altă parte, Ion Cavaler de Pușcariu, în cunoscuta sa lucrare: *Date istorice privitoare la familiile nobile*

¹⁾ Cf. *Genealogiile Cantacuzinilor de Banul Mihai Cantacuzino*, publicată și adnotată de N. Iorga, București, 1902, p. 42.

române, Sibiu 1892, p. 135, arată familia românească de Racovicza, ca făcând parte din nobilimea Banatului, încă dela 1428. Menționez aceasta, fără a putea face vreo legătură cu Racoviștii din Moldova și nici de a trage vreo concluzie.

Apoi sub denumirea de Racovița, se găsesc în diferitele părți ale țării, un mare număr atât de localități, cât și de ape, astfel în Banat, în județele: Sibiu, Vâlcea, Romanați, Argeș, Mușcel, Dâmbovița, R.-Sărat, Vaslui, Soroca, etc. și fapt curios, chiar în Ceho-Slovacia, în apropierea de stațiunea balneară Pyestani, există un sat cu denumirea de Racovitză.

Cunoscând toate acestea și neavând o altă indicație, cred că se poate admite:

a) Că familia Racoviță este coboritoare din familia Cehan;

b) Că începătorii ai acestei familii sunt frații Nicolae și Ion, fiii lui Racoviță - Cehan; căci ei trăind în același timp cu tatăl lor și stând mai mulți ani împreună în divanul țării, tatăl lor își zicea și semna întotdeauna Racoviță Cehan, pe când fiii lui își ziceau și semnau Niculai Racoviță și Ion Racoviță. După care toți urmașii lor, au păstrat numele de Racoviță.

FAMILIA CEHAN (din Moldova)

Numele de Cehan, îl întâlnim pentru prima oară într'un act al lui Ștefan cel Mare din 1487 Octombrie 7, publicat de Ioan Bogdan în *Documentele lui Ștefan cel Mare* (I, p. 87 și 305).

Tot așa într'un act al aceluiași domn, din 10 August 1482, prin care domnul întărește cumpărături în Lăpușna boierului Stan Horja, care era moșul lui Cehan, vătaf din 1598. (Mihai Costacheșcu, *Documente Moldovenesti dela Ștefan cel Mare*, p. 116).

La 1565, familia Cehan, făcea parte — prin unii din membrii săi — dintre boierii cei mari.

Pentru documentare asupra spitei și mai ales asupra filiației familiei Cehan, în Arhivele Statului dela Iași, Transp. 1349, op. 1501, dosar Nr. 648 din anul 1844, filele 217 și

218, există un document din 1831 Decembrie 27, semnat de vornicul Nicolae Dimache și alți 56 răzeși din neamul cehanesc; precum și în *Buletinul comisiunii istorice a României*, VIII, pp. 69—78.

Luând de bază aceste documente precum și diferite hrisoave și date mai ales din lucrările lui Ghîbănescu, (*Surete și izvoade*, Vol. III, p. 236 și XVI, pp. 113—115), am putut stabili descendența și întocmi arborele genealogic al acestei familii, din care, după cum se arată în lucrarea de față, se trage familia Racoviță - Cehan.

Până la data când unul din membrii acestei familii, anume Racoviță - Cehan dă naștere familiei Racoviță, găsim cinci generații de Cehanești și anume:

I. Pe la 1460—1500, apare primul Cehan căsătorit cu Marușca (fiica Grozei și nepoata lui Coman Mărghilat, stăpân în Comănești, la gura Lăpușniței).

II. Pe la 1500—1550, trăiește fiul lor cunoscut sub numele de Cehan cel Bătrân căsătorit cu Lazea (fiica lui Stan Horja, pe Elan în ținutul Fălciumului, coboritor din Tintiul în olatul Grecenilor). Ei au avut 3 fii și două fiice, anume: Petre, Toma, Nichifor Mușa și Măgdălină.

III. Pela 1550—1590, fiul lui cel mare Petre, ajunge mare vătah¹⁾ de Vaslui. El lasă 4 fii și o fiică, anume: Petre, Ionașcu, Bălan, Toader, și Marica.

IV. Pe la 1590—1630, cel mai mare fiu Petre, căsătorit cu Illeana ajunge vornic și mare logofăt, lăsând șase fii și o fiică, anume: Toader, Zosin, Andrei, Constantin, Apostol, Zlata, și Racoviță.

V. Pe la 1630—1670, cel mai mic fiu Racoviță, căsătorit cu Tofana (fiica lui Petre Soldan, mare logofăt) trece prin toate rangurile de boierie; iar prin fiii săi Nicolae și Ion, care-și zic Racoviță, după numele de botez al tatălui lor, se face începutul unei nouă familii, anume Racoviță, provenită din Cehan.

¹⁾ Vătag sau vătah, în secolul al XVI-lea, era administratorul polițienesc al unui județ. Gh. Ghîbănescu, *Surete și izvoade*, XVI, p. VIII.

Nu ne vom ocupa de ceilalți membri descendenți și co-laterali ai acestei familii, căci ar ieși din cadrul acestei lucrări.

In cele cinci generații înșirate mai sus, cei mai de seamă membri ai acestei familii boierești, au fost Ionașcu și Racoviță.

A) Ionașcu Cehan născut către 1580, urcă treptele de boierie până la mare vornic. Se pune în vază la diferiți domni din acel timp, astfel că în 1623 capătă danie dela Ștefan Tomșa V. V. satul Voloseni, pentru 6 cai și 200 ughi galbeni; în anul 1627 primește danie dela Miron Barnovschi V. V. satul Stănești-Fălcu, pentru un cal bun ce a dat Craiului Ardealului; apoi în 1630 primește întăritura dela Alexandru V. V. fiul lui Radu V. V. pentru un sălaș de Țigani ce primise danie dela Miron Barnovschi V. V. când a dat pentru treaba țării lui Diac-Pașa, un cal bun, prețuit 100 ughi galbeni.

In a doua domnie a lui Ștefan Tomșa V. V., el împreună cu Duca fost comis mare, au împrumutat visteria cu 600 taleri de argint, pentru ca banul Enache Cataregiul să poată merge în solie la Tarigrad.

In anul 1631, 80 boieri între cari erau fruntași Vasile Lupu vornic, Ionașcu Cehan vornic, Savin hatman, Costin postelnic, Ureche spătar, Buhuș vișternic, Furtuna comis, Bașotă Pătrășcu logofăt, se duc la Poartă să protesteze că s'a dat domnia lui Alexandru Iliaș V. V. pentru a doua oară.

Tot în același an, fiind considerat boier mare, împreună cu alți boieri, este închis la Edicule în Tarigrad, alături de Miron Barnovschi, fostul domn.

In 1632 fiind în divan, Alexandru Iliaș V. V. a vrut să omoare în ziua de Paști pe toți boierii dușmani lui, între cari și Ionașcu Cehan, dar prințând la timp de veste, au putut scăpa.

Rămâند prieten cu Moise Moghilă V. V. în a doua a lui domnie, a fost trimis în taină cu Gheorghe Roșca vistiernic și alții, să prindă și să omoare pe Vasile Lupu vornicul, ei însă n'au izbutit.

El moare în anul 1639 fără a lăsa copii; după care Vasile Lupu V. V., dă lui Racoviță Cehan, moșile rămase dela el, ce fuseseră domnești.

B) Racoviță Cehan, născut pe la începutul veacului al XVII-lea, este ultimul copil al lui Petre Cehan, om bogat, ajuns logofăt mare sub Constantin Movilă V. V. și al Neghinei Ileana. Se căsătorește cu Tofana, fiica lui Petre Soldan, logofăt mare în 1610 și nepot lui Ștefan Tomșa V. V. fiind și cunyat cu Costea Bucioac, vornic mare, care ținea în căsătorie pe Candachia (soră cu Tofana) și a căror fiică Tudosca a fost căsătorită cu Vasile Lupu V. V.

Cu așa bune înrudiri, el trece ușor primele ranguri de boierie, ajungând logofăt al II-lea în anul 1634, slujbă în care rămâne până la 9 Iunie 1653, când este făcut logofăt mare, de către Vasile Lupu V. V., păstrând apoi rangul, și cu intermitență slujba, și sub Domnii următori: Gheorghe Stefan V. V., Gheorghe Ghica V. V., Ștefan Lupu V. V. și Eustatie Dabija V. V., până la moartea sa în anul 1664.

In tot timpul a căutat de și-a sporit avereia, cumpărând sau căptând danii sate și moșii, mai ales în județul Vaslui și pentru care a luat la timp întăritura dela diferiții Domni ai țării.

A stat în divanul țării peste treizeci de ani, la 1662 fiind considerat ca primul șezațor.

Se zice că înainte de a muri, se călugărește, luând numele de Mefodie sau Iftodie¹⁾.

¹⁾ a) Această presupunere cred că nu poate fi întemeiată din următoarele fapte:
a) Pe piatra mormântă stă scris Racoviță Cehan, iar nu Mefodie sau Iftodie.

b) El moare la 15 Decembrie 1664 și la 12 Decembrie era încă logofăt mare sub Eustatie Dabija V. V.

c) Un istoric dela Vasile Lupu V. V. arată pe Iftodie Cehan ca logofăt al II-lea, în anul 1641.

d) G. Ghibănescu, în Surete și izvoade, XVI, p. 79—80, arată pe Iftodie Cehan logofăt.

e) Hurmuzachi, XVIII, p. 409, Iftodie Cehan e arătat mai întâi ca logofăt și apoi ca tată al lui Niculaie Racoviță.

Toate aceste date ne conduc a putea stabili, că Racoviță Cehan își zicea la început Iftodie Cehan, iar nu când a murit, făcându-se astfel o falsă afirmație.

Se poate de asemenea să fi primit prin boțez două nume: Iftodie și Racoviță; iar mai târziu a păstrat numai pe acel de Racoviță.

El lasă ca urmași 3 copii, adică doi băieți Nicolae și Ion, cari își zic Racoviță, adică schimbă numele de familie din Cehan în acel de Racoviță, și o fată Safta.

C) Despre ceilalți membrii ai familiei Cehan, prevăzuți în alăturatul arbore genealogic, urmează a se consulta fișele respective din a doua lucrare a noastră, relativă la această familie.

FILIAȚIUNEA FAMILIEI RACOVITĂ ȘI DESCRIEREA PERSOANELOR PREVĂZUTE IN ARBORELE GENEALOGIC

Primii dintre străbuni la care găsim numele de Racoviță, este Racoviță Cehan, care însă îl avea drept nume de botez, iar fiili săi Nicolae și Ion sunt aceia cari îl iau ca nume de familie, numindu-se respectiv Nicolae Racoviță și Ion Racoviță, după care toți descendenții îl păstrează. Singur numai Constantin V.V. fiul lui Mihai V.V., adaugă și pe cel de Cehan, numindu-se și semnând în toate actele și împrejurările Constantin Mihai Cehan Racoviță V.V.

GENERATIA I-a

Racoviță Cehan (a se vedea cele scrise despre el la familia Cehan).

Urmașii săi sunt Nicolae, Ion și Safta.

GENERATIA II-a

Copiii lui Racoviță Cehan și ai Teofanei P. Soldan

1. Nicolae¹⁾ fiul cel mai mare, care se căsătorește cu Maria Lupu Balș. Trece ușor prin toate rangurile de boierie și slujbele legate de ele.

In anul 1673, fiind logofăt mare, este trimis la Constantinopol Marelui Vizir ca zălog, de către Dumitrascu Cantacuzino, Domnul Moldovei.

¹⁾ Pentru documentare, la toate persoanele a se vedea partea II-a a acestei lucrări: Fișe și fotografii.

La 4 August 1674, ca fruntaș bătrân al țării, când Grigore Ghica V.V. a mers cu oștirea în contra Polonilor și Doamna lui fusese trimisă ca ostatică la Poartă, s-au pus chezăși următorii boieri: Nicolae Racoviță logofăt mare, Iordache Balș, Aldea medelnicer și Capitan Caraorman.

In 1680 fiind caimacam la Iași, când a venit Gheorghe Duca V.V. în a 3-a domnie, împreună cu alți boieri mari ai țării, cu soția și copiii săi a fugit în Ungaria, treând pe la Hangu.

La 20 Aprilie 1683, este numit din nou Caimacam, împreună cu Teodor Paladi și Todirascu Cantacuzino vistier, pe timpul când Gheorghe Duca V.V. se găsea dus cu oștirea la împresurarea Vienei.

Intre 1650 și 1685, când a murit, a stat continuu în divanul țării. In tot timpul el a căutat a-și spori avere, cumărând și obținând danii de sate și moșii, luând și întărituri dela diferiții Domni ce se aflau în scaun. De asemenea a primit și moștenire dela Anastasia, soția unchiului său Ionascu Cehan.

Murind la 8 Martie 1685, este înmormântat la mănăstirea Dobrovăț-Vaslui.

Pe urma lui rămân 3 copii, adică 2 băieți Ion și Andrei și o fată Safta, căci Ecaterina murise mai înainte.

2. Ion este fiul cel mai mic și se căsătorește întâia dată cu Anastasia Toma Cantacuzino, care murind în anul 1668, se căsătorește a doua oară cu Safta Apostol Costachi. Trece și el repede prin toate rangurile de boierie până la vornic mare.

In anul 1683 paharnic mare, pe când fratele său mai mare Nicolae, rămâne în țară Caimacam, el însotește pe Gheorghe Duca V.V. la împresurarea Vienei.

In 1685, ca vornic mare al Țării de jos, împreună cu alți boieri mari este caimacam, până la venirea în scaun a lui Constantin Cantemir V.V. Si el a sporit avere, de altfel deajuns de mare cu ceea ce promise drept zestre dela prima lui soție, fiica lui Toma Cantacuzino,

la care s-au adăugat cumpărăturile și daniile făcute de el, cum și moștenirile dela vara sa primară, Nastasia Panhilie, fiica Zlatei Murguleț, soră cu tatăl său și dela Nicolae și Gheorghe Cehan, tot veri primari, fiili lui Apostol Cehan și el frate cu tatăl său.

El a stat continuu în divanul țării dela 1658 până la 1688 când a murit, fiind înmormântat tot la mănăstirea Dobrovăț-Vaslui.

Pe urma lui rămân 7 copii, adică 2 băieți: Mihai din căsătoria cu Anastasia Cantacuzino și Dumitru Șu din căsătoria cu Safta Costache, cum și 5 fete tot din căsătoria cu Safta Costache, anume: Anastasia, Tofana, Ecaterina, Maria și Elena.

3. Safta, singura fiică, a fost măritată cu paharnicul Alexandru.

Cum acești doi frați, Nicolae și Ion, au format cele două ramuri ale familiei Racovită-Cehan, voiu urma cu descrierea pe rând și pe generații a membrilor fiecarei ramuri.

I. RAMURA NICOLAE RACOVITĂ

GENERATIA III-a

Copiii lui Nicolae Racovită și ai Mariei L. Balș

a) Ion, fiul cel mai mare, este căsătorit întâia dată cu Maria și în a doua oară cu Safta.

Dela 1688 până ce moare, a fost în divan, ocupând scara boierilor până la cea de paharnic.

El era mort în 1710, lăsând ca urmaș un singur copil, pe Ion.

b) Andrei, fiul cel mai mic, nu a fost căsătorit, iar ca rang de boierie, îl găsim vistier și postelnic, făcând parte și din divan.

El moare la 21 Iulie 1685, puțin timp după tatăl său și este înmormântat tot la mănăstirea Dobrovăț-Vaslui.

c) Safta fiica cea mai mare, a fost măritată cu Iordache Roset; ar fi murit pe la 1714 în țara Ungurească.

d) Ecaterina, fiica cea mai mică, a fost măritată cu Bejan Balș.

Ea moare în 1675 și este înmormântată tot la mănăstirea Dobrovăț-Vaslui.

GENERATIA IV-a

Copiii lui Ion N. Racovită și ai Mariei

a) Ion, singurul fiu, este căsătorit cu Elena. Îl întâlnim numai ca jicnicer și postelnic; el moare înainte de 1755 și lasă ca urmaș un singur copil, Nicolae.

GENERATIA V-a

Copiii lui Ion I. Racovită și ai Ilincăi

a) Nicolae, singurul fiu, se căsătorește cu Smaranda Darie Donici.

In rang de boierie ajunge comis mare și medelnicer mare fiind și ispravnic de Vaslui.

In 1755 intră în stăpânirea a multime de moșii, rămase dela străbunicul său Nicolae Racovită, după împărțeala ce face cu vărul său Stefan Roset.

A fost foarte des întrebuințat spre a hotărni și delimita, în mod oficial, moșii și sate.

El moare înainte de 1763 lăsând 5 fii, anume: Constantin, Mihai, Gheorghe, Andronache și Nicolae.

a) Constantin, fiul cel mai mare, căsătorit cu Maria. Ca rang de boierie a fost postelnic.

Era proprietarul moșiei Rădiu, județul Vaslui.

In anul 1795 era mort, lăsând ca urmaș o fiică Anastasia.

b) Mihai al doilea fiu, se căsătorește cu Maria C. Bosie.

Ca rang de boierie a fost postelnic și sulger mare.

Avea moșii în județul Vaslui.

El moare după 7 Septembrie 1797, lăsând ca urmași 4 copii, un fiu Nicolae și 3 fiice: Smaranda, Profira și Roxanda.

c) Gheorghe, al treilea fiu, nu a fost căsătorit. Ca rang de boierie a fost postelnic, spătar și ban mare.

Proprietar al moșiei Ciorâța (Zlătărești) județul Vaslui; moare după 1827.

d) Andronache, al patrulea fiu, nu a fost căsătorit. După anul 1774 se călugărește sub numele de Athanasie, fiind ierodiacon la episcopia de Roman, între 1777 și 1795.

El moare după 1801.

e) Nicolae, al cincilea fiu, cel mai mic, se căsătorește întâia dată cu Elena St. Caracăș și a doua oară cu Saffa Chirică pe la 1800.

Ca rang de boierie, a fost medelnicer, postelnic și clucer. Era proprietarul moșiei Sorănești-Vaslui și Cosăuți-Soroca.

El moare la 9 Iunie 1806, lăsând testament pentru împărțirea averii între copiii săi, Ion, Anastasia și Ecaterina, Smaranda și Gheorghe.

GENERATIA VII-a

A) Copiii lui Constantin N. Racoviță și ai Mariei

a) Anastasia, singurul copil, a fost măritată cu Alexandru Anastasie la 1 Aprilie 1798.

B) Copiii lui Mihai N. Racoviță și ai Mariei C. Bosie

a) Nicolae, singurul fiu, se căsătorește întâia dată cu Profira și a 2-a oară cu Marioara N. Vârgolici.

Este proprietar al moșiei Ciorâța (Zlătărești) Vaslui și murind în anul 1840, lasă 5 copii din întâia căsătorie cu Profira, anume: Gheorghe, Ion, Iacob, Smaranda și Ecaterina și din a doua căsătorie cu Mărioara, pe Gheorghe.

b) Roxanda, fiica cea mai mare, era măritată pe la 1811 cu Vîrnăv sârdar, din Basarabia.

c) Smaranda, a doua fiică, a fost măritată cu Alexandru Glavce, vornic din Basarabia.

d) Profira, fiica cea mai mică, n'a fost măritată și s'a călugărit.

C) Copiii lui Nicolae Racoviță și ai Ilincăi Caracăș

a) Ion, singurul fiu, născut în 1796, se căsătorește la 18 Decembrie 1825 cu Smaranda Nicolae Alcaz.

Mare proprietar în județul Vaslui, posedând moșile Șorănești de Sus, Telejna și Buhăești de Sus, ajunge, în rang de boierie, până la comis mare. În anul 1830, face parte din divan ca postelnic, iar în 1831 este membru în obșteasca adunare extraordinară, pentru revizuirea Regulamentului Organic (Kiselev). Dela 1832—1833 este Președinte al Tribunalului criminalicesc din Iași, iar la 12 Decembrie 1838, este numit Președinte al judecătoriei Vaslui.

El moare în 1854, fiind înmormântat la Șorănești-Vaslui, lăsând ca urmași 2 fii, Nicolae și Gheorghe; a mai avut un fiu Vasile, care a murit în vîrstă de 16 ani.

b) Smaranda, fiica cea mai mare, a fost măritată cu pitarul Ionita T. Cerkez dela Husi. La 9 Iunie 1806, la moartea tatălui ei era măritată; iar în 1826 trăia încă.

c) Anastasia-Tasiica, fiica cea de a doua, a fost măritată cu Panteotu (grec) dela Soroca. La 9 Iunie 1806, la moartea tatălui ei era măritată, iar în 1826 erau morți și ea și soțul ei.

d) Ecaterina-Catinca, fiica cea mai mică, nu a fost măritată și a murit nevârstnică.

D) Copiii lui Nicloae Racoviță și ai Saftei Chirică

a) Gheorghe, singurul copil, născut în 1801, se căsătorește în 1824 cu Maria N. Venier.

Proprietar al moșiei Șorănești din Vale, județul Vaslui, ajunge în rang de boierie până la agă, luând parte activă la viețea politică din vremea sa. Astfel în 1831 face parte din obșteasca adunare extraordinară pentru revizuirea Regulamentului Organic, în urmă deputat al județului Vaslui în 1832, 1837, 1841, în 1842 fiind în același timp și ispravnic; apoi 1847 și ultima oară în divanul ad-hoc al lui Vîgoride dela 1857, când funcționa și ca Președinte al Tribunalului Vaslui.

El moare în 1876, fiind înmormântat la moșia sa Șorănești, lăsând ca urmași o singură fiică, Elena.

GENERATIA VIII-a

A) Copiii lui Nicolae M. Racoviță și ai Profirei

a) Gheorghe, fiul cel mai mare, născut înainte de 1826, se căsătorește cu Anastasia - Tasia.

In 1840 obținând vrăstnicia, dela comisia epitropicească din Vaslui, se judecă cu Ion Racoviță, comis și cu Gheorghe Racoviță agă, dovedind cu mărturia a 8 boieri din județ că le este nepot, deci nobil; iar în 1875 Iulie, Tribunalul întărește mărturia boierilor, cum că este nobil, trăgându-se din vechiul neam Racovițesc, care a fost și este din familiile cele dintâi.

El moare înainte de 1865, lăsând ca urmași o fiică, Elena - Elenca.

b) Ion, al doilea fiu, născut în 1826, se căsătorește în Ianuarie 1860 cu Maria C. Caracas.

Proprietar al moșiei părintești Ciorăța și al celei dotide Budăiu-Vaslui, ajunge, când se cumpărău boieriile, până la rangul de comis. Are diferite întrebuiințări în administrația județului și moare în Iunie 1881 de cancer, după ce fusese operat la Viena de marele chirurg Dr. Bilroth, fiind înmormântat la Buhăești Vaslui.

Rămân după el urmași 5 copii, 4 băieți: Ion, Eugen, Mihai și Dimitrie și o fată, Eugenia.

c) Iacob - Iacovache, al doilea fiu, născut în 1828, se căsătorește în 1859 cu Elena - Elenca Papadopol.

Proprietar și el în județul Vaslui, ajunge la rangul de comis. Ocupă diferite slujbe județene, iar în 1857 este ales de 3 ori ca reprezentant al ocolului Mijloc, pentru divanul ad-hoc, fiind favorabil unirii.

Moare la 15 Ianuarie 1897, fiind înmormântat în cimitirul Eternitatea dela Iași, lăsând 4 copii, 2 băieți: Gheorghe și Constantin și 2 fete: Natalia și Elena.

d) Smaranda, fiica cea mai mare, născută în 1830, măritată întâia oară cu N. Bantaș și după ce se desparte, a 2-a oară la 1867 cu Iancu Mihail. Ea moare la 3 Aprilie 1916, fiind înmormântată la cimitirul Eternitatea din Iași.

e) Ecaterina - Catinka, fiica cea mai mică, născută la 1832, măritată cu Vasile Moscu, moare la 1923 Septembrie, fiind înmormântată la cimitirul Eternitatea din Iași.

Copiii lui Nicolae M. Racoviță și ai Mariei Vârgolici

a) Gheorghe, singurul copil, moare nevârstnic într'un accident de vânătoare.

B) Copiii lui Ion N. Racoviță și ai Smarandei D. Alcaz

a) Nicolae, fiul cel mai mare, născut la 15 Mai 1827, se căsătorește cu Olympia Nicolaie Duca.

Proprietar al moșiei părintești Buhăești de Sus și Telejna-Vaslui, cum și Scheia, județul Roman, prin moștenire dela Eugen Alcaz (frate cu mama sa), ajunge în rang de boierie până la comis; iar în 1860 și 1866 este prefect al județului Vaslui. Vânător pasionat, era cunoscut în toată țara.

El moare în 1894 Mai, fiind înmormântat la Șorănești-Vaslui. Neavând copii cu Olimpia Duca, recunoaște pe fiul său natural Vasile.

b) Vasile, al doilea fiu, născut la 1832, moare nevîrstnic la 1848.

c) Gheorghe - Gheorghies, fiul cel mai mic, născut la 29 Iunie 1839, se căsătorește cu Eufrosina Al. Stamatopol.

Proprietar al moșiei părintești Șorănești-Vaslui, cum și Muncelul-Roman, prin moștenire dela unchiul său, Eugen Alcaz.

Cu studii universitare de drept, intră în magistratură și la 4 Martie 1866 este înaintat Președinte al Tribunalului Iași secția 2-a, după care în curând demisionează pentru a face avocatură la Iași cu Mihai Corne și politică.

In Octombrie 1866 este ales deputat al colegiului 2 Vaslui, asemenea la 10 Mai 1871 ca conservator, precum și la 1892.

In același timp ia parte la mișcarea literară ce se desfășură la Iași, fiind membru marcant al Societății Junimea încă dela 1864.

El moare la Paris în 1913 Ianuarie 9/22, de unde este adus în țară și înmormântat la moșia sa Șorănești-Vaslui, lăsând un singur fiu, Emil.

A mai avut un fiu, Alexander, care a murit în 1868, la vîrsta de 3 ani și o fiică, Margareta care a murit în 1886 având 14 ani.

Copiii lui Gheorghe N. Racovită și ai Mariei Venier

a) Elena - Ilinca, singura fiică, a fost măritată cu Nicolae Cocri dela Huși; murind a fost înmormântată la Șorănești-Vaslui.

GENERATIA IX-a

A) Copiii lui Ion N. Racovită și ai Mariei Caracaș

a) Ion - Iancu, fiul cel mai mare, născut la Ciorăști-Vaslui la 23 Septembrie 1864, se căsătorește în 1898 cu

Ghizela Kiss (unguroaică). In Iulie 1885, absolvind școala militară de ofițeri, este înaintat Sublocotenent în infanterie; înaintând în gradele următoare; în 1913 ca Lt.-Colonel comandă regimentul 38 Infanterie din Brăila, cu care ia parte la expediția militară din Bulgaria. Apoi Colonel, comandant al regimentului 78 Infanterie, nou înființat la Brăila, intră în campania din 1916—1919, în contra puterilor centrale (Germania și Austro-Ungaria aliate cu Turcia și Bulgaria). Numit mai în urmă Comandant de brigadă este rănit în luptele din Dobrogea.

In perioada a 2-a a campaniei, este numit comandant militar al județului Iași, iar la terminarea războiului demisionează din serviciul activ al armatei, regulându-și drepturile la pensie.

El moare la 23 Aprilie 1929 și este înmormântat, după dorința sa expresă, la cimitirul din comuna Buhăești-Vaslui, alături de tatăl său. Nu are urmași.

b) Eugen, al doilea fiu, născut la 3 Aprilie 1866 la Ciorăști-Vaslui, n'a fost căsătorit.

In Iulie 1886, absolvind școala militară de ofițeri, este înaintat Sub-Locotenent în Cavalerie. In iarna anului 1892-93, trimis în inspecția carantinei ce era de-a-lungul Prutului, se îmbolnăvește de tifos și dublă-pneumonie și moare la 15 Ianuarie 1893, fiind înmormântat la cimitirul Eternitatea din Iași, alături de mama sa.

c) Mihai, al treilea fiu, născut tot la Ciorăști la 3 Noemvrie 1868, se căsătorește la 20 Noemvrie 1894, cu Eufrosina A. Orășanu dela Râmnicul Sărat.

In Iulie 1888, absolvind școala militară de ofițeri, este înaintat Sub-Locotenent în artillerie și în anii următori 1888—89 și 1889—90, urmează cursurile școalei speciale de aplicație de artillerie și geniu. Înaintează până la gradul de Major în arma artilleriei și în anul 1908, după răscoalele țărănești din țară, când se reorganizează pe baze nouă jandarmeria rurală, trece în acest corp, unde dobândește toate gradele, până la cel de general inclusiv.

Lt.-Colonel în expediția militară din Bulgaria în anul 1913, ia parte ca pretor și șef al serviciului de jandarmerie al

Corpului 1 Armată (General D. Cotescu); iar în campania pentru întregirea neamului din 1916—1919, cu gradul de Colonel, este la început pretor al Corpului 2 Armată (General D. Cotescu), apoi pretor al Armatei 2-a (General Al. Averescu), până la retragerea trupelor în Moldova.

In Martie 1918, când Basarabia a declarat unirea cu România, este numit pretor pe lângă comandamentul trupelor din Chișinău și Comandant al jandarmeriei din Basarabia.

La 10 Mai 1919 este înaintat la gradul de General, iar la 5 August 1920 numit Inspector general al Jandarmeriei și Comandant al Corpului de Jandarmi.

Postul ce i se încredințează era de mare importanță și mai cu seamă de grea răspundere, dacă se ține seamă de mentalitatea populației după războiu și de reaua apreciere cu care se întoreseră jandarmii din războiu; totuși se achită cu deosebită autoritate, pricepere și demnitate, cum a și fost apreciat de Regele Ferdinand. Cu toate acestea, la 5 Februarie 1922, la schimbarea guvernului este pus la dispoziția Ministerului de Războiu și apoi la aceea a Ministerului de Interne, rămânând în această situație până la 1 Octombrie 1927, când, prin limită de vîrstă, este trecut în rezervă, pentru a-și regula drepturile la pensie.

După aceasta, intrând în viața politică, în anul 1928, este ales deputat de Putna, iar în 1931 deputat de Ismail. În tot acest timp s'a ocupat cu legile militare și cele administrative și cu deosebită stăruință cu cele bugetare.

Este proprietar dotal al moșiei Tufele din Bogza-R. Sărat.

Este încă în viață și a avut 2 fii: Mihai și Mircea.

d) Dimitrie - Mitică al patrulea fiu, născut și el la Ciorâta la 14 Octombrie 1869, se căsătorește la 12 Noemvrie 1900 cu Elena N. Crăescu dela Tecuci. A fost funcționar în diferite administrații publice și dela 1920 este pensionar al C. F. R.

Moare în 1940 Iunie 16, este înmormântat la Galați, lăsând trei fii: Ion, Gheorghe și Dimitrie.

e) Eugenia, singura fiică, născută la 7 Martie 1871, se mărită în Fabruarie 1892 cu Victor Bejan, dela Iași.

Moare la 30 Noemvrie 1939, fiind înmormântată în cimitirul Eternitatea din Iași, lângă mama ei.

B) Copiii lui Iacovache N. Racoviță și ai Elenei Papadopol

1. Gheorghe, cel mai mare fiu, născut la 26 Iulie 1860, se căsătorește la 18 Septembrie 1897 cu Adina C. Isvoranu. Licențiat în drept, intră în magistratură și în Mai 1918 este înaintat la Curtea de Apel din Galați, de unde în 1925 este pensionat. În anii 1902—1904 a ocupat funcția de Prefect al județului Tecuci.

Murind la 1940 Iunie 19, este înmormântat la cimitirul Belu, lăsând un singur fiu, Nicolae.

2. Constantin - Costică, al doilea fiu, născut la 2 Februarie 1863.

In Iulie 1882, absolvind școala militară de ofițeri, este înaintat Sub-Locotenent în artillerie și în anii 1882—83 și 1883—84 urmează cursurile școalei speciale de aplicație de artillerie și geniu. Înaintează în anul 1892 Căpitan, iar în 1905 moare, fiind înmormântat la Bacău.

3. Natalia, fiica cea mai mare, născută la 20 August 1861, a fost măritată în Mai 1882 cu Locotenentul Vasile Dimitriu, din Infanterie, care ajunge Colonel.

Ea moare în Mai 1917, fiind înmormântată în cimitirul Eternitatea din Iași.

4. Elena - Ilenuța, fiica cea mai mică, născută la 6 Octombrie 1876, a fost măritată la 1 Decembrie 1896, cu Căpitanul Constantin Mihăilescu din Infanterie, care ajunge Lt.-Colonel.

Ea moare la 14 Aprilie 1939, fiind înmormântată la cimitirul militar Ghencea din București.

C) Copilul lui Nicolae Racoviță (recunoscut)

1. Vasile, copil unic, născut la Telejna-Vaslui, la 4 August 1891, se căsătorește la 18 Decembrie 1921 cu Lucreția Teodorescu, văduvă.

Făcând stagiul militar, este înaintat Sublocotenent de artillerie în rezervă pe ziua de 1 Octombrie 1913. La 1 Februarie 1915 se activează și în 1916-1918 face campania de întregire a neamului, cu gradul de Locotenent. Înaintând, ia succesiv gradele, ajungând Lt.-Colonel, acum fiind subdirector al Arsenalului Armatei.

Este în viață și are două fiice, Emma și Lucrezia.

D) Copilul lui Gheorghe Racoviță și al Eufrosinei Stamatopoul

1. Emili, copil unic, născut la Șurănești-Vaslui la 8 Noemvrie 1868, se căsătorește la Paris cu Elena Boucărad.

In anul 1889 ia licență în drept la Paris, apoi în 1891 licență în științe dela Sorbona și în 1896 doctoratul în științe naturale, tot la Paris.

In 1897, când în Belgia se organizează o expediție științifică la polul Sud, el este recomandat de Sorbona pentru cercetările biologice.

La înapoiere, Statul român, îi propune o catedră la Universitatea din București și un laborator la Constanța; preferă însă Sorbona, unde vedea mai multă posibilitate pentru realizări științifice.

In 1900 este numit subdirector al laboratorului Arago, la Banyuls-sur-mer, anexă a Sorbonei, unde rămâne până în 1920, fiind în același timp codirector al celei mai mari reviste franceze de specialitate: «Archive de Zoologie expérimentale».

In 1905 fondează și dirijează întreprinderea științifică numită «Biospeologie», în scop de a stabili în mod științific istoria naturală a domeniului subteran.

In colaborare cu d-l Jannel a explorat peste 11.000 grotă din diferite țări, publicând rezultatele obținute.

Asemenea în colaborare cu d-l Pruvot a explorat fundurile maritime ale golfului de Lyon, ale coastei Catalane și ale insulelor Baleare.

Dela 1893 colaborează la diferite reviste de specialitate, publicând diferite cercetări, studii și memorii științifice, emi-

țând și susținând idei personale, stabilind de multe ori chiar principii contrare celor ce existau până atunci.

Intre anii 1900—1904, conferențiază în diferite țări, asupra rezultatelor dobândite prin expediția antarctică.

Intre 1905 — 1908, publică studii relative la grotăe cercetate.

In 1920, după întregirea neamului, fiind solicitat, părăsește catedra dela Sorbona și ocupățiile sale științifice din Franța, spre a veni în țară. Aici i se încredințează catedra de biologie generală dela Universitatea din Cluj, unde se înființează totodată și institutul de speologie. In același an este ales membru activ al Academiei Române.

De când este în țară, pe lângă activitatea universitară și cea academică, a fost senator, reprezentând Universitatea din Cluj și Președinte al Academiei Române dela 1927 la 1929, cu care ocazie a ținut discursuri totdeauna obiective și foarte apreciate, în afara preocupărilor politice și numai de interes superior.

Este membru de onoare al Societății de Zoologie din Belgia și al celei de Biologie din București.

Președinte al Societății de Speologie din Paris și al celei de Științe din Cluj, cum și al cercului «Ronsard» al societății transilvănene, pentru întinderea limbii și culturii franceze.

Este în viață, profesând la Universitatea din Cluj (Timișoara) având 3 copii: René, Ion și Andrei.

II. RAMURA ION RACOVITĂ

GENERATIA III-a

A) 1. Copiii lui Ion Racoviță și ai Anastasiei T. Cantacuzino

a) 1. Mihai - Mihalache, Voievod copil unic, născut pe la 1666, se căsătorește întâi la 9 Iunie 1690 cu Saffa, fiica lui Constantin Cantemir V.V., care moare în anul 1697, fără a fi avut copii.

Apoi se căsătorește a 2-a oară, cu învoieira lui Antioh Cantemir, cununatul său, ce domnea atunci în țară, cu Ana Dediu Codreanu.

Trece ușor prin rangurile de boierie, fiind făcut comis mare de către Constantin Cantemir V.V. când s'a făcut nunta cu fiica sa. În 1700 Februarie, ca spătar mare, ia parte la banchetul ce s'a dat de Antioh Cantemir V.V. la Iași, lui Rafael Lescinschi, șeful unei misiuni poloneze, banchet ce a durat 8 ore.

In Octombrie 1701, vine în Muntenia la Constantin Brâncoveanu V.V. împreună cu mai mulți boieri nemulțumiți de Constantin Duca V.V.

In 1703 pleacă din nou împreună cu mai mulți boieri, să se plângă Porții, în contra Domnului, cerând și înlocuirea sa.

Atunci, schimbându-se la Constantinopol și Sultanul, se încuviințează cererea boierilor, punându-i pe loc să aleagă dintre ei pe acela care să le fie Domn și fiind cu toții la un cuvânt, au ales pe Mihai Racoviță.

El a domnit între anii 1703 și 1744, de 3 ori în Moldova și de 2 ori în Muntenia¹⁾.

In anul 1749, fiind stabilit la Constantinopol, stăruie la Poartă pentru domnia fiului său cel mai mare, Constantin.

In 1753, în timpul domniei fiului său Constantin în Moldova și după dorința sa proprie, se împarte între moștenitorii avereia imobilă ce avea dela tatăl său, el fiind reprezentat prin Iordache Roset spătarul.

El a trăit 90 ani și murind la Constantinopol²⁾ la începutul lunii Ianuarie 1756, lasă din a 2-a căsătorie 4 fii, anume: Constantin, Ion, Stefan, Mihai și și 3 fiice: Roxanda, Ecaterina și Anastasia.

A) 2. Copiii lui Ion Racoviță și ai Sfatei Ap. Costachi

1. Dimitrie - Dumitrișcu, singurul fiu, născut în 1673 și botezat de Constantin Cantemir

¹⁾ A se vedea descrierea amănunțită a acestor domnii mai departe, în corpul acestei lucrări.

²⁾ La 7/19 Ianuarie 1756 De Vergennes, ambasadorul Franței la Constantinopol scrie fiului său Constantin ce domnea a 2-a oară în Moldova, făcându-i condoleanțe pentru pierderea printului, tatăl său (Jean C. Filitti, *Lettres et extraits concernant les relations des Principautés Roumaines avec la France*, București, 1915, p. 384).

(înainte de a fi domn), se căsătorește la 1694 în București cu Elena M. Cantacuzino, rămânând însă în Moldova.

Ia cu ușurință rangurile de boierie, fiind făcut comis mare de fratele său Mihai V.V. în 1703, în întâia domnie și la 1707 în a doua domnie hatman mare.

La 12 Aprilie 1705, e trimis de Mihai V.V. la București să cunune în numele Domnului, pe Ancuța, a 5-a fiică a lui Constantin Brâncoveanu V.V. cu Nicolae Postelnicul, fiul cel mai mare al lui Iordache Roset¹⁾ din Moldova.

La 30 Iulie 1707 este numit caimacam, împreună cu Iordache Roset până la venirea în scaun a fratelui său Mihai V.V., în a 2-a domnie.

In anul 1709, la mazilirea fratelui său Mihai V.V. trece în Muntenia la socrul său și apoi de acolo la Brașov.

In 1715 e trimis de Mihai Cantacuzino, socrul său, la fratele Mihai, ce era mazil la Constantinopol, să-i spună să ceară domnia Munteniei, făgăduind bani Turcilor.

In anul 1727, după mazilirea fratelui său Mihai V.V., Sultanul Tătarilor, Adal-Gherei, răsculându-se contra împărației turcești, Dumitrișcu hatmanul, împreună cu ginerele său Iordachi Costachi, trec la Tătari, uneltind în contra lui Grigore Ghica V.V., Domnul Moldovei.

In primăvara 1728, potolindu-se mișcarea Tătarilor, e nevoie să plece de acolo și trecând Dunărea stă ascuns câteva zile în casa unui Turc devotat la Babadag, de unde apoi pleacă la Constantinopol.

Ajuns la Cuciuc-chioi scrie fratelui său, ce se găsea la Arnăut-chioi, care însă de grija Porții nu-l primește. Atunci pornește înapoi în țară și la Caraloi (Silistra) este prins și ridicat de oamenii lui Grigore Ghica V.V., pus în lanțuri și dus la Iași. Acolo e ținut la închisoare grea câteva luni, apoi fiind cercetat chiar de către Domn, este iertat, cerându-i

¹⁾ Atât Mihai V.V. cât și Dumitrișcu Racoviță erau veri primari cu Iordache Roset, care era căsătorit cu Sfanta fiica lui N. Racoviță, frate cu tatăl lor Ion.

numai o sumă de bani pentru cheltuelile făcute cu Adâl-Gherei-Sultan și îngăduindu-i-se să meargă la casa lui dela Ferești-Vaslui.

Iertarea s-ar datori unei scrisori a lui Nicolae Mavrocordat V.V., Domnul Munteniei, către nepotul său, Grigore Ghica V.V., prin care-i cerea să nu se atingă de viață lui.

In 1728, după scurtă vreme dela sosirea sa acasă, s'a îmbolnăvit, murind de *cătărău* (dambla).

Lasă ca urmași 3 fii: Dimitrie, Radu și Ion și 3 fiice: Maria, Tofana și Bălașa.

2. Anastasia - Nastasia, fiica cea mai mare, născută la 1668, a fost măritată în 1691 cu Ion Paladi vîstiernic, făcând nuntă mare la moșia Băcani, lângă Bârlad.

3. Tofana, a doua fiică, născută la 1669, a fost măritată cu Ilie Tifescu, spătar mare (poreclit «Frigevacă») a 3-a oară.

Ea moare la 19 Aprilie 1727, fiind înmormântată la mănăstirea Răchitoasa-Tecuci, ce a fost zidită în anul 1697 de soțul ei împreună cu dânsa.

4. Ecaterina - Catrina, a 3-a fiică, născută în 1670, a fost măritată cu Iordachi Cantacuzino Deleanu.

Ea moare în 1729 și ar fi înmormântată la biserică din comuna Hârja-Bacău.

5. Maria, a patra fiică, născută în 1671, a fost măritată întâia dată cu Vasile Ceaурul, de care divorțează, preferind pe Constantin Constandachi stolnicul, bărbat de o frumusețe remarcabilă, cu care în 1704 era recăsătorită.

In 1717 pe când Nemții și catanele cu Căpitanul Ferenț Erna au atacau pe Mihai V.V. la Iași, Vasile Ceaурul, fostul ei soț, cu o ceată înarmată, după ce pradă în partea de jos a țării, calcă și Serbeștii, proprietatea lui Constandachi, el fiind la Iași cu Domnul, de unde răpește pe Maria, goală și desculță, aşa cum se găsea noaptea în casă, o pune în o căruță împreună cu o țigancă (care a în-

velit-o cu cojocul ei) și a adus-o întâi la Cașin, acolo o batjocorește și apoi a trimis-o la Brașov, generalului neamț Steinville, de unde a scăpat fugind prin munți, întorcându-se astfel în țară.

La 2 Iulie 1717, din porunca Domnului, Darie Donici stolnic, face isvod de lucrurile ce prădase Vasile Ceaурul.

La 9 Ianuarie 1720, Mihai V.V. din averea confiscată, dela Vasile Ceaурul, dă surorii sale moșii: Radiana, Pașcanii și Valea-Seacă din ținutul Bacău, cum și 10 sălașe de Țigani, pentru stricăciunile ce-i făcuse și lucrurile ce-i luase în Ianuarie 1717.

Ea moare bătrână, la 15 Septembrie 1752 și este înmormântată la moșia sa Radiana-Bacău.

6. Elena - Ilinca fiica cea mai mică, născută în 1672, a fost măritată cu Mihai Roset spătar.

Frații Mihai și Dumitrascu, fiii lui Ion Racoviță, având urmași numeroși, pentru o mai usoară cercetare a filiației lor, ii vom despărți în două, formând astfel 2 subramuri.

II 1. SUBRAMURA LUI MIHAI RACOVITĂ V. V.

GENERATIA IV-a

Copiii lui Mihai Racoviță V.V. și ai Anei Dediu Codreanu

1. Constantin V.V., fiul cel mai mare, născut la 1699, a fost căsătorit de două ori. A doua oară la Constantinopol cu Sultană Sulgearoglu.

In anul 1709, când tatăl său a fost mazilit din a 2-a domnie din Moldova, a fost și el ridicat din Iași, împreună cu frații săi și duși la Constantinopol.

In 1715, la luarea celei de a 3-a domnie în Moldova a tatălui său, a fost lăsat zălog la Poartă; iar la 15/26 Decembrie 1730, când tatăl său pleacă spre București pentru a lua

domnia întâia dată în Muntenia, îl lasă la Constantinopol, scriind Patriarhului Hrisant Notara al Ierusalimului să-l aibă în paza și supravegherea sa¹⁾.

Dela 1724—1728, împreună cu frații săi, a avut de profesor pe Nata nail Hiot Kallonari, protopresbiter la Mănăstirea Barnovschi din Iași și profesor la școala enciclopedică de acolo.

Fiind mazilit, Mihai V.V. a luat cu el la Constantinopol și pe Kallonari spre a urma pregătirea beizadelor sale.

La 1749, este numit pentru întâia dată Domn și a domnit între anii 1749 și 1764, de 2 ori în Moldova și de 2 ori în Muntenia²⁾, iar la 27 Ianuarie 1764, moare în scaunul Munteniei, fiind îngropat în Mitropolia dela București, neavând urmași.

Averea sa personală, a împărțit-o din viață diferitelor măiestiri și biserici ce a zidit sau refăcut, precum și Epitropiei Sf. Spiridon din Iași.

2. Ion - Ionită beizade, fiul al doilea, născut pe la 1707, se căsătorește la 20 August 1749 cu Domnița Smaranda C. Mavrocordat V. V., nunta celebrându-se tocmai în ziua când fratele său mai mare, beizade Constantin, era numit Domn al Moldovei, în locul lui Constantin N. Mavrocordat, ce-i devinea socru.

In 1784 Iulie 18, Alexandru Mavrocordat V. V., ce îi era cunyat, despărțind mănăstirea Precista din Roman și Profetul Samoil-Focșani de Spitalul Sf. Spiridon-Iași, le pune sub epitropia lui beizade Ionită și a nepoților săi Ionită și Costache, fiili lui beizade Mihaiță, fiul lui Mihai V. V., tatăl său.

El moare la 9 Aprilie 1786, fiind înmormântat la Roman, în biserică episcopală. Se zice că ar fi avut 2 fii și o fiică la Constantinopol, despre cari nu se știe nimic.

3. Stefan V. V., fiul al treilea, născut pe la 1710.

¹⁾ Cf. Alexandru Papadopol Calimach, *Dare de seamă despre scrierea lui Atanasius Comnen Ipsilant*: Ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν, în *An. Acad. Rom.*, Seria II, Tom. II, p. 467.

²⁾ N. Iorga, *Documente Hurmuzaki*, XIV, 2, p. 1071.

La 1736 a fost logodit cu Domnița Sultană fiica lui Nicolae Mavrocordat V. V., dar stricând logodna în 1737, se căsătorește cu Teodora C. Ipsilanti.

In Februarie 1764, după moartea în scaun, la București, a fratelui său Constantin V. V., a fost numit de Sultan Domn al Munteniei, unde a domnit o singură dată¹⁾. După domnie, retrăgându-se la Constantinopol, moare după 1782 acolo, lăsând ca urmași 2 fii: Mihai și Constantin și o fiică Anna.

4. Mihai - Mihaiță beizade, fiul al patrulea cel mai mic, născut pe la 1715, se căsătorește prima dată cu Domnița Ecaterina C. Mavrocordat V. V., fără a avea copii, iar după moartea ei, a doua oară, cu Anastasia M. Roset, la Constantinopol.

La 6 August 1769 este numit Chihia-bei la Constantinopol, adică mare dragoman al Portii. In 1770, după 25 Ianuarie, Marele Vizir îi oferă scaunul Moldovei pe care nu-l primește din cauza situației ce era atunci.

La 6/17 Octombrie 1770 moare de ciumă, în lagăr la Constantinopol. Era apreciat ca un om cuminte, cunoșcător de unele limbi străine și cu mari experiențe politice.

Lasă ca urmași doi fii: Constantin și Ion.

5. Roxanda - Domnița, fiica cea mai mare, născută pe la 1700 a fost măritată cu Grigore Costachi-Negel. In 1753, când au ars curțile domnești din Iași, a găzduit pe fratele său Constantin V. V.

Moare după 1785.

6. Ecaterina - Catrina - Domnița, a doua fiică, născută pe la 1703, a fost măritată cu Ion I. Vlasto, zis Arapachi.

Moare după 1789.

7. Anastasia - Nastasia - Domnița, fiica cea mai mică, născută la 1713, a fost logodită în 1726 întâi cu Alexandru - beizade, fiul lui Nicolae Mavro-

¹⁾ A se vedea descrierea amănunțită a acestei domnii, mai departe, în corpul acestei lucrări.

cordat V. V., care murind, a fost din nou logodită cu Constantin - beizade, al 2-lea fiu al lui Nicolae Mavrocordat V. V., dar căsătoria nu s'a făcut. Apoi, tocmai la 6 Ianuarie 1738 se mărită la Constantinopol cu Scarlat - beizade, fiul lui Grigore Ghica V. V., care avea numai 15 ani și ea 25. Căsătoria s'a făcut din dragoste, cu toate că familiile se dușmăneau până atunci.

Ea moare înainte de anul 1756, când Scarlat Ghica a fost, pentru prima oară Domnitor.

GENERATIA V-a

A) Copiii lui Mihai M. Racoviță-beizade și ai Anastasiei Roset

1. Ion-Iancu, fiul cel mai mare, se căsătorește în Moldova cu Elena L. Costache.

La un interval de timp după moartea la Constantinopol, de ciumă, a tatălui său, vine în Moldova, împreună cu fratele său Constantin.

La 18 Iulie 1784, Alexandru C. Mavrocordat V. V. despărțind Mănăstirea Precista-Roman și Profetul Samoil-Focșani de Spitalul Sf. Spiridon-Iași, le pune sub epitropia lui beizade Ionita M. Racoviță și a nepoților Ionita și Constantin, fiii lui beizade Mihaiță Racoviță. La 1785, împreună cu fratele său Constantin și moșul lor beizade Ionita, s'au judecat cu Epitropia Sf. Spiridon pentru moșiile date de Constantin Racoviță V. V., dar au pierdut. Trece prin diferite ranguri de boierie, ocupând mai multe posturi în administrație. În 1807, a fost însărcinat cu ținerea socotelii cheltuelilor făcute cu ocazia călătoriei lui Alexandru Ipsilante V. V. și a Doamnei sale, la Camenița.

La 30 Martie 1815, Scarlat Calimach V. V. dă un hrisov prin care este recunoscut ca fiu al lui beizade Mihai M. Racoviță, deci boier pământean dându-i dreptul de a avea scutelnici. Până atunci era considerat ca boier grecizat.

El moare după 1815, lăsând ca urmaș un singur fiu, Mihai.

2. Constantin-Costache, fiul cel mai mic, pare a nu fi fost căsătorit. După moartea tatălui său la Constantinopol, vine și el în Moldova, odată cu fratele său Ion; iar în 1784 și în 1815 obține aceleași drepturi dela Alexandru C. Mavrocordat V. V. ca și el. Trece prin toate rangurile de boierie, acceptând diferite funcții, fiind și în divan.

La 15 Aprilie 1792, se leapădă el și urmașii săi de drepturile asupra moșiilor închinate de răposatul său moș, Constantin Racoviță V. V., mănăstirilor Precista-Roman și Profetul Samoil-Focșani.

In 1807 era încă considerat boier grec (grecizat), dar în 1815 obține recunoașterea de pământean și drepturile ce corespundeau, dela Scarlat Calimach V. V.

El moare la 24 Noemvrie 1829, fiind înmormântat la cimitirul bisericii Sf. Toma din Iași, nelăsând urmași.

B) Copiii lui Stefan Racoviță V. V. și ai Teodorei C. Ipsilanti

1. Mihai - Mihaiță beizade, fiul cel mai mare, se căsătorește în Moldova cu Maria N. Suțu, soră cu Alexandru Suțu V. V.

La 18 Iulie 1864, pe timpul domniei tatălui său, semnează în Muntenia un hrisov, împreună cu fratele său Constantin și alătura de tatăl lor Stefan Racoviță, relativ la drepturile civile și politice ale străinilor ce veneau în țară.

Odată cu mazilirea tatălui său, în 1765, merge cu el la Constantinopol, de unde se întoarce în Moldova în anul 1782, mulțumindu-se cu rangul de paharnic; ocupând și slujba de spravnic de Suceava și apoi de Neamț.

Era considerat ca boier grec. (grecizat).

In 1802 Septembrie 3, Consulul rus din Iași cere lui Alexandru Suțu V. V. să îndepărteze din slujbe boierii veniți odată cu el, cari făceau foarte mari abuzuri, între cari era și Mihai Racoviță.

In 1808 moare și Epitropia cheltuește cu înmormântarea lui, în 1808—09, 546 Lei, iar în 1899, 10, 574 Lei.

Lasă ca urmași 6 fiți: Nicolae, Constantin, Alexandru, Mihai-Meletie, Ion, Grigore și o fiică Roxanda.

2. Constantin-beizade, fiul cel mai mic, nu a fost căsătorit.

La 18 Iulie 1764, pe timpul domniei tatălui său, semnează și el hrisovul cu drepturile străinilor și apoi întovărășește pe tatăl său la Constantinopol, când a fost mazilit. Se întoarce în țară, în Muntenia unde între 1783—86 cu rangul de comis, este ispravnic la Muscel, Buzău și Ialomița, iar în 1786—87 comis mare în divanul țării, sub Nicolae Mavrogheni V. V. În 1808, ca beizade, este ajutat de visteria Statului.

3. Ana-Anica, Domnița, singura fiică, a fost măritată în 1788 la Constantinopol cu Scarlat Alexandru Mavrocordat, mare logofăt al Patriarhiei, rămânând acolo.

GENERATIA VI-a

A) Copiii lui Ion M. Racoviță și ai Elenei L. Costache

1. Mihai-Mihalache, singurul fiu, se căsătorește în Moldova cu Maria Constandachi.

Are rangul de postelnic, fiind proprietar în județele Tecuci, Tutova și mai târziu în Iași.

În 1807—08, ca deputat, este delegat pe lângă comandanții supremi ai armatei ruse, Bagration și Prozorovski.

In urmă ispravnic la Hârlău.

La 30 Martie 1815, ca descendent al lui Mihai Racoviță beizade, Scarlat Calimach îi recunoaște drepturile la avantajele ce au boierii. La 15 Iunie 1821, ca spătar mare, este însărcinat cu strângerea zaharalelor pentru oștirile împărătești, sub căimăcămia lui Vogoride.

In 1824, ca postelnic și staroste de Putna, face hotărnicia moșilor Vidra și Câmpurile.

El moare în 1827, fără a lăsa urmași.

B) Copiii lui beizade Mihai St. Racoviță și ai Mariei N. Suțu

1. Nicolae, fiul cel mai mare, născut la 1772, se căsătorește în Muntenia cu Sultana, fiica adoptivă a marTELUI vornic Ion Damar; ajunge la rangul de logofăt mare și vornic mare.

In 1821 avea ca proprietate pe Calea Victoriei (Podul Moșoaiei) casele unde este astăzi Grand Hôtel.

În 1823, când se întoarce din Brașov, este arestat împreună cu frații săi Alexandru și Grigore și cu Vilara.

El moare după 1823, lăsând ca urmaș un singur fiu, Constantin.

2. Alexandru-Alecu, al doilea fiu, născut în 1773.

La 1802 vine dela Constantinopol în Moldova, împreună cu Alexandru N. Suțu V. V., ce-i era cunyat, iar pe la 1818 trece în Muntenia unde se căsătorește în 1820 cu Ana Dinicu Goleșcu și rămâne acolo.

In 1823, Aprilie 5, întorcându-se dela Brașov cu frații săi Nicolae și Grigore și cu Vilara, sunt arestați din ordinul Domnului, fiind suspectați de complicitate cu eteriștii.

In 1826 Iulie, împreună cu alți boieri ce se aflau la Brașov, dau o depeșă cu ocazia morții țarului Alexandru al Rusiei, la care primește răspuns dela Petersburg, pentru condoleanțele prezентate.

La 1831 este clucer mare, apoi postelnic și logofăt mare al Credinței, ca ranguri de boierie; în același timp este numit ocârmuiitor al județului Dolj, unde rămâne până la sfârșitul anului 1836, când trece la București ca director al departamentului Dreptății, totodată făcând parte și din obșteasca adunare. In 1844 Martie, este trecut cilen (membru) la curtea de comerț, apoi la 14 August 1845, înaintat cilen la înaltul

divan secția 2-a, iar la 1 Aprilie 1848 la Inalta Curte, de unde este destituit de agentul rus Duhamel, pentru că purtase la Galați, înaintea consulului rus, eșarfa tricoloră. În 1850 își regulează drepturile la pensie.

In perioada renașterii naționale a fost un fervent partizan al ei, ținând continuă corespondență cu frații Golești, mai ales când ei se găseau expatriați.

A tradus din limba franceză în cea greacă, — pe care o poseda, — lucrarea lui M. H. Lemaire (în traducere Lemeru) Pilde, pe care apoi o tălmăcește socrul său Dinicu Goleșcu.

In 1853 el moare, lăsând ca urmași 3 fii: Constantin, Dimitrie și Alexandru și 5 fiice: Elena, Felicia, Zoe, Ana, Ecaterina, pe lângă care pierduse pe Alexandrina-Luța și pe Ion.

3. Constantin-Costache, al treilea fiu, născut în 1774, rămâne în Moldova. Pare a nu fi fost căsătorit. In 1815 îl găsim spătar, apoi spătar mare, vornic și postelnic. In 1829, ca spătar, este ispravnic de Tecuci și în divanul țării. In 1843 Martie 23 postelnic, fiind orb, la o alegere dela Târgu-Frumos, Căminarul N. Istrate l-a dus de mâna la vot, scriindu-i și buletinul.

Era proprietarul unei case pe Strada Păcurari din Iași.

El moare în anul 1853, fără moștenitori.

4. Mihai, prin călugărie Meletie, al patrulea fiu, născut la 1776 rămâne în Moldova unde se călugărește sub numele de Meletie Sardeson. In 1803 era Vlădică la Iași, în 1819 Locotenent la Scaunul Mitropoliei; în 1822 vechil al Mitropoliei și în 1856 arhiepiscop.

Dela 1832 și până la 1865, când a murit, a fost Egumen al bisericii Spitalului Sf. Spiridon din Iași.

Profesorul N. Iorga îl arată ca un om învățat, căci, după notele sale istorice, cronicarul Manolache Drăghici, ar fi întocmit lucrarea sa intitulată: *Istoria Moldovei* apărută în 1856¹⁾.

¹⁾ N. Iorga, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea*, II, p. 78.

El moare la 4 Aprilie 1856 fiind îngropat în biserică Sf. Spiridon, unde pe o placă, pe peretele exterior este o inscripție.

5. Ion-Iancu, fiul al cincilea, născut la 1780, nu a fost căsătorit.

In 1815, ca spătar, este recunoscut de Scarlat Calimach V. V. Domnul Moldovei, ca fiu al lui Mihai Racovită-beizade, fiul lui Stefan Racovită V. V. și deci drept pământean, putând fi părță la toate pronomile țării, deci și scutelnici, împreună cu frații săi.

In 1821, Noemvrie 15, spătar, se găsea în București.

Moare fără a lăsa moștenitori.

6. Grigore, al săselea fiu, născut în 1798, se căsătorește la Craiova pe la 1837 cu Cleopatra N. Brăiloiu.

Ca rang de boierie, a fost serdar, paharnic, clucer, postelnic și agă.

Intră din 1836 în magistratură, ca procuror la divizia judecătoarească a Curții de Apel Craiova; în 1846, Procuror la Divanul judecătoresc local, iar în 1847, mădular (membru) la Curtea de Apel secția 2-a Craiova, de unde demisionează la 18 August 1849. La 1 Ianuarie 1852 e din nou numit la Curtea de Apel secția 2-a București, pentru ca la 7 Ianuarie 1856 să fie trecut membru la Inalta Curte, iar la 1862 Februarie 11, Președinte la secția nou înființată pe lângă Curtea de Casătie. La 4 Februarie 1863, împreună cu alți 16 colegi, protestează prin declarație scrisă că la Cameră s'a pus la îndoială nepărtinirea Curții de Casătie. La 15 Martie același an, demisionează.

Dela 1838 la 1840 a fost deputat în obșteasca adunare, ales la județul Mehedinți.

La 28 Februarie 1856, ca membru al Divanului obștesc, semnează împreună cu Mitropolitul și alți 22 membri, un raport de omagiu din partea Divanului către Domnitorul Barbu Știrbei cu ocazia emancipării Țiganilor, iar la 16 Mai același an, renunță la suma ce i se cuvenea din răscumpărarea a 20 Țigani desrobiți.

Proprietar mare, avea moșia Florești în județul Ilfov și Erza și Smadovița în județul Mehedinți.

El moare în 1872, lăsând ca urmași 2 fii, Nicolae și Ion, precum și o fiică Lucia.

7. Roxanda, singura fiică născută la 1784, se mărită la Iași în 1802 cu Teodor Gr. Balș, a doua oară.

GENERATIA VII-a

A) Copiii lui Nicolae M. Racoviță și ai Sultanei Damari

1. Constantin-Costachi zis și Damari se căsătorește cu Zoe Gr. Brăiloiu, de care era divorțat în 1830.

Ca ranguri de boierie, în 1821, era logofăt al Divanului și apoi comis mare.

La 20 Ianuarie 1821, a dus siciul lui Alexandru N. Suțu V. V., împreună cu alți boieri, până în dreptul Beilicului.

In 1842 este căpitan de roată și în 1845 președinte al Tribunalului Mușcel.

Proprietar al moșiei Zănoaga din județul Ilfov și al moșiei Peșteana din Gorj, precum și a casei, fostă proprietate Damari de pe ulița Mogoșoaiei, unde este astăzi Prefectura politiei Capitalei.

El moare după 1855, lăsând ca urmași doi fii: Grigore și Ion, precum și o fiică, Ecaterina.

B) Copiii lui Alexandru Racoviță și ai Anei Dinicu Golescu

1. Constantin-Costică, fiul cel mai mare, născut la Golești în 1830, se căsătorește la 7 Septembrie 1880 cu Elena Fălcoianu, văduva lui Ion Fălcoianu născută Wartia de.

La 5 Martie 1849 se află în Transilvania, iar mama sa Ana stăruie să intre în armata lui Bem spre a lupta cu revoluționarii. In toamna anului 1849, se duce la Brussa și de acolo în Piemont. La 8 Noemvrie se găsea la Vidin, iar în Ianuarie 1850 se găsea la Constantinopol. In 1851 încearcă

să intre în armata piemonteză, dar este respins ca străin. In 1852 stă la Paris, apoi trecând prin Piemont se întoarce în țară. In 1854 este ridicat de Ruși, trimis la Hotin și de acolo la Kiev unde e închis într'o casarmă.

In 1859 Ianuarie 1, este proprietar a 1/2 din moșile Serboeni și Ionești din Argeș, fiind înscris și în listele electorale.

La 16 Februarie 1866, după detronarea Domnitorului A.I. Cuza, este numit prefect al județului Romanați, iar în Aprilie același an, deputat al orașului Turnu Severin (Mehedinți). La 1870 Mai 8, din nou deputat al colegiului al 3-lea de Romanați.

El moare la 6 Noemvrie 1891, fiind înmormântat la Golești, fără urmași.

2. Dimitrie-Mitică, al 2-lea fiu, născut la 1833 nu a fost căsătorit.

In Octombrie 1851 este trimis de maica-sa la Paris la învățătură. In Aprilie 1853 se află la Grignon, unde urmășcoala de agricultură.

La 1 Ianuarie 1859, fiind proprietar a 1/2 din moșile Serboeni și Ionești-Argeș, este înscris în listele electorale.

La 1 Mai 1866 a fost ales deputat de Buzău. In 1859 și apoi în 1862 a fost magistrat la Tribunalul Argeș.

El moare în Septembrie 1895, fiind înmormântat la Câmpulung.

3. Alexandru, fiul cel mai mic, născut la Craiova în 25 Februarie 1835, se căsătorește la 12 Decembrie 1878 cu Elena Gr. Bengescu-Samurcaș, de care divorțează în 1886.

In Octombrie 1851 e trimis de maică-sa la învățătură în Germania, la Halle, iar în 1859 se găsea la Paris.

El moare la 2 Iulie 1889, fiind înmormântat la Golești, lăsând ca urmași 2 fii: Gheorghe și Alexandru, precum și o fiică Flora.

4. Elena, fiica cea mai mare, născută la 1822, a fost măritată în 1845 cu Scarlat Filipescu Colonel, proprietarul moșiei Obrejița-R. Sărat, de care apoi divorțează.

In anul 1849 a fost la Constantinopol.

5. Felicia, a 2-a fiică, născută în 1824 la Golești nu a fost măritată, deși în Noemvrie 1859 fusese logodită cu Vasile Mălinescu.

In perioada revoluționară a renașterii naționale dela 1848—1852, ea se ține în continuă legătură de corespondență cu unchii ei Ștefan, Nicolae și Alexandru Goleșcu, exilați. Iată ce scria în 1848, ea, pe care unchiul său Alexandru o numea: «notre plus beau bijou»:

«Nu vom pieri cât va fi o Anglie și o Franță», sau: «Nu poti lupta cu tunul în contra principiilor», și că: «Nicicând despotismul nu va învinge libertatea», căci totdeauna avea credință în bunătatea dumnezeiască și în dreptatea țării sale.

La 30 Ianuarie 1849, scriind unchilor Ștefan și Nicolae, își arată măhnirea că în biserică din Golești, s'a pomenit numele Țarului Nicolae al Rusiei și al soției sale.

In 1853 Iunie 3, Alexandru Goleșcu scrie despre ea: «Félicité, une adorable et incomparable jeune fille, l'ornement de son sexe, la gloire et l'orgueil de notre famille».

In 1854—55 se găsește la Paris cu bunica sa Zinca Goleșcu și unchii ei, iar la 26 Iulie 1855 la Enghien.

La 18 Iulie 1859, Effingham Grant, cununatul ei, scriind lui Ștefan Goleșcu, spune despre Felicia că «ea reprezintă perfecția în familia lor».

La 8 Ianuarie 1899 dăruiește Academiei o scrisoare cu litere cirilice și câteva poezii ce avea amintire dela marele nostru poet Vasile Alecsandri.

Ea moare la 25 Decembrie 1906, fiind înmormântată în biserică din Golești.

6. Zoë, a 3-a fiică, născută în 1827 la Golești.

In perioada 1849—50, a scris și ea unchilor ei Golești, pe când se găseau expatriați. Astfel la 4 Iulie 1850, după ce se hotărîse căsătoria ei cu Effingham Grant, secretarul consulatului englez din Capitală, scrie unchilor ei Ștefan și Nicolae, anunțându-le căsătoria ei, arătând și sentimentele ei în concepția vieții conjugale: «Onoarea fiind pentru bărbat și virtutea a femeii».

Nunta ei a fost celebrată la Golești în ziua de 8 Octombrie 1850.

Ea moare la 9 Noemvrie 1892, fiind înmormântată în cimitirul Sf. Vineri din București.

7. Alexandra - Luța, a 4-a fiică, născută în 1832 la Craiova, era favorita tatălui ei; nu a fost măritată.

In perioada 1848—50, se ține și ea în corespondență cu unchii ei, scriindu-le în 1848 că «patria geme în lanțuri», că «nu mai e nimeni să apere scumpa noastră patrie, căci toți oamenii de inimă sunt în exil», că «patria le va păstra o amintire frumoasă, pentru tot ce au făcut și nu vor înceta să mai facă pentru ea».

In altă scrisoare din 11 Aprilie 1850, scrie că «Țăranul român, singurul adevărat Român, este curat de orice viții în mijlocul conrupțiunii», că «are un minunat bun simț, o răbdare și încredere în providență, că a putut suferi până azi tot felul de tiranii» și mai departe: «poți oare să te îndoiescă de viitorul acestui popor?».

Ea moare la 21 Mai 1852, prea de vreme, în vîrstă de numai 20 ani, de tifos, îngrijind o bolnavă din sat.

8. Ana, a 5-a fiică, născută în 1834, la Craiova. A fost măritată cu doctorul Carol Davila, de origină franceză, nunta având loc la Golești, la 30 Aprilie 1861.

Iată cum era descrisă persoana ei: «Frumoasă, cu fruntea largă, păr negru, ochi vii și isteți, cu eleganță și mândrie în ținută».

In 1852, răspunzând unchiului Ștefan Goleșcu, descrie pe țăranul român «ca doritor de a cultiva legume și chiar flori, dar refractar la curățenie și în general leneș și nu ar putea fi altfel un popor oprimat de secole, care trăiește încă în ignoranță și mizerie».

Ea moare la 13/25 Ianuarie 1874, fiind otrăvită cu strichină, ce i-a fost dată din greșelă, în loc de chinină, de către farmacistul Bernath din București. Mormântul ei este același cu al soțului ei, Dr. Carol Davila, lângă grădina Asilului Elena Doamna, unde s'a ridicat și un monument cu inscripție.

9. Ecaterina - Catinca, fiica cea mai mică, născută la 23 Iulie 1836 la Craiova, a fost măritată cu Scarlat I. Trăsnea - Greceanu, la 4 Mai 1867.

La 2 Iulie 1849 a fost trimisă la Paris, spre a fi internată în un pension din Bruxelles.

Ea moare în 1879.

C) Copiii lui Grigore M. Racoviță și ai Cleopatrei N. Brăiloiu

I. Nicolae-Nicolauș, fiul cel mai mare născut în 1835 la Craiova, a fost căsătorit cu Despa-Pepita I. Socolescu.

Fiind doctor în drept, la 21 Februarie 1859 intră în magistratură ca substitut la curtea criminală, la 14 Aprilie, același an, trece substitut la Inalta Curte; în 1861 August 14, este numit procuror la curtea apelativă, iar la 10 Noemvrie același an director al departamentului justiției, de unde demisionează la 15 Martie 1863. La 15 Ianuarie 1864, efor-avocat al județului Dolj. În 1865 figurează între avocații județului Ilfov.

În același an face parte din conjurația ce, sub denumirea de *Societatea Progresului*, lucra la răsturnarea Domnitorului Alexandru Ion Cuza.

În 1866 este ales deputat al orașului Craiova, făcând în același timp parte din garda orășenească a colorii de galben din Capitală.

La 4 Mai 1870 este din nou ales deputat al colegiului 1 al județului Dolj.

La 18 Decembrie 1870 este numit ministru al Cultelor și Instrucției publice în cabinetul Ion Ghica. La 17 Ianuarie 1871, repune la catedrele dela facultatea de medicină din București pe profesorii Dr. Severin, și Dr. Petrescu, ce fuseseră înlocuiți în mod arbitrar, de fostul ministru P. P. Carp, prin Dr. Iatropol și Dr. Caleandroiu. La 11 Martie același an se retrage împreună cu tot guvernul.

La 6 Mai 1888 este numit președinte al comisiei intermăre la Craiova, iar la 6 Iulie 1889 este ales primar al orașului.

Om cult și talentat, iubitor de muzică și artă, s'a ocupat mult de propășirea Ateneului Român, împreună cu

Constantin Exarcu, Alexandru Odobescu și alții.

Încă din anul 1861, s'a remarcat, printre un foarte documentat studiu despre *Juriu*, apărut în « Revista Română ».

La 1 Martie 1886 desvoltă la Craiova o prea frumoasă conferință, vorbind despre Costache Negruzzi.

El moare la 3/15 Martie 1894 la Roma; fiind adus apoi în țară. Este înmormântat la Craiova, în cimitirul Sineasca, unde i se ridică un frumos monument, cu inscripție. Nu a avut urmași.

2. Ion-Iancu, al doilea fiu, născut în 1844, face studii de drept în Germania. La 1 Iunie 1864 se găsea în Berlin, preparând examenul de doctorat.

Fiind logodit cu frumoasa Elena von Donning, fiica unui diplomat bavarez, merge să petreacă vacanțele în Elveția. La Geneva vine și Ferdinand Lassale (evreu), șef al socialiștilor germani, alături de Karl Marx, bărbat frumos și intelligent, care se îndrăgostește de frumoasa Elena, câștigând chiar grătiile ei; având între timp un diferend cu tatăl ei, care nu aproba căsătoria lor și insultându-i pe toți, Iancu Racoviță îl provoacă la duel. Duelul are loc în ziua de 16/28 August cu pistolul, în apropiere de Geneva și cu toate că Lassale era trăgător reputat, el este lovit în plămâni și moare după 3 zile. După duel, fiind pus în urmărire pentru omor, e silit să părăsească Elveția; cutreeră lumea și vine în țară; apoi pleacă din nou la Viena, Paris, Münich și iar se reîntoarce la București. În acest timp capătă o broncho-pneumonie, care neîngrijită, dă în ftizie.

Elena, chemată, vine în țară și se căsătoresc în Iulie 1865. Plecând după nuntă în străinătate, se opresc la Mehadia, apoi în Bavaria și în Tirol, iar toamna trec în Egipt și de acolo în insula Corfu, unde bântuia holera, ceea ce îl face să stea în carantină 12 zile pe o stâncă în mijlocul mării. Vine apoi în Corfu cu puterile sleite, iar doctorul, prevăzând sfârșitul, îl îndeamnă să se ducă în Italia; el poate pleca numai în urma puternicei intervenții a consulului german, călătorind pe un vapor englez, în condiții excepționale de confort.

Ajungând în Bolonia, se părea că îi merge mai bine, dar o sincopă îi aduce sfârșitul, în ziua de 30 Noemvrie/12 Decembrie 1865. De unde, după dorința sa expresă, a fost transportat și îngropat la Nice, în Franța.

Nu are urmași.

3. Lucia, singura fiică, născută pe la 1838, a fost măritată cu Nicu Negri, după 1858.

Ea moare în 1913, fiind înmormântată la cimitirul Bellu din București.

GENERATIA VIII-a

A) Copiii lui Constantin Racoviță-Damari și ai Zoei Gr. Brăiloiu

1. Grigore, fiul cel mai mare, născut în 1822, se căsătorește prima oară cu Elena C. Fălcoianu, de care se desparte și se recăsătorește apoi cu Ana N. Ciocârlan.

Ea moare bătrân și văduv la 14 Mai 1902, fiind înmormântată la cimitirul Bellu din București.

Lasă ca urmaș un singur fiu, Constantin, din căsătoria sa cu Elena Fălcoianu.

2. Ion, își zicea și Damar, născut pe la 1824, se căsătorește prima dată la 1850 cu Elisabeta Simion Marcovici și a doua oară la 1853 cu Masinca Cucriubei.

In 1853, cu rangul de pitar, îl găsim supleant la Tribunalul Dâmbovița, apoi trece în 1855 la Tribunalul Ilfov, unde rămâne până la 1857.

Este proprietar al moșiei Crăsanii din județul Ialomița și Fălcoianca din Ilfov, precum și a unui han și a unui loc cu clădiri proaste pe el, în București.

Ea moare fără urmași.

3. Ecaterina-Catinca, singura fiică, născută pe la 1828, a fost măritată la 1858 cu Ion Caribol-Dudescu, proprietar în județul Gorj.

Ea moare la 9 Mai 1874 și este înmormântată în biserică din Peșteana, județul Gorj.

B) Copiii lui Alexandru A. Racoviță și ai Elenei Gr. Bengescu

1. Gheorghe, fiul cel mai mare, născut în 1880, se căsătorește cu Maria Paladi.

Ea este în viață și are o fiică Alexandra-Sanda.

2. Alexandru-Lică, fiul cel mic, născut în 1884, se căsătorește în anul 1909 cu Alexandrina N. Stănuț-Cesianu. El este în viață și are două fiice: Elena-Felicia și Sandra.

3. Florica, singura fiică, născută în 1882, este în viață, nemăritată.

II 2. SUBRAMURA DUMITRAȘCU I. RACOVITĂ

GENERATIA IV-a

1. Dimitrie-Dumitrașcu-Dumitrache, fiul cel mai mare, născut pe la 1696, se căsătorește după stabilirea sa în Muntenia cu Despina Andra-Paladă.

In Moldova, era în 1734 postelnic al 2-lea și în 1735 clucer mare; trecând după aceasta în Muntenia, la 1742 este logofăt al 2-lea și apoi înaintează în toate rangurile de boierie, ajungând logofăt mare, făcând mai tot timpul parte și din divan.

In 1763, de cum a venit Constantin Racoviță V. V., ce îi era văr primar, cu a doua domnie în Muntenia, se unește cu Constantin Dudescu cel bătrân și cu Badea Stirbei-Drăgănescu, cerându-i să dea boieriile după cum vor arăta ei.

In Decembrie același an este închis de Nazărul Brăilei, trimis de Poartă, împreună cu alți 6 boieri mari, punându-i în lanțuri și băgându-i în temniță de unde sunt liberați după vreo 15 zile de norodul Capitalei ce se răsculase.

De asemenea și în domnia lui Stefan Racoviță V. V. (și cu el văr primar) unindu-se cu alți 9 boieri mari, în contra Domnului, în ziua de 2/13 Ianuarie 1765, prin firman împăratesc, sunt din nou puși la închisoare, dându-li-se drumul tocmai la 25 Iunie.

Apoi în August, la mazilirea Domnului, el împreună cu alți 5 boieri ce fuseseră închiși, și pentru liberarea lor li se ceruse diferite sume de bani, l-au tras în judecată înaintea Cădiului dela Giurgiu, unde Domnul a recunoscut că ei nu sunt datori acele sume de bani.

In 1758, ca vornic mare, în timpul domniei lui Scarlat Ghica V. V. a zidit biserică Olari din București, cu hramul Adormirea Maicii Domnului și Sf. Nicolae. A fost ctitor al Mănăstirii Colțea din București, ca descendent în linie feminescă al Marelui Spătar Mihai Cantacuzino.

El moare bătrân, înainte de 1778, lăsând ca urmaș un singur fiu, Dimitrie și trei fiice: Roxanda, Ecaterina și Sultană.

2. Radu-Răducanu, al doilea fiu, născut pe la 1698, se căsătorește întâia dată cu Anastasia Tudorășcu Costachi și a doua oară, cu Maria N. Buhuș în anul 1723 fiind căsătoriți.

El rămâne în Moldova, unde începând din anul 1772 cu rangul de cămăraș de ocna, trece prin toate boieriiile, ajungând în 1751 logofăt mare și păstrând până la moarte rangul său, cu intermitențe, funcția.

In 1746 răscumpără moșiile părintești din Moldova, de la frații săi Dimitrie și Ioan, ce se stabiliseră în Muntenia.

La 29 August 1749 a fost numit caimacam al țării, până la venirea în țară a lui Constantin Racoviță V. V., care îl era văr primar; asemenea și la 9 Mai 1756, împreună cu cununatul său Ion Bogdan, la a 2-a domnie a lui Constantin Racoviță; iar împreună cu Ion Bogdan, logofăt mare, Constantin Balș vornic, Vasile Roset vornic, Ștefan Roset vistiernic, din nou caimacam, când Constantin Racoviță a părăsit domnia, fiind mazilit.

In 1754 a fondat la Hârja-Bacău o biserică de lemn; iar în 1760 începea a zidi la Tg. Ocna mănăstirea Răducanu, cu hramul «Buna Vestire», pe care o termină în 1762.

Pe peretele acelei biserici sunt zugrăvite portretele lui Radu cu barba albă lungă, împreună cu soția sa Maria

Buhușoaia, logofeteasă și fiica sa Elena Racoviță, păhărniceasă.

El moare în anul 1765; se crede a fi înmormântat în biserică dela Hârja-Bacău. A avut un fiu Ștefan și trei fiice: Elena, Maria și Anastasia.

5. Ion-Ionita), fiul cel mai mic, născut după 1700, se căsătorește în Moldova cu Elena C. Razu.

In 1734 este clucer în Moldova, apoi în 1736 spătar și la 1741, Mai 10, paharnic mare în Muntenia.

La 10 Octombrie 1742, împreună cu mama sa Elena hătmăneasa, trece în Muntenia unde se stabilește definitiv.

Aici este ispravnic de Buzău și apoi de margine, având ca rang de boierie pe acel de șătrar mare și spătar mare.

In 1746 vinde moșiile din Moldova, fratelui său Radu, iar în 1753 și 1761 cumpără moșiile Horăști și Homești în R. Sărat (Slam Râmnic).

El moare după 1780 lăsând un singur fiu Dimitrie și se zice, două fiice.

4. Maria, fiica cea mai mare, a fost măritată în Moldova, întâia dată cu Iordachi Lupu Costachi, poreclit «venin», care murind în 1727, ea se mărită a doua oară cu Iordachi V. Balș, căminar.

5. Tofana, a doua fiică, pare a nu fi fost măritată: ea moare în 1746.

6. Balașa, fiica cea mai mică, a fost măritată în Moldova cu Ion Lupu Bogdan, logofăt mare.

La 12 Iunie 1746 moare, fiind înmormântată la Mănăstirea Dancu din Iași.

GENERATIA V-a

A) Copiii lui Dimitrie Racoviță și ai Despei Andronachi Palada

1. Dimitrie-Dumitrascu-Dumitrache, singurul fiu, născut în 1740, se căsătorește cu Smaranda Roset.

In 1765 îl întâlnim mare comis, luând apoi toate rangurile de boierie, ajunge în 1806 ban mare.

In 1788, ca vornic mare, este surghiunit de către Nicolae Mavrogheni V.V., împreună cu alți boieri mari ai țării, la Nicopole.

In 1802, sub domnia lui Alexandru Șuțu V.V., aflându-se la Sibiu împreună cu Mitropolitul Dositei și alți boieri, au cerut Portii să le dea ca Domn pe Constantin Ipsilanti și în același timp să scutească țara de bir pe un an. Au obținut cele cerute și mai mult decât atât, ca Domnul să fie pe 7 ani; iar în țară să nu se facă nimic fără învoiearea Mitropolitului și a boierilor.

La 27 August 1806, împreună cu alți boieri, mulțumește Portii, pentru numirea lui Alexandru Șuțu ca Domn.

La 11 Decembrie, același an, în urma înfrângerii Turcilor de către Ruși la Fierbinți, trece împreună cu alți boieri la Brașov, unde rămâne până în 1807, când Constantin Ipsilanti, care domnea peste amândouă Principatele, pleacă la Iași.

Casa sa din București este ocupată în 1808, pe rând, de către generalii ruși Miloradovici și Cușnicov, iar în 1809 de către Galefar-Efendi și Reiz-Efendi.

El moare în Septembrie 1810, fiind înmormântat la Brașov în biserică⁴ cea mare din Scheiu, lăsând ca urmași doi fii: Dimitrie și Mihai, precum și o fiică Despă.

2. Roxanda-Luxandra, fiica cea mai mare, născută după 1740, nu a fost măritată; murind este înmormântată în biserică Colțea din București.

3. Ecaterina, a doua fiică, născută după 1740, a fost măritată cu Istrati C. Krețulescu, logofăt mare, vornic mare și ban. In 1801, împreună cu soțulei adoptată pe nepoata Saffa.

4. Sultană, fiica cea mai mică, a fost măritată cu Manolachi C. Krețulescu, logofăt mare, vornic mare și ban.

B. Copiii lui Radu Racoviță și ai Mariei Al. Buhuș

1. Stefan, singurul fiu, născut pe la 1723, pare a nu fi fost căsătorit.

La 15 Octombrie 1750 era medelnicer mare. Moare probabil Tânăr și ar fi înmormântat la biserică Hârja-Bacău.

2. Elena-Ilinca-Ianica, fiica cea mai mare.

A fost măritată întâia dată cu Mihai Iord. Roset stolnic; la 1753 era soția lui, iar la 1756, el era mort. Apoi a doua oară cu Petre Elenis Vidale, la 1757 fiind căsătoriți.

La 1763, portretul ei și al soțului ei, paharnicul Petre Vidale se găsea în biserică Răducana din Tg. Ocna.

La 18 Noemvrie 1769 Ilinca păhărniceasa, împreună cu alte jupâneșe văduve din Moldova, se adresează prin scrierile Impăratului Caterina 2-a a Rusiei, cerând protecție și scutiri de diferite dăjii.

In 1780 dăruiește moșia Präjești bisericii Răducana din Tg. Ocna.

A fost proprietara mai multor moșii din județul Tecuci, Vaslui și Bacău.

Ea moare înainte de 1795.

3. Maria, a doua fiică, a fost măritată cu Ion Cantacuzino, spătar. In 1755 erau căsătoriți, iar în 1762, când tatăl său a zidit biserică Răducana din Tg. Ocna, nu este trecută și ea ca ctitor, deci era moartă, fiind înmormântată la acea biserică.

4. Anastasia-Nastasia, fiica cea mai mică, a fost măritată cu Iordachi Todirășcu-Costachi, vistiernic.

In 1769, Nastasia visterniceasa, era văduvă și împreună cu alte jupâneșe se adresează Impăratului Caterina 2-a a Rusiei, cerând protecție și scutiri de dăjii.

In 1780 arată că a avut zestre, după mama-sa Maria, fata lui Buhuș logofăt mare, moșia Grozești din Bacău.

Ea moare după 1783.

C) Copiii lui Ion D. Racoviță și ai Elenei Razu

I. Dimitrie - Dumitache - Matache, singurul fiu, născut la 1755, se căsătorește întâia dată cu Smaranda I. Ipsilante; a doua oară cu Maria N. Cantacuzino de care se desparte în 1812 și a treia oară cu Zoe D. Ghica.

In 1775 îl găsim sluger mare, trecând apoi prin toată scara rangurilor de boierie, ocupând între 1785—1792, pe rând, funcția de ispravnic de Buzău și de Saac, apoi în 1808, vornic la Săcueni.

La 21 Ianuarie 1821, la moartea în scaun a lui Alexandru N. Suțu V. V., împreună cu alți boieri mari ai țării, ridică sicriul, îl duce până la scară, de acolo trecând la rând alți boieri. In urmă se refugiază la Brașov.

La 1 Noemvrie 1822, din vornic mare e făcut spătar mare, de către Grigore Ghica V. V., iar în dimineața zilei de 15/27 Martie 1823 el moare, fiind înmormântat, după obiceiul, în aceeași zi, la orele 5 p.m., în biserică Colței din București. Domnul a asistat la ceremonie cu toți trei fișii săi.

A fost mare proprietar în județele Buzău și Slănic-Râmnic și lasă ca urmași o singură fiică, cu Smaranda Ipsilanti, Alexandrina-Roxanda-Luxandra.

GENERATIA VI-a

A) Copiii lui Dimitrie D. Racoviță și ai Smarandei I. Roset

I. Dimitrie - Dumitrușcu - Dumitache, fiul cel mai mare, născut în București în 1781, se căsătorește întâia dată cu Maria Scarlat Ghica și a doua oară, cu Sevastia Nicolae Pană Filipescu.

In 1800 clucer, trece prin toate rangurile de boierie, făcând parte din obșteasca adunare și din divanul domnesc.

La 30 Septembrie 1818, împreună cu alți boieri ai țării după fuga lui Caragea V. V., a cerut divanului dela Craiova să le trimită 150 panduri, spre a feri țara de jaf, din partea oștirii ce însotea pe Domn.

In 1821 Ianuarie 21, ca boier mare, a dus, împreună cu alții, sicriul lui Alexandru N. Suțu V. V., până la poarta Sărindarului.

In 1835, ca vornic, este și ocârmuitor al județului Dolj.

A fost proprietarul moșilor Bucov și Maia din județul Prahova.

El moare la 27 Decembrie 1835, fiind înmormântat la biserică Colței lăsând ca urmaș, din căsătoria cu Maria Ghica, un singur fiu, Nicolae.

2. Mihai - Mihalachi, fiul cel mai mic, născut la București în 1783, se căsătorește cu Ana Radu Goleșcu.

In anul 1804, paharnic, trece ușor prin toate rangurile de boierie, făcând continuu parte din divan și din obșteasca adunare. La 20 Ianuarie 1821, ca logofăt mare, duce și el sicriul lui Alexandru N. Suțu V. V., până la Brezianu; în urmă se refugiază la Brașov. In 1822, întorcându-se după 22 Mai dela Brașov, e făcut pe 20 Noemvrie spătar mare și numit director general al poliției.

Dela 1831—32 face parte și din divan, cum și din obșteasca adunare, pentru revizuirea Regulamentului organic.

Intre anii 1832 și 1847 este efor și ctitor al spitalelor eforei; iar între 1848—53 prim efor.

In 1841 Aprilie 9, ca judecător în divan, unde erau trimiși în judecată unii boieri, a arătat că nu se găsește pravilă să le aplice, lăsând această sarcină Domnului, iar în ce privește pe Filipescu, spune că nu sunt dovezi în contra lui.

In 1836, ca vornic mare și deputat, era considerat nobil de clasa 1-a. La alegerea de Domn ce a avut loc la 20 Decembrie 1842, în locul lui Alexandru Ghica V. V. și-a pus și el candidatura, când a reușit Gheorghe Bibescu. Intre anii 1842—52 a fost mădular (membru) la Inalta Curte. La 2 Februarie 1853 este trecut la pensie, cu 800 lei lunar.

In 1855 era retras din viață publică și murind în urmă la 26 Iunie 1857, a fost înmormântat la biserică Colței.

El locuia în București, mahala Arhimandritului Nr. 62, văpseaua verde.

Lasă urmași doi fii: Alexandru și Constantin cum și o fiică Ana.

3. Despa, singura fiică, născută la 1783, a fost căsătorită cu Iordachi R. Slătineanu, vornic mare, apoi logofăt mare și caimacam.

In 1809, avea ca zestre moșia Prundu-Vlașca.

Ea moare în anul 1840.

B) Copiii lui Dimitrie I. Racoviță și ai Smarandei Ipsilante

1. Roxanda - Luxandra - Alexandrina, singura fiică.

In 1819 Februarie, era căsătorită cu Constantin Gr. Suțu, frate cu fostul Domnitor Mihai Gr. Suțu V.V.

A avut zestre moșile Sinești, Putreda, Homești și Horești din județul R. Sărat. In anul 1844, împreună cu soțul ei, au zidit biserică din comuna Grebăni, R.-Sărat.

S'a despărțit de soțul ei și în urmă a murit la 2 Aprilie 1866, fiind înmormântată în Biserică Colței București.

GENERATIA VII-a

A) Copiii lui Dimitrie Racoviță cu Maria Ghica

1. Nicolae - Nicu-Picu, născut la 1820, nu a fost căsătorit.

Este funcționar de birou la departamentele Dreptății și a Finanțelor dela 1838 până la 1849, când, ca Serdar, este numit Substitut de Procuror, la Inalta Curte. In 1850, ca paharnic și apoi elucer, funcționează ca Prefect al județului Dâmbovița, până la 1853. In 1855 Martie, este Președinte la Obșteasca Epitropie. La 3 Noemvrie 1858, agă, este numit Director al departamentului Dreptății; iar la 1 Aprilie 1859, trecut administrator al temnițelor. La 3 Februarie este numit membru la Inalta Curte. La 16 Iulie 1862, intră în ministerul presidat de Nicolae Krețulescu, ca ministru la de-

partamentul Cultelor și Instrucției publice. La 1 Septembrie același an, întocmește programul școalelor primare dela orașe, iar la 30 Decembrie demisionează odată cu N. Krețulescu.

El moare în 1896.

B) Copiii lui Mihai D. Racoviță și ai Anei R. Golescu

1. Alexandru-Alecu, fiul cel mai mare, născut la 1810, nu a fost căsătorit.

In 1833 Septembrie 9, era traducător de limba franceză la cancelaria departamentului logofătiei. In 1836, ca doctor în drept din străinătate, este numit judecător la Tribunalul județului Ilfov, secția 1-a; la 30 August 1837, serdar, este trecut la judecătoria de Comerț Ilfov. In același an este numit și în comitetul de consultație pravilicească.

In 1839 este însărcinat cu predarea codului comercial la Colegiul Național Sf. Sava, în același an — sub domnia lui Grigore Ghica V.V. — e numit în comisia pentru întocmirea Pravilei civile și a procedurii ei. La 1 Februarie 1841 predă dreptul comercial la școalele umanoare.

La 16 August 1843, însoțește la Constantinopol pe Domnitorul Gheorghe Bibescu V.V.

El moare Tânăr, la 14 Iulie 1845, fiind înmormântat în biserică Colței.

2. Constantin-Costachi, fiul cel mai mic, născut la 1823, nu a fost căsătorit.

In 1843 era praporcic (sublocotenent) în cavalerie, iar la 23 Aprilie același an este numit aghiotant domnesc al lui G. Bibescu V.V. La 25 Aprilie 1847 este înaintat parucic (locotenent) la stabul domnesc.

La 10 Februarie 1849 este atașat pe lângă Excelența sa F. uad - E f e n d i, iar la 28 Septembrie este din nou numit aghiotant domnesc, al lui Barbu Știrbei V.V. La 6 Decembrie 1850 e înălțat căpitan ca aghiotant domnesc, iar la 23 Iulie 1853, maior.

In 1857 Martie-August face parte din comitetul central pentru uniune, din București.

La 30 August 1858 e înălțat colonel la Ștabul domnesc, iar la 7 Ianuarie 1859 este liberat din serviciul oștirii, pentru boală.

Dela Noemvrie 1855, până la Aprilie 1859 a fost ctitor al Eforiei Spitalelor din București.

El moare la 29 Iulie 1859, fiind înmormântat în biserică Colței.

3. Ana - Anica, singura fiică, a fost măritată în 1845 cu Manolachi Faca, clucer, a doua oară.

In 1854, Septembrie, împreună cu soțul ei, repară biserică din satul Joița-Ilfov.

INRUDIRI CU ALTE FAMILII

<u>Alte familii</u>	<u>Familia Racoviță</u>
I. ALCAZ 1. Smaranda Nicolae	Ion N. Racoviță
II. BALŞ 2. Maria Lupu 3. Bejan 4. Iordachi Vasile 5. Teodor Grigore	Nicolae Racoviță-Cehan Ecaterina Nicolae Maria Dimitrie Roxanda Mihai
III. BANTAŞ 6. Nicolae	Smaranda Nicolae
IV. BEJAN 7. Victor	Eugenia Ion
V. BENGESCU 8. Elena Grigore	Alexandru Alexandru
VI. BOGDAN 9. Ion Lupu	Bălașa Dimitrie
VII. BOSIE 10. Maria Constantin	Mihai Nicolae
VIII. BOUCARD 11. Elena	Emil Gheorghe
IX. BRAİLOI 12. Cleopatra Niculai 13. Zoe Grigore	Grigore Mihai Constantin Nicolae
X. BUHUŞ 14. Maria Ion	Radu Dimitrie

<u>Alte fami</u>	<u>Familia Racoviță</u>
XI. CANTACUZINO	
15. Anastasia Toma	Ion Racoviță Cehan
16. Iordachi Ion	Ecaterina Ion
17. Elena Mihai	Dimitrie Ion
18. Ion	Maria Radu
19. Maria Nicolae	Dimitrie Ion
XII. CANTEMIR	
20. Safta Constantin	Mihai Ion V.V.
XIII. CARACAS	
21. Elena Stefan	Nicolae Nicolae
22. Maria Constantin	Ion Nicolae
XIV. CARIBOL	
23. Ion	Ecaterina Constantin
XV. CAVALIOTI	
24. Clio Anton	Nicolae Gheorghe
XVI. CERCHEZ	
25. Ion Teodor	Smaranda Nicolae
XVII. CESIANU	
26. Alexandrina Nicolae	Alexandru Alexandru
XVIII. CHIRICA	
27. Safta Stefan	Nicolae Nicolae
XIX. CIOCÂRLAN	
28. Ana Nicolae	Grigore Constantin
XX. COCRI	
29. Nicolae	Elena Gheorghe
XXI. CODREANU	
30. Ana Dediu	Mihai Ion V.V.
XXII. COSTACHI	
31. Safta Apostol	Ion Racoviță Cehan
32. Grigore Negel	Roxanda Mihai
33. Iordachi Lupu	Maria Dimitrie

<u>Alte familii</u>	<u>Familia Racoviță</u>
34. Anastasia Todirașcu	Radu Dimitrie
35. Iordachi Todirașcu	Anastasia Radu
36. Elena Lupu	Ion Mihai
XXIII. COSTANDACHI	
37. Constantin Stefan	Maria Ion
38. Maria Gheorghe	Mihai Ion
XXIV. CREȚULESCU	
39. Istrati Constantin	Ecaterina Dimitrie
40. Emanuel Constantin	Sultana Dimitrie
XXV. CRĂESCU	
41. Elena Nicolae	Dimitrie Ion
XXVI. CUCIUBEI	
42. Masinca	Ion Constantin
XXVII. DAMARI	
43. Sultana Ion	Nicolae Mihai
XXVIII. DAVILA	
44. Carol Doctor	Ana Alexandru
XXIX. DIMITRIU	
45. Vasile Dimitrie	Natalia Iacob
XXX. DONICI	
46. Smaranda Darie	Nicolae Ion
XXXI. von DONNIGS	
47. Elena	Ion Grigore
XXXII. DUCA	
48. Olimpia Nicolae	Nicolae Ion
XXXIII. FACA	
49. Emanuel	Ana Mihai
XXXIII bis. FILIPESCU	
49 bis. Sevastia	Dimitrie Dimitrie
49 ter. Scarlat	Elena Mihai

<u>Alte familii</u>	<u>Familia Racoviță</u>
XXXIV. FĂLCOIANU	
50. Elena Constantin	Grigore Constantin
XXXV. GHICA	
51. Scarlat Grigore	Anastasia Mihai
52. Zoe Dimitrie	Dimitrie Ion
53. Maria Scarlat	Dimitrie Dimitrie
XXXVI. GLAVCE	
54. Alexandru	Smaranda Mihai
XXXVII. GOLESCU	
55. Ana Dinicu	Alexandru Mihai
56. Ana Radu	Mihai Dimitrie
XXXVIII. GRANT	
57. Effinghan	Zoe Alexandru
XXXIX. GRECEANU	
58. Scarlat Trăsnea	Ecaterina Alexandru
XL. IPSILANTI	
59. Teodora Constantin	Stefan Mihai V.V.
59 bis. Smaranda Ion	Dimitrie Ion
XLI. ISVORANU	
60. Adina Constantin	Gheorghe Iacob
XLII. MARCOVICI	
61. Elisabeta Simion	Ion Constantin
XLIII. MAVROCORDAT	
62. Smaranda Constantin	Ion Mihai
63. Ecaterina Constantin	Mihai Mihai
64. Scarlat Alexandru	Ana Stefan
XLIV. MIHAİL	
65. Ion	Smaranda Nicolae
XLV. MIHĂILESCU	
66. Constantin	Elena Iacob

<u>Alte familii</u>	<u>Familia Racoviță</u>
XLVI. MOSCU	
67. Vasile	Ecaterina Nicolae
XLVII. NEGRI	
68. Nicolae	Lucia Grigore
XLVIII. ORĂȘANU	
69. Eufrosina Alexandru	Mihai Ion
XLIX. PALADA	
70. Despa Andronachi	Dimitrie Dimitrie
L. PALADI	
71. Ion	Anastasia Ion
71 bis. Maria	Gheorghe Alexandru
LI. PANTEOTU	
72. . . .	Anastasia Nicolae
LII. PAPADOPOL	
73. Elena Petru	Iacob Nicolae
LIII. RAZU	
74. Elena Constantin	Ion Dimitrie
LIV. ROMALO	
75. Maria-Emanuela Eduard	Mihai Mihai
LV. ROSETTI	
76. Iordachi Constantin	Safta Nicolae
77. Mihai Ion	Elena Ion
78. Mihai Iordachi	Elena Radu
79. Anastasia Mihai	Mihai Mihai
80. Smaranda Ion	Dimitrie Dimitrie
LVI. SCULI	
81. Marga-Alina Xenofon	Mircea Mihai
LVII. SLĂTINEANU	
82. Iordachi Radu	Despa Dimitrie

<u>Alte familii</u>	<u>Familia Racoviță</u>
LVIII. SOCOLESCU	
83. Despa-Pepita Ion	Nicolae Grigore
LIX. SOLDAN	
84. Tofana Petru	Racoviță Cehan
LX. STAMATOPOL	
85. Eufrosina Alexandru	Gheorghe Ion
LXI. SULGEOROGLU	
86. Sultana Gheorghe	Constantin Mihai V.V.
LXII. SUTU	
87. Maria Nicolae	Mihai Ștefan
88. Constantin Grigore	Roxanda Alexandrina D-trie
LXIII. TEODORESCU	
89. Lucreția Gheorghe	Vasile Niculai
LXIV. ȚIFESCU	
90. Ilie Enache	Tofana Ion
LXV. VÄRGOLICI	
92. Maria Nicolae	Nicolae Mihai
LXVI. VÄRNAV	
93. . . .	Roxanda Mihai
LXVII. VENIER	
94. Maria Nicolae	Gheorghe Nicolae
LXVIII. VLASTO	
95. Ion Arapachi	Ecaterina Mihai
LXIX. VIDALI	
96. Petru Elenis	Elena Radu
LXX. WARTHIADI	
97. Elena	Constantin Alexandru

PARTEA II

DOMNIITORII

DOMNIA RACOVITEȘTILOR ¹⁾
CARACTERIZARE

Intre anii 1703 și 1764 -- în plină perioadă fanariotă -- au ocupat tronurile țărilor românești și trei membri ai familiei Racoviță Cehan, anume Mihai (tatăl) și fiii săi Constantin și Stefan.

Mihai a domnit de trei ori în Moldova și de două ori în Muntenia; Constantin, de două ori în Moldova și de două ori în Muntenia, unde a și murit în scaun; iar Stefan o singură dată în Muntenia ²⁾.

Cum ar fi putut fi domniile lor, altfel decât ale celorlalți, ce s-au perindat în acea perioadă, atât de des în scaunul celor două țări și cari după ce se indulceau la măririi și se înfructau din bogățiile atât de variate ale acestui blagoslovit pământ românesc, făceau tot ce le sta în putință, mai întâi să rămână cât mai mult în aceste înalte situații pompoase și mănoase; iar plecând de aici și întorcându-se la Tarigrad, să uneltească în toate chipurile și să cheltuiască sume oricât de mari -- pe care mai totdeauna nu le posedau --, spre a scoate din scaun pe acei ce le ocupau, atât de provizoriu și atât de subred, ca să poată veni din nou în locul lor.

Pentru a obține banii de cari aveau nevoie, — atunci când veneau în domnie, — ei puneau fără milă biruri mari, fie sporind pe cele existente, fie înființând altele nouă, pentru ca de o parte să achite datorile ce făcuseră pentru a ajunge

¹⁾ La Porte depuis nombre d'années semble avoir fixé dans trois familles les voïvodats de Moldavie et de Valachie, savoir:

Les Mavrocordats,
Les Ghicas et
Les Racovita.

Cette dernière famille, n'a été élevée au voïvodat, que depuis une quarantaine d'années (*Hurmuzaki*, I, p. 18).

²⁾ A se vedea alăturatul tablou rezumativ, ce indică timpul cât a domnit fiecare.

la scop¹⁾, iar pe de altă parte pentru a aduna fonduri, cu cari să poată din nou unelți, când nu mai erau în scaun²⁾.

De aceea, Domnii când veneau să-și ocupe scaunul, aduceau cu ei o droaie de Greci din Fanar, pe cari îi puneau în funcțiile și situațiile cele mai potrivite, spre a putea stoarce căti mai mulți bani, de pe spatele bietelor țări.

Mihai Racoviță V. V. poate fi caracterizat mai întâi prin aceea că a pus la plata birurilor pe toată lumea, adică

DURATA DOMNIILOR CELOR

Numele Domnului	A cătea oară	In Moldova		Durata		
		Termenul		Ani	Luni	Zile
Mihai	I	23 Sept./4 Oct. 1703—2/13 Febr. 1705 . . .	1	4	9	
	II	20/31 Iulie 1707—12/28 Oct. 1709	2	2	28	
	III	25 Dec./5 Ian. 1715—26 Sept./7 Oct. 1726 . .	10	9	1	
		Total	14	4	8	
Constantin . .	I	20/31 Aug. 1749—3/14 Iulie 1753	3	10	14	
	II	29 Febr./11 Martie 1756—9/20 Martie 1757 . .	1	—	9	
		Total	4	10	23	
Ștefan	—	—	—	—	—	—

¹⁾ In acest timp se înființase un nou impozit, numit *banii steagului* destinat Domnului, spre a-și plăti datorile ce făcuse cu luarea domniei.

²⁾ Pretendenții la domnie au devenit prin forță lucrurilor instrumente oarbe și abile ale Turcilor, căci pentru a ajunge la demnie promiteau sume fabuloase proprietelor lor și se concurau între ei ca la mezat; numindu-se întotdeauna Domn, ce le avea mai mari favoruri și dădea mai mulți bani pașalelor.

C. Erbiceanu, *Priviri istorice și literare asupra epocii Fanariotice*, în *An. Acad. Rom.*, Mem. Secț. Ist., Seria II, Tom. XXIV, pp. 84—85.

A. D. Xenopol, *Starea politică a Românilor din Principate în timpul Fanariotilor*, în Arhiva Societății Științifice și Literare din Iași, III, p. III.

Turcii văzând concurența restrânsă, numai între familiilor grecești ale Dragomaniilor Mavrocordat și Ghica, mențin la concurență și familia românească a Racoviștilor. După 1752 concurența se lărgește și cu alte familii.

âtât boierii mari și mici, cât și pe Mitropolit, episcopi și mânăstirile; apoi cum nu era mareț era foarte popular, la el putând veni orișcine.

In a 3-a domnie în Moldova, cu ocazia atacului dat de trupele nemetești la Iași, a dat doavadă de prevedere și hotărâre; continuând în urmă, împreună cu Tătariei ce avea la dispoziție, să scoată din țară toate trupele nemetești și de catane ce se infiltrau prin trecătorile munților, jefuind și ne-

3 DOMNI RACOVITEȘTI

A cătea oară	Termenul	In Muntenia			In ambele țări		
		Ani	Luni	Zile	Ani	Luni	Zile
I	6/17 Oct. 1730—14/25 Dec. 1731.	1	2	8	—	—	—
II	20 Aug./10 Sept. 1741—28 Mai/8 Iun. 1744 .	2	8	29	—	—	—
	Total	3	11	7	18	3	15
I	3/14 Iulie 1753—29 Febr. 11 Martie 1756 . .	2	7	27	—	—	—
II	9/20 Martie 1763—27 Ian./7 Febr. 1764 . . .	—	10	19	—	—	—
	Total	3	6	16	8	5	9
I	5/16 Febr. 1764—12/23 Aug. 1765	1	6	7	—	—	—
	Total	1	6	7	1	6	7
					Total general	28	3

liniștind populația până la Siret. Pentru aceste fapte de arme, considerate de Poartă ca acte de vitejie, a fost menținut în scaunul țării unsprezece ani în sir.

El a ridicat 2 monumente, cari reamintesc aceste fapte: *Cerdacul lui Ferent* la poalele mănăstirii Cetățuia din Iași și *Stâlpul lui Vodă* în satul Vama din Bucovina.

Constantin Mihai Cehan Racoviță, cum îi plăcea să se numească, se arăta ca un mare ctitor și filantrop, prin construcția și rezidirea mai multor biserici și mănăstiri,

mai cu seamă prin înființarea spitalului Sf. Spiridon în Iași, dând la toate pe lângă ajutorul și înzestrarea Statului și din averea sa personală.

Pare a fi fost foarte cult și civilizat, atât prin modul cum și-a organizat curtea, cât și prin relațiile personale ce a ținut prin corespondență, cu ambasadorii Franței pe lângă Poartă cum și în Polonia.

S t e f a n R a c o v i ț ă, în scurta sa domnie, lasă un hrisov de mare însemnatate, prin aceea că oprea căsătoria străinilor — în deosebi a Grecilor — cu fetele de boieri pământeni, justificând că în felul acesta ei dobândeau proprietăți în țară și ocupau boieriile ce se cuvneaau Românilor.

Mihai Racoviță

I. DOMNIA ÎNTÂIA IN MOLDOVA

A) *Alegerea*. În anul 1703, domnea în Moldova Constantin Duca V. V. care nemulțumea toată țara și în deosebi boierimea, ceea ce a hotărît pe o bună parte din boierii mari să părăsească țara, pribegind prin țara muntenescă, trecând de acolo la Udriu (Adrianopol) și la Tarigrad (Constantinopol), spre a se plânge Porții otomane, care exercita protectoratul asupra ambelor țări românești.

Pe de altă parte Constantin Brâncoveanu, Domnul Munteniei, trimisese pe Mitropolitul Hrisant al Ierusalimului, cu solie în Moldova la Constantin Duca V. V. — care-i era și ginere, — iar în taină avea însărcinare de a-l împăca cu Iordachi Roset și să cerceteze care din boierii moldoveni ar fi mai bun de domnie. Iordachi Roset, care ținea în căsătorie pe Safta, fata lui Nicolae Racoviță, fost mare logofăt și frate cu Ion Racoviță, fost mare paharnic și tată lui Mihalachi spătarul, a dat prin Mitropolit răspunsul, că e bun de domnie Mihalachi Racoviță, neam de boier vechiu moldovan, rudă Brâncoveanului¹⁾ și care nu-i va ieși din cuvânt.

Ca urmare, Constantin Brâncoveanu puse toată stăruința pe lângă Remî - Reiz - Efendi, nouil mare vizir, ca să mazilească pe Constantin Duca și să lase pe boierii moldoveni să-și aleagă singuri Domnul; aceasta, după ce, în urma sfatului ce-i dase unchiul său Constantin

¹⁾ Ziarul « Buciumul » din 30 Martie 1863, în *Genealogia Cantacuzinilor*, spune: Tom a Cantacuzino, stabilit în Moldova, a măritat pe unică sa fiică cu un boier moldovan Racoviță.

tin Cantacuzino stolnicul, refuzase, pentru el, și scaunul Moldovei, ce-i fusese oferit de vizir.

Poarta chemă pe Constantin Duca V. V. la Constantinopol, punând caimacam în Moldova întâi pe Iordachi Roset, vornicul, și mai pe urmă pe Ion Buhuș logofătul, iar când Constantin Duca V. V. sosește, îl surghiunește la Cavala, unde era ciumă.

In acest timp, izbucnind revoluția la Tarigrad și sultanul Mustafa fiind înlocuit prin fratele său Ahmed, boierii moldoveni refugiați la Udriu, în satul Arnăut-Chioi, unde se găsea și fostul Domn, Antioh Cantemir, așteptau momentul potrivit spre a cere domn nou țării.

Atunci, Iordachi Roset a chemat pe Panaitache Morona (grec), ce fusese postelnicul lui Constantin Duca, cum și pe ceilalți boieri și, sfătuindu-se cu ei, i-a indemnăt să-l ceară pe Mihalachi Racoviță spătarul. Morona scrisă pe loc un harz (petiție) către Sultan, prin care cereau să li se încuviințeze a-și alege domn dintre dânsii, că s-au săturat de străini, cu care cereau ieșit cu totii înaintea noului sultan.

Sultanul, văzând gloata mare de oameni, care vociferau, a pus de le-a luat petiția și, citind-o, i-a trimis la Marele Vizir, să le facă pe voie. Vizirul le-a cerut să-și aleagă de îndată dintre ei pe care îl doresc să le fie domn.

Acolo se aflau mulți dintre boierii mari ai țării, între cari Vasile Costachi mare vornic, Lupu Bogdan mare vornic, Iordachi Roset vornic, Antioh Jora, hatman, Ion Paladi spătar, Ilie Cantacuzino vistiernic, Manolachi Roset postelnic și alții, cu totii însă l-au ales¹⁾ pe Mihalachi Racoviță spătarul²⁾ ca

¹⁾ Mihai Racoviță este ultimul domn al Moldovei ales de țară; de aci încolo, timp de 100 ani Domnii au fost numiți de Poartă.

²⁾ Dionisie Fotinio, *op. cit.*, în trad. citată, III, p. 90, spune despre Mihai Racoviță V. V.: « Acesta era de origine român, avea dregătorie de spătar și se trăgea de pe valea Racovei din județul Vaslui ».

Postelnicul Manolachi Drăghici, în *Istoria Moldovei*, Iași, 1857, I, p. 213, în capitolul despre luarea domniei de Mihai Racoviță în 1704, spune: « Aceasta era un boier pământean, cu cinul de spătar mare de loc din satul Racova, țănutul Vasluiu carele rânduindu-se domn de către sultanul Ahmed al 3-lea după alegerea boierilor ».

fiind boier mare de țară și dintre toți mai ales de bland, de bun și de înțelept, nerăpit, nemândru, lin și cu dreptate¹⁾.

Imbrăcând caftan de domnie dela marele Vizir, în ziua de 23 Septembrie 1703 (4 Octombrie stil nou), Mihalache Racoviță spătarul și-a luat numele de Mihai Vodă și cum împărăția mergea dela Udriu la Tarigrad, boierii moldoveni, împreună cu Domnul lor, au mers și ei, pentru ca după obiceiu, Domnul să primească acolo Cuca.

Din drum spre țară, a trimis pe Iordachi Roset vornicul la Constantin Brâncoveanu V. V. ca sol; sosind în ziua de 1 Septembrie la București, care primindu-l cu mare cinste, după obiceiu l-a ospătat și îmbrăcat cu felgea cu limie de samur; iar la 5 Septembrie a purces înapoi. Constantin Brâncoveanu V. V. a mai purces în ziua de 10 Septembrie din București pe Radu Goleșcu, fost comis mare, trimițându-l tot ca sol la Mihai Racoviță V. V. în Moldova, care s'a înapoiat, după ce l-a primit Domnul, la 10 Octombrie la Târgoviște²⁾.

Antioh Cantemir, văzându-se părăsit de boierii în cari avuseseră toată încrederea, a încercat pe lângă Cialâc Ienicer-Aga, oferind și făgăduind bani mulți, aşa că ce spune că de venea numai cu un sfert de oră mai de vreme la vizir, probabil ar fi reușit el să ia domnia; dar cum Vizirul apucase să căftănească pe Mihai Racoviță, nu s'a mai putut schimba.

B) *Venirea în țară*. Odată întărit Domn Mihai Vodă, așeză Capu-Chihaele la Poartă pe Mihalachi și Scarlatachi Roset, frații lui Iordachi vornicul și luând dela Sultan steag și tuiuri de domnie, porni în țară împreună cu toți boierii ce erau acolo.

¹⁾ Cronicarul Ion Neculcea scrie astfel: « Se făcea a nu-i place să primească domnia, ca și fata ceea ce zise unui voinic: « Fă-te tu a mă trage, și eu oi merge plângând ». (cf. în ediția Mihail Kogălniceanu, *op. cit.*, ediția II, II, p. 279). Cronica atribuită lui Niculae Muste spune așa: « Nu vrea Mihalachi Racoviță Spătaru, nici într'un chip să primească domnia, ce tare se apără și se lepăda, socotind că mai bine și mai cu odihnă este a-și ținea moșiiile, satele și altă avere cu îndestulare ce avea ca un boier de cinste, decât domnia, ce este puñere cu grijă »... (In ediția lui Mihail Kogălniceanu, *Cronice Românești sau letopisetele Moldaviei și Valahiei*, ediția II, III, p. 95).

²⁾ Cf. *Viața lui Constantin Vodă Brâncoveanu de Radu vel logofăt Grecianu*, editată de Stefan D. Grecianu, București, 1906, p. 138—139.

Ajungând la Iași în ziua de 19 Noemvrie, — în postul Crăciunului — a mers la biserică domnească Sf. Niculae, unde Grigore, arhiepiscopul Ohridei, împreună cu Mihai Mitropolitul țării, i-au citit molifta de domnie.

C) *Domnia*. Așezându-se în scaun, a dat, după obiceiu, următoarele boierii:

Antioh Jora, ce fusese hatman, mare logofăt.

Lupu Bogdan, vornicul, mare vornic la Țara de sus, *Iordachi Roset* vornicul, mare vornic la Țara de jos,

Lupu Costachi, hatman,

Manolachi Roset, mare postelnic,

Ilie Enache Țifescu (cumnatul său), mare spătar, *Mavrodi Visternicul*, mare paharnic,

Ion Paladi spătarul (cumnatul său), mare vistiernic, *Dumitrașcu Ursachi*, mare stolnic, și

Dumitrașcu Racoviță (fratele său vitreg), mare comis.

Cel mai de seamă însă și de ale cărui sfaturi Domnul ținea socoteală, era *Iordachi Roset*. Mai în urmă a avut postelnic pe *Panaitachi Morona*, grecul.

Cum la poarta curților domnești era o mică bisericuță făcută de Stefan Tomșa V. V., în care la slujbe nu încăpeau nici măcar boierii cu boierie, alătura de ea vistieria, iar deasupra vistieriei un turn înalt în chip de clopotniță și dedesubtul lor un beciu de se închideau tâlharii și ucigașii, Domnul a pus de să dărămat vistieria și turnul și, astupând beciul, s'a mărit în schimb biserică.

In anul 1703 alipește moșia Doamna la mănăstirea Pantelimon dela muntele Athos¹⁾.

La 11 Decembrie, întărește mănăstirii Humorului, stăpânire pe moșile Părtești și Dienisan²⁾.

In 1705 a făcut din lemn biserică Sf. Lazar din ograda vămii, lângă casa părinților săi în Iași³⁾.

¹⁾ N. Iorga, *Muntele Athos în legătură cu terile noastre*, în An. Acad. Rom. Mem. Secț. Ist., Seria II, Tom. XXXVI, p. 497.

²⁾ Actul său din 1704 Dec. 11 în ms. rom. 111 din Ioan Bianu, *Catalogul manuscriselor românești*, I, p. 247.

³⁾ Idem, *Inscriptii din bisericile României*, II, p. 134.

Doamna Ana a dres și a acoperit Mitropolia veche, făcându-i catapetasma nouă pe cheltuiala ei, punând și preoți să slujească, căci de multă vreme sub biserică se ținea o crâsmă și ajunsese local de perdiție.

In timpul acestei prime domnii, la Poartă se schimbaseră trei viziri și șapte chihaele, care toți cereau bani și daruri; pe de altă parte în țară, jumătate din populație erau scutelnici, dintre cari o bună parte ai neamurilor sale și ale Căpăreștilor (Rosetești), aşa că Mihai Vodă a fost nevoit să scoată dări grele pe țară și să aplice pedepse grele celor ce se ascundeau a le plăti.

Intre dările nouă a fost *rupta* pe țară și *pecetluirii roșii* pe oameni.

In privința crâșmelor, a hotărît să nu mai fie scutite nici ale boierilor mari ori mici și nici ale arhiereilor sau mănăstirilor. Cele dela targuri, în toată țara, să dea tot venitul deplin la domnie, iar cele dela țară, celui pe a cărui moșie se aflau, care de atunci așa a rămas.

In anul 1704 a fost belșug în toate și oamenii erau toți pe la casele lor.

Cronica atribuită lui Nicolaie Mustea îl descrie astfel pe Mihail Racoviță V. V.: « Domnea țara cu cumpăt bun și la judecată foarte cu dreptate și nimăru nu-i era poprită ușa, ce care cu ce treabă sau nevoie ar fi avut, nu numai boieri, ce și din cei proști, prea lesne intra de-și îsprăvea lucrurile lor, tuturor le zicea pe nume și judecata o cerca foarte cu amănuntul și prea încet, cu îngăduială, de-și puteau spune săracii jalbele lor și era tuturor cu față veselă. Că blândețele Domnilor pătrund inimile oamenilor și a norodului »¹⁾.

Iar în cronica anonimă tradusă de Alexandru Miraș, se arată: « In anul 7212 stătut-au Domn în Domnie Mihai Racoviță Vodă, carele era din neam vechiu din boieri de țară, om întălept, nemăret și cinstitor, apropiat către toți boierii și arăta către patria sa dragoste; iară mai mult decât un an n'au domnit și l-au mazilit »²⁾.

¹⁾ La Mihail Kogălniceanu, *op. cit.*, III, p. 30.

²⁾ *Ibid.*, p. 115.

In anul 1705 a adus pe Dimitrie mitropolitul din Rostov, sub numele de Hrisostom, punându-l vădică la Roman¹⁾.

D) *Mazilirea*. Un om fără multă dare de mâna și fără experiență în intrigile și învârtelile ce se petreceau la Poartă, trebuia să cadă curând în discordie la Turci. Și aşa, fără veste și fără nicio justificare²⁾, i-a venit lui Mihai Vodă știrea că a fost mazilit și Antioh Cantemir îmbrăcat cu caftan de domnie³⁾.

Atunci Iordachi Roseț, marele vornic, împreună cu frații săi și cu Dumitrușcu Racoviță, marele comis, au fugit în țara muntenească; iar Panaitachi Moronă, în țara leșească.

La vreo patru zile, venind la Iași, Cafegi-bașa a citit firmanul de domnie al lui Antioh Cantemir, iar în același timp a sosit și omul lui Antioh V. V., care aducea lui Lupu Bogdan, marele vornic, împuternicirea de cai-macam.

Acesta a înlesnit lui Mihai Vodă să poată lua cu dânsul tot ce i-a trebuit și să trimeată bucatele ce avea, împreună cu unele din slugi, în țara muntenească, la o moșie dată de Constantin Brâncoveanu V. V., Domnul acestei țări.

Mihai Racoviță, părăsind țara, s'a dus cu toată casa lui la Tarigrad, unde Antioh V. V. îl părîse Porții că nu ar fi vărsat tot birul ce i se cuveanea și pentru care Mihai V. V., cum a ajuns, a fost pus la închisoare la Babagefir, spre a plăti vistieriei împărătești acei bani.

¹⁾ N. Iorga, *Studii și documente*, VII, p. CCIX.

²⁾ Dimitrie Cantemir, în *Istoria ieroglifică* (cf. *Operele principelui Demetru Cantemiru*, publicate de Academia Română, VI (1883), pp. 59–60 și 93) vorbește cu multă răutate, ironizând intelectul și fizicul voevodului Mihai Racoviță, la care profesorul N. Iorga în a sa *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea*, I, p. 360 adaugă următoarele: «Și totuși, adăugim noi, a putut domni bine întâi, și pe urmă a știut să domnească mult, pe când alții mai învățăți decât dânsul au înțeles rău spiritul și nevoie timpului și valurile nenorocirii i-au înghițit».

³⁾ Turcii luând bani dela Antioh Cantemir, ce era mazil la Poartă, au mazilit pe Mihai Vodă. (*Letopisul Țării Moldovei dela Istratie Dabija până la domnia a doua a lui Antioh Cantemir*, editat de C. Giurescu, București, 1913, p. 101).

Venind însă în urmă, ca mare vizir Ali Ciorlu Paşa Silihtarul, ce era prieten cu Mihai Racoviță¹⁾, l-a scos dela închisoare; el a rămas însă la Tarigrad, spre a putea unelti pentru obținerea din nou a domniei țării.

Mazilirea având loc în ziua de 2/13 Februarie 1701²⁾ rezultă că în această primă domnie Mihai Racoviță V. V. a stat în scaun un an, patru luni și 9 zile.

Mihai Racoviță

DOMNIA A 2-a IN MOLDOVA

Încă din anul 1705, după mazilirea din întâia sa domnie, și pe când era închis la Ediculé, Mihai Racoviță s'a plâns Sultanului că Marele Vizir Baltagi îl scosese din domnie fără nicio vină, pe el, care fusese ales de toată țara; Sultanul a trimis atunci arzul (plângerea) Mareului Vizir, spre a-i face dreptate și totodată i s'a dat drumul dela închisoare. Vizirul, ca să nu rămână de rușine față de Sultan, a trimis vorbă lui Antioh Cantemir V. V., să caute să trimîtă boieri și oameni de țară, cari să arate vinovăția lui Mihai Racoviță, de a fi luat două biruri și două bairamăcuri din țară și prin mărturisirea mincinoasă a acestora, l-a rămas pe Mihai V. V., pentru care a fost din nou pus la închisoare mai grea, la Babagefir.

Dar acolo n'a stat mult, căci schimbându-se vizirul și venind Ali-Ciorlu Paşa Silihtarul, care fiind prieten cu Mihai Racoviță, l-a scos îndată dela închisoare³⁾.

A) *Numirea*. Antioh Cantemir V. V. fiind mazilit⁴⁾, Poarta numește în locul lui, prin stăruința marelui

¹⁾ Prietenia personală cu nou vizir nu era desinteresată; tot banii dați o înche-gaseră, căci, după cum spune Cronicarul Niculai Costin: «Turcului să-i dai bani și să-i scoți ochii» (Mihai Kogălniceanu, *op. cit.*, II, p. 54).

²⁾ N. Iorga, *op. cit.*, I, p. 354.

³⁾ Cronica lui Ioan Neculce, la Mihai Kogălniceanu, *op. cit.*, II, p. 286.

⁴⁾ Iată cum arată A. D. Xenopol în *op. cit.*, VIII, p. 88 că s'au petrecut lucrurile cu mazilirea lui Antioh Cantemir V. V.:

... «Intâmplându-se ca în acest an — acel de pe urmă al domniei lui Antioh — domnii români să fie rânduiți a merge la Tighina spre a grăbi lucrările de întăritură

vizir, pe ziua de 20/31 Iulie 1707, pentru a doua oară, pe Mihai Racoviță ca Domn al Moldovei.

Mihai Racoviță porni de îndată oamenii săi din Tarigrad, cari, sosind la Iași împreună cu Cafegi-bașa, au pus mâna pe Ilie Cantacuzino vistiernicul, luându-l noaptea din somn, desbrăcat și l-au trimis sub pază de seimeni la Iordachi Roset vornicul, care, împreună cu Dumitrușcu Racoviță marele comis, fratele Domnului, erau numiți caimacamii.

De asemenea au mai pus mâna pe Panaitachi Morona postelnicul și pe Vasile Ceaurul, cunnat cu Antioh Cantemir V.V., ținându-i la închisoare până la venirea Domnului în scaun.

B) *Venirea în scaun*. De data aceasta Mihai Racoviță a ieșit domn numai prin osteneala sa și prin prietenii ce a știut să-și facă la Tarigrad.

El intră în Iași în ziua de 13 Noemvrie și după cum spune cronicarul Niculae Mustea: «toți l-au așteptat cu bucurie și i-au ieșit înainte, fiind Domn de țară, neavând nici griji sau prepusuri».

Atunci Domnul a slobozit dela închisoare pe Ilie Cantacuzino și pe Vasile Ceaurul, iar pe Panaitachi Morona a pus de l-a sugrumat în închisoarea Seimenilor.

C) *Domnia*. Așezându-se în scaunul țării, Mihai Racoviță a dat următoarele boierii:

Antioh Jora, mare logofăt,

Lupu Costachi sin Gavriliță, mare vornic Țara de sus,

Manolachi Roset, fratele vornicului Iordachi, mare vornic Țara de jos,

Dumitrușcu Racoviță (fratele său vitreg), hatman,

Antioh Cantemir Vodă nu aduse cu el salahorii spre repararea șanțurilor cetății. Văzând el pe Munteni și Turci lucrând și săpând mereu, i s'a făcut rușine de nelucrarea lui și a pus întâi pe slujitorii, apoi chiar pe boierii lui la săpat; pentru a le da însă exemplu, săpa și bietul domn de-a-valma cu ei¹⁾.

Marele nostru istoric face și următoarea apreciere: «Iată unde ajunsese reprezentanții tronurilor acestor cari susținuse altădată cu atâtă vrednicie numele neamului românesc!».

Nicolae Roset (fiul vornicului Iordachi), mare postelnic,

Dediu Codreanu (socrul său), mare spătar,

Ion Balș, mare paharnic,

Ion Paladi (cumnatul său), mare vistiernic,

Preda, mare stolnic,

Constantin Costachi sin Vasile Gavriliță, mare comis.

Iordachi Roset, deși nu avea boierie, dar ceea ce voia el se făcea. Singur Ilie Cantacuzino vistiernicul, deși se împăcase cu Domnul, prin solia lui Constantin Brâncoveanu V.V., mărítând o fată cu beizade Stefan fiul Brâncoveanului, s'a dus în țara muntenescă cu toată casa lui, de unde a atâtat vrajbă între cei doi domnitori, care până atunci, pe lângă rudenie, erau legați și de prieteșug.

Iată cum e descrisă această nouă domnie în cronica tradusă de Alexandru Amiras: «Venit-au Domn Mihai Vodă cu a doua domnie la Moldova, și iarăși firea sa cea dintâi, nimica n'au schimbat, ci cum au fost mai înainte, aşa și întru a doua domnie. Pre boieri îi avea la cinste și la mare dragoste, și dreptate tărei făcea, și frumos chivernisea»²⁾.

Pe de altă parte birurile cătră Poartă — haraciul și mucarelul — apoi cheltuelile la Tarigrad cu pașalele și Capu-Chihaielele sporeau foarte mult, peste care veneau pretențiile Hanului tătăresc, iar pe de altă parte, cheltuelile ce făcuse cu luarea domniei, cum și vechea datorie a vistieriei împărătești, rămase din prima lui domnie, au făcut pe Mihai V.V. în această domnie, să pună dări nouă și să sporească chiar pe unele din cele vechi.

Astfel a scos hârtii năpastii două rânduri și pecetlui cu șcaliturile boierilor.

A hotărît ca disetina de stupi și cea de mascuri, ce se dădea numai de țărani câte doi potronici, să fie dată și de mitropolit cu episcopii²⁾, de boierii mari și mici, de mănăstiri

¹⁾ La Mihai Kogălniceanu, op. cit., III, p. 116.

²⁾ N. Iorga, *Istoria bisericii românești și a vieții religioase a Românilor*, ediția II, II, p. 78.

și preoți, precum și de toate breslele, ce până acum fusese să scutite.

A adăugat la *pogonăritul* de vii un zlot peste un leu, cât era, și pe deasupra câte un galben de pogon.

A sporit cu 2 bani la *vădrărīt*, așa că se plătea câte 4 bani la vadra de vin.

A mai pus și *fumăritul*, câte 2 ughi de tot hornul¹⁾.

La 17 Noemvrie, printr'un hrisov scris de A x i n t e U r i c a r i u l în românește, scutește de dări întreg satul Andrieseni în folosul mănăstirii Cetățuia²⁾.

La 1 Decembrie 1707, scutește pe toți preoții, diaconi și țârcovnicii dela toate bisericile din târgul Iașilor de dăjdi, de podvezi și de orice alte angherii³⁾.

La 6 Decembrie dă Sf. Mormânt, câte 250 lei pe an, din venitul Vămei celei mari⁴⁾.

La 16 Februarie 1708, scutește pivnițele Iasoviților din Iași de celelalte biruri, afară de *camăna*, plătind numai 2 bani de vadă.

La 15 Martie 1707, liberează mănăstirea Putna de toate birurile⁵⁾.

Pe timpul verii anului 1708, au fost lăcuse în țară, de au mâncat în unele părți recoltele, încât se mai scumpise pâinea, dar vin a fost foarte mult.

La 7 Ianuarie, întărește mănăstirii Humorului stăpânire pe moșia Comănești⁶⁾. La 18 Mai, întărește mănăstirii Socola, stăpânirea pe o vie din dealul Călugărițelor⁷⁾. La 22 Iulie 1708 întărește episcopului de Huși, stăpânire pe un iaz cu mori pe apa Crasnei, în moșia Giorgesti⁸⁾. La 20 Martie 1709, scutește mănăstirea Bursuci din Fălcu-

¹⁾ Se justifica așa: « Nevoia schimbă legea ». (Cronica lui Neculai Costin, la Mihai Kogălniceanu, *op. cit.*, II, p. 57).

²⁾ La Arhivele Statului București, m-rea Cetățuia, II.

³⁾ Act Bibl. Acad. Rom., Doc. CLXXXI-63, cf. Ioan Neculce, fasc. 8 (1930), p. 216.

⁴⁾ *Documente Hurmuzaki*, XIV, partea I, p. 396.

⁵⁾ Dimitrie Dan, *Mănăstirea și comuna Putna*, București, 1905, p. 92.

⁶⁾ In ms. rom. 111 din Bibl. Acad. Rom. (cf. Ioan Bianu, *op. cit.*, I, p. 247).

⁷⁾ Cf. *Revista istorică a Arhivelor României*, II, p. 31.

⁸⁾ Cf. *Revista istorică a Arhivelor României*, II, p. 61.

de goștină, disetină, porștină și altele¹⁾. La 14 Iunie 1709, acordă Episcopiei de Roman, vechiul drept ce avea, de a lăua câte 2 bani dela fiecare dugheană din oraș, aceasta în urma cererii Episcopului Pahonie²⁾.

La 4 Septembrie 1708, scrie comitelui Alexandru Karoli la Satul Mare, încredințându-l că pribegii din Ardeal pot să rămână ca și până acum în țară, nesupărați, scutindu-i de orișice sarcini³⁾.

In cursul anului 1709, Carol al XII-lea Regele Suediei, fiind în războiu cu Rușii, la început i-a tot respins, până au ajuns la Pultava; acolo s'a dat o bătălie mare, când Suedezii fiind bătuți, s'a retras, risipindu-se peste tot locul. Regele lor, împreună cu Mazeppa, hanul căzăcesc, scăpând în fugă, s'a refugiat în cetatea Vozia, pe apa Bugului și de acolo în cetatea Tighina, dincoace de apa Nistrului ce era ocupată de Turci.

Rușii fiind învingători, popoarele creștine ce se găseau sub puterea Turcilor, crezură că venise momentul să se scape de jugul lor, și căutau să se pună sub protecția moscovită. Așa făcuseră Sârbii, iar Muntenii și Moldovenii, prin Domnii lor Constantin Brâncoveanu și Mihai Racoviță, luară contact la Kiev cu Petru cel mare (Alexieevici), împăratul rusesc.

La 12 August 1709, Ion Lomikovski, obuznicul cel mare cu fiii săi și cu Filip Orlik, secretar căzăcesc, vin în Iași, unde li se gătise gazde bune. O avantgardă de circa 600 Suedezii și 700 Cazaci intră în țară și, în contra sfaturilor lui Mihai Vodă, se așează la Cernăuți spre a ierna.

Rușii cu brigadierul Cropotov, povățuit se zice și de Mihai Vodă, îl înconjoară și cum ei fuseseră găzduiți pe la casele țărănești, au putut robi fără vărsare de sânge pe Suedezii, Cazaci scăpând însă prin fugă⁴⁾.

¹⁾ In ms. rom. 237 din Bibl. Acad. Rom. (cf. Ioan Bianu, *op. cit.*, I, 510).

²⁾ Melchisedec, *Cronica Romanului*, p. 331.

³⁾ *Documente Hurmuzaki* IX, I, p. 443.

⁴⁾ Cf. N. Iorga, *Francisc Rákóczi al II-lea, invietorul conștiinței naționale ungurești, în România*, în An Acad. Rom., Mem. Secț. Ist., Seria II, Tom XXXIII, p. 75.

La 18 Noemvrie, în urma stăruinței arhimandritului V. A. R. a a m., scutește mănăstirea Doamna de toate dările și angăraile, asemenea de destina de stupi, cum și goștina de oi și mascuri¹⁾.

Mihai Racoviță V. V. se hotărîse să părăsească domnia țării și să se refugieze cu toată casa lui în Rusia, spre a se reîntoarce apoi în scaunul țării sub protecția rusească; în acest scop a răspândit vorba că se duce la moșia lui (Cândeștii) pe Siret în Bucovina.

D) *Mazilirea*. Regele Carol al XII-lea al Suediei s'a plâns la Poartă, cerând pedepsirea Domnului²⁾.

In același timp, Constantin Brâncoveanu V. V., care rupsese mai de mult prieteșugul cu Mihai Racoviță V. V. și spre a acoperi jocul său, — prin oamenii ce-i avea la Tarigrad, — pârî pe Mihai Vodă de proiectele lui cu Rușii, aşa că cu toată prietenia ce avea cu Marele Vizir Ali-Ciorlu Pașa, Mihai Vodă fu sacrificat și mazilit, mai ales că Constantin Brâncoveanu V. V., spre a-și mai întări pâra, își alăturase și pe Seraschirul dela Tighina.

Pentru aducerea la îndeplinire a hotărîrii luate, a venit la Iași în ziua de 14 Octombrie 1709, Iusuf-aga cu 600 spahii și cu un capegiu împăratesc dela Tighina și l-au ridicat pe Mihai Vodă din biserică, de lângă Doamna, pe când asista la hramul Sfintei Paraschiva și a 3-a zi l-au pornit sub pază mare la Tighina, împreună cu toată casa lui, punând caimacami la Iași pe Ion Buhuș, fost logofăt mare și pe Ciocârlan, fost paharnic mare, mazilirea fiind făcută în ziua de 17/28 Octombrie.

In această a doua domnie în Moldova, Mihai Racoviță a domnit 2 ani, 2 luni și 27 zile.

¹⁾ Cf. Actul publicat de Th. Codrescu în *Uricarul*, VIII, pp. 235—236.

²⁾ Férol, ambasadorul Franței la Constantinopol, scrie că mazilirea lui Mihai Racoviță V. V., a avut loc după cererea regelui Suediei și regretă că nu s'a procedat la fel și pentru Constantin Brâncoveanu, Domnul Munteniei. *Documente Hurmuzaki*, I, suplimentul I, p. 372.

Mihai Racoviță

DUPĂ DOMNIA 2-a IN MOLDOVA

Dela Tighina, unde a stat închis în cetate până i-au scris toată avere, Iusuf-aga l-a pornit la Tarigrad, în lanțuri, împreună cu întreaga familie și tot ce avea asupra lui, sub paza ienicerilor, ducându-l prin Bugeac și trecând Dunărea la Șmil (Ismail).

Ajuns la Tarigrad a fost închis la Edicule, unde a stat 7 luni, până ce schimbându-se vizirul și venind Numana-Paşa Chiupruli, acesta l-a scos dela închisoare și i-a înapoiat tot ce i se luase de către vistieria împăratescă.

In anul 1711, după mazilirea lui Dumitru Cantemir V. V., Vizirul Mehmet-Paşa Baltagiul a chemat pe Lupu Costachi vornicul, singurul boier rămas în țară și i-a dat firmân să cheme pe toți boierii ca să-și aleagă Domn, la care el a răspuns pe loc: « Avem Domn Mazil la Poartă, pe Mihai Vodă; de va fi mila Măriei Tale, acela să ne fie Domn ». Cum de față la această con vorbire se găsea și Ion Mavrocordat, dragomanul Portii, frate cu Nicolaie Mavrocordat V. V., aflat și el mazil la Tarigrad, în urma stăruinței dragomanului, a fost numit atunci pentru a doua oară Domn în Moldova, Nicolaie Mavrocordat V. V.

După scoaterea dela închisoare, Mihai Racoviță, rămânând cu toată casa lui la Tarigrad, Constantin Brâncoveanu V. V. nu înceta de a-l pârî la Poartă; mai mult chiar, a plătit niște ieniceri să-l omoare noaptea, unde l-o găsi.

Această dușmanie, nici Mihai Racoviță nu i-a ieritat-o și când Vizirul Ali-Paşa a hotărît scoaterea lui Constantin Brâncoveanu V. V. din domnie, el s'a oferit să-i înlesnească aducerea lui la Tarigrad, viu și fără zăbavă multă; ceea ce a și făcut cu ajutorul unchilor lor comuni, frații Constantin și Iordachi Cantacuzino din Muntenia¹⁾.

¹⁾ A. C. Alexandru Sturdza, *L'Europe orientale et le rôle historique des Mavrocordatos*, 1660—1830, ... Paris, 1913, p. 108.

Mihai Racoviță

DOMNIA A 3-A IN MOLDOVA¹⁾

A) *Numirea.* La 25 Martie 1714, după mazilirea lui Constantin Brâncoveanu V. V. din Domnia Munteniei, deși domnia țării fusese făgăduită de Poartă lui Mihai Racoviță, după cum arată Vetur Zane, ambasadorul Dogelui Venetiei la Viena, în raportul ce-l face, pentru a justifica măsurile luate de Poartă, ca să poată aduce pe Constantin Brâncoveanu la Constantinopol²⁾ și cum reiese și din faptul că firmanul de domnie, prin care a fost numit ca Domn Stefan Cantacuzino, fiul lui Constantin Cantacuzino, era dat în alb³⁾; dar, opunându-se boierii de acolo, domnia a fost dată lui Stefan Cantacuzino V. V. care după un an fiind mazilit, de astădată Poarta a mutat pe Nicolaie Mavrocordat V. V. în scaunul Munteniei, numind pe Mihai Racoviță în Moldova.

Numirea s'a făcut în ziua de Crăciun, 25 Decembrie 1715/5 Ianuarie 1716, Mihai Vodă fiind îmbrăcat cu caftan la Tarigrad de către marele vizir, punând capu-chihaieli pe Grecii Alistarh postelnic și Constantin postelnic.

B) *Venirea în țară.* Mihai V. V. a purces dela Tarigrad în ziua de 16/27 Ianuarie 1716, sosind în Iași la 13/24 Februarie (Duminica brânzei). Cum a sosit în scaunul domniei, i-a venit poruncă de a trimite 300 de cai din țară, pentru oastea turcească, ce se pregătea a sta împotriva Nemților la Belgrad.

¹⁾ În această domnie a avut pe lângă el pe cronicarul și compilatorul Alexandru Ambras, știutor de limbi orientale, pe care îl întrebuință în desbaterile cu Țării, pe cari îi cunoștea prea bine; făcându-l mai în urmă mare ușer și apoi căminar (N. Iorga, *Studii și documente*, IX, p. 41). De asemenea și pe pisarul leșesc Gheorghe Frâncu Strahoski, căruia î se mai zicea și Gheorghe Cotnarschi (N. Iorga, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea*, II, p. 213, n. 1); iar pe Niculai Mavroid, om învățat, predicator la Tarigrad, i-a chemat pentru a predica prin biserică (C. Erbiceanu, *Bărbați culti greci și români și profesorii din Academilele din Iași și București din epoca zisă Fanariotă*, în *An. Acad. Rom.*, Mem. Sect. Ist., Seria II, Tom. XXVII, pp. 163—164. Ca medic la curte, a avut pe doctorul Caragea.

²⁾ *Documente Hormuzaki*, IX, 1, p. 351, doc. DCLXXX.

³⁾ Banul Mihai Cantacuzino, *Genealogia Cantacuzinilor*, în ediția N. Iorga, p. 314.

La sosirea sa, toată țara s'a bucurat, căci iată cum îl descrie cronicarul Neculce: « Țara încă se bucura căci era moldovan, și li era prea lesne la divanuri a grăi cu dânsul, că-i giudeca drept și bland; și ușa îi era prea deschisă și nu cu mărire multă »¹⁾.

C) *Domnia.* După obiceiu, a 3-a zi după așezarea în scaun, Domnul a dat următoarele boierii:

Ilie Catargiu, mare logofăt,
Lupu Costachi, mare vornic Tara de jos,
Ion Sturza, mare vornic Tara de sus,
Dumitrascu Racoviță (fratele său vitreg), mare hatman,

Constantin Psiolu Ipsilanti Tarigrădeanul (Grec), mare postelnic,

Ion Paladi (cumnatul său), mare spătar,
Dimitrie Macri (Grec), mare ban
Constantin Roset, mare paharnic,
Costantin Costandachi (cumnatul său), mare stolnic,
Iordachi Cantacuzino Deleanul (cumnatul său), mare comis.

Mai de cinste era marele postelnic C. Ipsilanti, ce avea pe fratele său Manolachi Chiurci-bașa, capuchihai la Poartă.

In această domnie Mihai Racoviță V. V. era deprins cu trebile țării și apoi nu mai avea dușmani printre boierii țării, cari muriseră mai toți și scăpase asemenea și de neprietenii săi din țara muntenească; iar la Tarigrad, domni mazili mai erau atunci numai Duka și Antioh Cantemir.

Coconii săi, adică cei 5 fii, erau ținuți câte doi pe rând drept zălog la Poartă, iar Doamna Ana, foarte bună și milostivă, se ținea numai de treabă.

Vara anului 1716, fiind prea ploioasă și cu răceală, la sfântul Gheorghe încă nu înverzise nici câmpul nici codrul și nu s'a făcut în acel an nici pâine, nici mălaiu, nici vin, ci numai orz, fân și puțintele mere.

¹⁾ La Mihai Kogălniceanu, *op. cit.*, II, p. 350.

La 4 Martie întărește mănăstirei Socola, scuturile date în celelalte 2 domnii anterioare.

La 9 Mai, scutește și în această domnie pe toți preoții, diaconii și țârcovnicii dela toate bisericile din Iași de dajdie, podvezi și orice angariai¹⁾.

La 30 Iunie la plângerea de revendicare a Mariei, jupăneasa răposatului mare vîstiernic Ilie Cantacuzino, contra călugărilor dela Hangu, pentru moșile Băltătești și Mânjești din ținutul Neamț, ce fuseseră închinate Patriarhului Alexandriei, pe care le pierduse la proces în 1715 sub Nicolaie Mavrocordat V. V., din cauză că Mitropolitul Gheacon și episcopii, deși știau că nu era drept, din porunca Domnului au încuviințat și ei, Domnul fi să căștig de cauză, înapoindu-i satele²⁾.

Lupu Costachi, mare vornic de Tara de jos, fiind tăiat de către Vizirul Gîn Ali-Paşa³⁾, (care apoi a murit în războiul cu Nemții), după pâra lui Neculaie Mavrocordat V. V. al Munteniei, în locul său, ca mare vornic al Țării de jos, a fost numit Darie Donici.

La 3 Decembrie, Mihai V. V. scrie boierilor munteni indemnându-i să fie credincioși Turcilor⁴⁾.

Nemții fiind biruitori în acel războiu, au ocupat atunci cele cinci județe ale Olteniei și cu ajutorul unora din boierii munteni, au pus mâna pe Nicolaie Mavrocordat V. V., luându-l cu dânsii în țara ungurească, unde l-au ținut până la încheierea păcii.

După cum s'a văzut mai sus, Mihai Vodă în această domnie dăduse boieriile mai mult ruedelor sale, ceea ce a nemulțumit pe unii dintre boieri, fapt pentru care Vasile Ceaурul stolnic, Gheorghe Velicico sulger, Miron serdar, Ilie Contescu căpitan, Ionita Aslan

¹⁾ Th. Codrescu, *Uricar*, V, pp. 365—377.

²⁾ Cf. actul original cu această dată, în Bibl. Acad. Rom., Doc. CLXXXI-66 (rezumat în Biblioteca Academiei Române, *Creșterea colecțiunilor în anii 1916—1919*, București, 1929, p. 251).

³⁾ Același care a omorât pe Constantin Brâncoveanu V. V. cu copiii lui, pe Ștefan Cantacuzino V. V., pe tatăl său Constantin și pe unchiul său Mihai Cantacuzino spătarul.

⁴⁾ Actul la C. Giurescu, *Material pentru istoria Olteniei supt Austriaci*, I, București, 1913, pp. 69—70.

și alții s-au dus la Brașau (Brașov) și, adresându-se generalului neamț Baronul de Tige¹⁾, i-au făcut propunerea ca să puie mâna pe Mihai Racovită V. V. Domnul țării, aşa cum se procedase și cu Nicolaie Mavrocordat V. V., Domnul Munteniei, închinând în același timp Nemților teritoriul țării Moldovei din munți și până în Siret²⁾.

Această propunere a fost trimisă la Sâbii (Sibiu) generalului celui mare, contele Stefan de Steinville, care din porunca Impăratului, a pus la dispoziție 100 Nemți și 200 catane, sub conducerea Căpitanului Francisc Ernau de Lotaringia, la cari s-au mai adăugat în urmă ca 100 Moldoveni și multă adunătură.

Atunci s'a făcut și învoiala, ca dacă mișcarea revoluționară reușește, Vasile Ceaурul să fie Domn, onorându-l pe loc cu titlul de « graf ». Toate aceste trupe au trecut munții în Moldova, intrând întâi în mănăstirea Cașinului, unde au închis o seamă de boieri; ieșind de aici s-au dus la Roman, iar de acolo au mers de său așezat în mănăstirea Neamțului, la Adjud, la Focșani și chiar până la Brăila, și prădui atât pe Turci cât și pe pământeni.

Aflând Domnul de intrarea lor în țară, a trimis pe spătarul Dumitru Cuza cu seimenii și lefegii și cu toate

¹⁾ Generalul de Tige, la 2 Ianuarie 1717, adresase domnului următoarea scrisoare: « Intru cătă divinitatea a dat mâna de ajutor creștinilor și armele prea bunului nostru Impărat au fost norocite, aceasta o cunoaște Inăltimdea Ta.

²⁾ Nu voesc dar să osteneșc auzul său, ci în scurt să-i arăt opinia prea gloriosului general comandant, domnul Conte de Steinville. Adică voește Exceleța Sa, ca Inăltimdea Ta să se prepare să dea pentru prea strălucitul nostru Imperat ceva daruri. Și să nu fie cu supărare. Iar dacă va face altfel, Excelența sa își va rădica prietenia vecinătății dela Inăltimdea Voastră și dela țară; și va trimite să jăfuiască țara cu foc și cu sabie.

« Cred că va cugeta la acestea și va alege ceea ce este mai de interes pentru obște. Iar adumbrarea lui Dumnezeu să fie cu Inăltimdea Voastră.

Al Inăltimiei voastre plecat serv

Tige ».

La această scrisoare Domnul nu a dat nicium răspuns (cf. cronica lui Nicolaie Chiparissa, după Constantin Erbiceanu, *Cronicarii greci cari au scris despre Români în epoca Fanariotă*, București, 1888, p. 67).

²⁾ Cf. Iulian Marinescu, *Un act despre luptele lui Mihai-Vodă Racovită cu Imperialii*, în *Buletinul Comisiuni istorice a României*, VIII, pp. 55—58.

că — drept garanție — Cu z a avea un fiu pus la opreală, el totuși trăda pe Domn, căci de câte ori se întâlnea cu adversarii săi, se retrăgea fără să lupte.

M i h a i V o d ă simțind că planul nemților era de a-l prinde pe el și neavând oaste îndestulătoare, a cerut ajutor Hanului tătăresc și, cum Hanul avea poruncă dela Impărat să apere țara, a trimis 2000 tătari, cari împreună cu ce mai avea Domnul, să poată goni pe nemți și pe cătane din țară.

Trupele vrăjmașe, ca la 800 oameni, se adunaseră în Cetatea Neamțului. Plecând de acolo la 1 Ianuarie 1717, au trecut prin Dumbrava Roșie, prin Roman, Tg. Frumos, luând drumul Iașilor, cu gândul de a pune mâna pe Domn, care însă, simțind ce se pregătea, se păzea și dormea în fiecare noapte în alt loc.

Fiind la timp înștiințat, de către S a n d u S t u r z a, de apropierea trupelor dușmane, M i h a i V. V., cu 600 Moldoveni călări, ieși înaintea lor pe dealul Copoului (deasupra Iașilor), în dimineața zilei de Joi 10 Ianuarie 1717 spre a le întâmpina; dar, după o așteptare de două ore, nevăzând nimic, a dat drumul oamenilor pe la casele lor, iar Domnul cu boierii ce erau pe lângă dânsul, anume D a r i e D o n i c i, marele vornic de Țara de jos, G a v r i l M i c l e s c u marele vornic de Țara de sus, D u m i t r a ș c u R a c o v i ț ă marele hatman, C o n s t a n t i n C o s t a c h i marele vistiernic, D u m i t r u M a c r i marele ban, C o n s t a n t i n R o s e t, m a r e l e paharnic. etc., s'a întors în târg și au intrat cu toții în Curtea Domnească, unde au luat masa și s'a lasat — după obiceiu — să se odihnească puțin.

In acest timp, A g a C o n a c h i, ieșind dela Curte pentru a merge acasă la masă, a auzit prin oameni că ar fi sosit cătanele în târg, intrând prin casele din spre Bahlui și cerând vin de băut, fiind înghețați de marele frig ce dăinuia. Atunci A g a C o n a c h i s'a înapoiait îndată la Curte și, deșteptând pe Domn, au încălecat¹⁾ cu toții, îndreptându-se spre mănăstirea Cetățuia, spre a aștepta acolo până s'o strângă oastea

¹⁾ Domnul călărea un armăsar turcesc.

de prin târg, trimițând totodată pe C o n s t a n t i n C o s t a c h i, pe D u m i t r u M a c r i și pe un turc H a s a n, să dea de veste Tătarilor, ce ajunseseră și ei și se găseau pe valea mănăstirii Aroneanu și pe dealul Cîricului, să se grăbească, că au sosit cătanele în târg.

O strajă de cătane, înaintând pe ulițele Iașilor, a dat peste ceata Domnului și a împușcat 4 copii de casă, iar Domnul cu ceilalți, trecând podul peste Bahlui, au intrat în mănăstire, hărțuindu-se cu cătanele și așteptând sosirea Tătarilor. Tot acolo se adunaseră boierii cu jupânele lor și cu tot ce aveau.

Oastea vrăjmașă, intrând în târg, a mers de-a-dreptul la Curte pentru a prinde pe Domn și negăsindu-l, V e l i c i c o sulgerul au slobozit din temniță pe toți tâlharii, după care au luat-o cu toții spre mănăstirea Cetățuia, iar spre a putea trece peste ziduri, a poruncit să se facă câteva scări.

De cum a intrat M i h a i V o d ă în Cetățuie, a slobozit o pușcă mare, ce se afla acolo și a pus să se tragă clopotul cel mare al mănăstirii, ca astfel să dea semnal Tătarilor să vie mai în grabă.

Cătanele, care veniseră mai din vreme, s'a aruncat asupra mănăstirii, iar Tătarii, sosind după 2 ore tocmai pe la 10 noaptea, s'a încăierat cu ei pe vale sub Cetățuie; în acest timp, ieșind și Domnul cu oștenii lui în spre mănăstirea Hlincea, le-a căzut în spate, împingând pe Nemți și cătanele ce luptau împreună, spre fundul văii, unde pădurea se îndesea și unde era pârâul pe care se găsea moara mănăstirii Cetățuia, încât nădăjduiau să găsească scăpare numai în trecerea pârâului, dar râpa era aşa de adâncă, de cădeau în ea cu cai cu tot, iar tătarii și moldovenii i-au măcelărit mai pe toți. Puținii cari apucaseră a scăpa prin pădure, au mai fost prinși în urmă; între cei scăpați a fost și G h e o r g h i e ș V e l i c i c o sulgerul, care, trecând râpa, a găsit dincolo un cal și aşa a putut fugi; iar cei din armata nemțescă, s'a dus de-a-dreptul la Brașov, referind generalului cele petrecute. Pe alții îi scoteau tătarii din râpă cu cangea sau cu arcanul de gât; printre aceștia a fost și căpitanul F e r e n t z, care comandase toată trupa.

Bătălia s'a încins în puterea noptii, pe un ger foarte aspru și a durat până la patru dimineață, pe o lună ce lumina ca ziua; iar oamenii lui Mihai V. V., spre a fi recunoscuți de Tătari, se legaseră la braț cu naframe. Domnul a rămas noaptea în mănăstirea Cetățuia¹⁾.

A doua zi, la 11 Ianuarie, Mihai V. V., aflându-se cu mărzaciile Tătarilor, între cari cel mai mare era Cantemir-Mârza, a adus înaintea sa pe căpitanul Ferentz Ernani (Francisc Ernau de Lotaringia) și răscumpărându-l cu 200 lei dela Tătarul ce-l prinse și-l ținea legat de gât cu o frângchie, l-a dojenit mai întâi pentru jafurile și omorurile făcute în drumul său, atât la Tg. Frumos cât și la Iași, după care l-a dat pe mâna lui Ali-Aga, care i-a tăiat singur capul, dinaintea porții celei mai mari a Curții domnești.

Tot atunci a pus Domnul de l-a spânzurat de furca scrânciobului ce era dinaintea Curții domnești, pe Dumitru Cuză spătarul, la orele 10 din zi (4 p.m.).

După bătălie s'au strâns și s'au îngropat trupurile celor morți, făcându-se deasupra lor o movilă mare, lângă drumul mare ce duce la Vaslui; iar mai în urmă s'a așezat deasupra o cruce mare de piatră²⁾, cu o inscripție ce cuprinde toată povestea acestei bătălii, împrejmuit-o și cu cerdac frumos tot de piatră.

Ca mărturie a rezultatului acestei bătălii, în care, pe lângă înfrângerea vrăjmașului, se luaseră cinci steaguri cu pecetea Impăratului nemțesc și unul al mazililor, Mihai V. V. a trimis la Udriu, unde se găsea împărația, 12 soldați nemți și catane din cei prinși, împreună cu steagurile și dobele luate, pentru care Domnul a primit laudă mare și mulțumită.

Odată cu trupele nemțești și de catane ce au ieșit din Cetatea Neamțului și s'au îndreptat spre Iași, a purces și Vasile Ceaurel cu o ceată de 150 ostași spre Galați, ca să jăcmănească Țara de jos, precum și toate casele boierești,

¹⁾ Ca mulțumire, Domnul scutește mănăstirea Cetățuia de dajdie, desetină de stupi, goștină de mascuri și de oi. (Actul la Th. Codrescu, *Uricar*, IV, pp. 310—315).

²⁾ A se vedea descrierea amănunțită la pagina 106 a acestei lucrări.

când, printre altele, a prădat mănăstirea Adam (Tutova) și casa marelui stolnic Constantin Constantaichi, căutând să-l prindă; cum însă el apucase să fugă, i-au călcat casa, luând tot ce se găsea ca bucate și odoare, iar pe jupâneasa lui, Maria, pe care o ținuse în căsătorie cu 10 ani în urmă și ea preferase pe Constantin — bărbat de o frumusețe deosebită — a dus-o în robie, punând-o, goală și desculță cum era din casă, într'o căruță¹⁾, până la Cașin, unde după ce și-a bătut joc de ea, a pornit-o la Brașov la generalul comandant neamț, care a pus-o la închisoare. Fugind în urmă de acolo, a străbătut pe jos munții în Moldova²⁾.

La 12 Ianuarie 1717, Mihai V. V. cu oastea sa și Cantemir-Mârza cu Tătarii săi, au pornit la Neamțu ca să scoată catanele ce mai rămăseseră acolo și prin țară, cari, însă prințând de veste, au fugit peste munți în Ardeal, slobozind însă din cetate boierii aflați închiși; Mihai V. V. intrând în urma lor în Cetate, a astupat puțul cu apă de băut făcut de catane și a împărțit oastei zahareaua găsită, după care s'a înapoia cu oastea sa la Iași.

Tătarii, mai rămânând însă în țară, au prădat și robit tot ce le-a ieșit în cale, pentru care fapte Domnul plângându-se Porții, aceasta a dat de îndată un firman ca Tătarii să înapoieze toți robii, poruncă ce nu s'a putut îndeplini decât într'o foarte mică măsură.

Cum mănăstirile Cașin și Mira erau încă ocupate de catane, ce făceau prădăciuni în toată regiunea, Împărația a cerut lui Mihai V. V. să facă cum o putea să scoată și pe acestea de acolo.

In acest timp, mazilindu-se Hanul tătăresc, Împărația a pus în loc pe Sadet-Gherei Han, căruia i-a poruncit să dea lui Mihai V. V. ajutorul de care ar avea nevoie. Ca urmare, noul Han a trimis la Iași vreo 20.000 de Tătari, număr mult prea mare și care cu greu se putea hrăni și întreține; neputându-se învoi cu conducătorii lor, spre a înapoia

¹⁾ In care o țigancă a învălit-o în cojocul ei.

²⁾ Cronica lui Nicolae Chiparissa la Constantin Erbiceanu, op. cit., p. 70.

o parte din ei, deoarece el ceruse numai 2.000 de oameni, Mihai V. V. a fost nevoie să plece din nou la Cașin cu ei, luând împreună cu el oastea lui, și pe boieri, la 23 Februarie 1717, pe ninsoare și ger; iar spre a nu se face gâlceavă între tătari, cari aveau mai mulți șefi, a îmbrăcat pe Aslanai - Mârza cu caftan, făcându-l cap pe toată oastea tătărească, luând dela capii lor mărturie scrisă, că nu vor face nicio supărare tării¹⁾. In drum, întâlnind o ceată de peste 200 de catane, i-au bătut, iar Tătarii au prins și au robit pe cei ce scăpaseră.

Ajungând la Cașin, Mihai V. V. cu oastea lui, ca la 200 de seimeni, trebuiau să atace trupele ce erau închise în mănăstire, iar Tătarii să păzească potecile ce duceau peste munți în țara ungurească. Tătarii însă, nedând ascultare, au pornit în județele Bacău, Neamț și Suceava, jăcmănd și robind tot ce întâlneau în cale și apoi s-au înapoiau în Bugeac cu toată prada, de frică să nu se desghețe Prutul.

Mihai V. V. cu oastea sa, deși încunjurase mănăstirea pe dealuri, dar văzând retragerea Tătarilor spre Bugeac și temându-se să nu vie trupe din țara ungurească, care i-ar fi căzut în spate, s'a înapoiau iar la Iași în scaun, trecând Siretul cu oastea pe la Răcăciuni.

Domnul s'a jăluit iarăși Porții de purtarea Tătarilor și cu deosebire contra conducătorilor lor Aslanai - Mârza și Bei - Mârza; Impărația a trimis atunci pe Căpegi-Bașa Soltan - Zade să execute măsura poruncită, de a scoate și înapoia robii dela Tătari, căci fuseseră luați de pe raiua împărației, fără a avea firman.

Mergând acest Căpegi - Bașa în Bugeac, însotit de Constantin Costache, mare vistiernic și Stefan Luca, vistiernic, boieri orânduți de Domn, au mai găsit prea puțini robi, căci Tătarii prințând de veste, îi vânduseră la Anatol, la Misir și în alte locuri depărtate.

In urmă Nemții și catanele, ieșind din mănăstirea Cașin, s'a adunat la Focșani, unde au apucat și mănăstirea Mira — de pe apa Milcovului — ținându-se numai de prădăciuni în toată regiunea.

¹⁾ Cronica lui Nicolae Chiparissa, la Constantin Erbiceanu, op. cit., p. 71.

Impărația a dat din nou poruncă și Mihai V. V. a trebuit să plece, la 21 Mai, luând-o dela Iași în jos, cu frumoasă oaste de Moldoveni, Codreni, Lăpușneni și Seimeni, călărime și pedestrime cu tunuri și, ajungând la Bârlad, s'a întâlnit cu Tătarii. De acolo, mergând împreună, au tăbărît la Nicorești, apoi trecând Siretul prin vad, au dat în Odobești peste catane și Nemți, ce erau peste o mie la număr, pe cari, fugăindu-i, unii au intrat în mănăstirea Mira, iar alții s'a risipit spre Focșani, trecând și în țara muntească.

După ce a risipit catanele și pe Nemți, Mihai V. V. însotit de ciohodarul trimis de marele vizir, au mers mai întâi la mănăstirea Mira, de aici stricat zidul mănăstirii, ce era făcut de Antioh Cantemir V. V., au aprins și chiliile, când, a ars și o biserică de lemn făcută de Constantin Cantemir V. V. cel bătrân; de acolo s'a întors cu toată oastea la Cașin, de aici stricat zidul mănăstirii, pentru care a adus șalgăii (condamnații) dela Ocnă și a pus și lagum (mină), dând foc și chiliilor, arzând tot.

Isprăvind, Mihai V. V. s'a întors iarăși în scaun domnesc la Iași cu izbândă și scriind Porții despre cele întâmplate, a căpătat de la Turci mare incredere și numele de « viteaz ».

La 25 Iulie, după ce a luat toată averea lui Vasile Ceaurel asupra domniei, a miluit pe Apostol Luca sărdar, cu satul Racovățul dela ținutul Sorocei¹⁾.

In luna August a aceluiași an, 1717, Domnul a primit din nou poruncă dela Impărație ca, împreună cu Azamet-Gherei Han, fiul cel mai mic al hanului tătăresc (ce avea numai 12 ani) și cu Ilieș Colcea și Bej, dela Hotin, să treacă cu oastea în țara ungurească, spre a se împreuna acolo cu Regep-Paşa ca să prade și să robească pe toți cei ce nu se vor inclina lor, cum și de a sprijini răscoala Ungurilor din Transilvania.

In acest scop s'a adunat cu toții la Botoșani și, mergând prin Suceava, au trecut munții la Câmpulung cu nevoie mare, fiind potecă strâmtă, de nu încăpea decât un singur om.

¹⁾ In Arhiva Societății Științifice și Literare din Iași, XV, pp. 510—511.

Mihai V. V. a luat cu dânsul la oaste parte din boieri și anume: pe Darie Donici vornicul, Constantin Costachi visternicul, Constantin Tărigrădeanul (Ipsilanti) postelnicul, Macri ban și Iordachi Cantacuzino comisul. Intreaga oaste, trecând munții Mestecaniș și Suharău, ajunge întâi la Coșna, gonind din cerdacul ei de stâncă, mica strajă de grăniceri, trece mai departe dând foc satului Rodna, cum și la altele de prin prejur și, întâlnind oaste de Nemți și de catane, o birue respingând-o spre cetatea Bistriței. În cetate erau Nemți și mai mulți Unguri și cum în acest timp venise veste că Turcii fuseseră bătuți de Nemți, pierzând și cetatea Belgradului, Mihai V. V. împreună cu Colceag au pornit înapoi, trecând iarăși prin Câmpulung¹⁾.

Tătarii nevoind însă să se înteleagă, au rămas prin Maramureș de au prădat și robit, iar în urmă, voind și ei să se înapoieze, au pierdut drumul și rătăcind prin strâmtorile munților, locuitori de pe acolo le țineau calea și îi omorau, aşa că nu s'a putut folosi nici de pradă, nici de robi, suferind chiar foarte mari pierderi și lăsând foarte mulți din caii lor.

Și pentru aceste fapte i-au venit Domnului laude²⁾ și nume bun dela Impărătie, încât orice cerea sau se jaluia, era ascultat și i se îndeplinea³⁾.

In anul 1717, însărcinază pe Al. Ambras, ce era atunci ușer, să conducă ca mehmendar pe ambasadorul polon Bekrochi; iar la întoarcerea dela Bistrița (Transilvania), îl

¹⁾ Cu această ocazie Mihai V. V. a ales în satul Vama din Bucovina, locul unde spre sfârșitul anului a pus de să înălță un stâlp de piatră cu inscripție. (A se vedea descrierea amănunțită la pagina 107 a acestei lucrări).

²⁾ În schimb, la 24 Septembrie 1717, Printul Eugen de Savoia scria grafului von Steinville, — care ajunsese maresal — însărcinându-l de a pedepsi pe Mihai Racoviță voevodul Moldovei (*Documente Hurmuzaki*, VI, pp. 200—201).

³⁾ În cronica lui Nicolaie Chiarissava, publicată de C. Erbiceanu, în *op. cit.*, după ce descrie toate cele petrecute cu amânunțime, continuă astfel:

« Domnul Ioan Mihail Racoviță voevod cel în toate bun și cu adevarat eminent, și ca să mă exprim omeric: bărbat egal zeilor, guvernând lucrurile cu judecată și bărbătie, s'a făcut pricină de multe bunuri cu ajutorul lui Dumnezeu și a celor de sub mâna sa » (*op. cit.*, p. 84) iar mai departe: « Virtuțile acestui de Dumnezeu slăvit Domn și erou, au pregătit o faimă mult vorbită și acestea vor proclama faptele sale eroice, până când apa va curge și arbori mari vor înflori și soarele înălțându-se va lumina și frumoasa lună » (*op. cit.*, p. 85) pentru a termina astfel: « Nu te socotesc a fi fiu al unui bărbat muritor, ci al unui Dumnezeu » (*op. cit.*, p. 86).

face căminar și-l numește din nou mehmendar al solului polon Papiel. (N. Iorga, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea*, I, pp. 459—470).

La 30 Decembrie, dăruiește lui Constantin Costachi mare visternic, satul Spinoasa pe Bahlui, pentru ajutorul dat în lupta cu Ferent (actul e în ms. rom. 966 din Bibl. Academiei Române, cf. Ioan Bianu, *op. cit.*, III, p. 312).

In anul 1718, al treilea an al domniei, a fost în țară foamete mare, (asemenea și în țara muntenească) căci n'a plouat toată vara și s'a adus pâine din țara leșească, din cea ungurească și chiar din cea turcească; ajunsese merța de pâine la 10 lei.

Domnul văzând această lipsă, care lovea mai ales pe cei săraci, a pus la început de i-a adunat pe toți la un loc, dându-le de mâncare, mai pe urmă crescând numărul, i-a împărțit pe la boieri ca să-i hrănească, dându-le fiecăruia după putere, la unii chiar și câte 30. Iarna fiind însă ușoară și omăt puțin, n'a fost nevoie de lemne pentru încălzit, iar pe câmp era verdeață de se săpau tot felul de buruiene, cu care s'a putut hrăni lumea neoviașă toată iarna.

Tot în acest an s'au întors în țară și boierii ce pribegiseră prin alte țări, afară de Vasile Ceaurul și Gheorghe Velicico, cari însă au trecut din țara ungurească în cea muntenească, unde au și murit, iar moșiiile Ceaurului le-a dat Domnul la alți boieri¹⁾, între cari și lui C. Costandachi, acela căruia îi răpise soția și o dusese generalului din Brașov și îi prădase casa și avereia.

¹⁾ Hrisov dat de Mihai V. V. la 1717, Decembrie 20, prin care după ce vorbește de luptele ce au avut cu Nemții și cu Vasile Ceaurul, arată că, deoarece Vasile Ceaurul, a cumpărat desetina de stupi din ținutul Bacăului ce este venitul personal al Domnului, dând și 850 ughi iar restul n'a vrut să-l mai dea, după judecata arhierilor și a toată boierimea și pentru că trădase pe Domn la vrăjmașii săi, după cum este obiceiul din vechime, i-au luat moșiiile Buciulești la Neamț, Hălăucești la Suceava și Spinoasa la Hărălău pe Bahlui, pentru banii datorați. Cu aceste moșii Domnul a miluit pe Dumitrașcu Racoviță hatmanul, pe Darie Donici vornic mare și pe Constantin Costachi mare visternic. (Ioan Neculce, fasc. 7, VII (1928), pp. 153—155).

La 25 August 1720, vorbind despre răpirea surorii sale Maria, de către Vasile Ceaurul, arată că el cumpărase desetina de stupi dela ținutul Bacăului, — ce era dreptul domniei, cu 1400 ughi, din care dăduse numai o parte iar restul nu

La 10 Decembrie, dă lui Ilie Catargiu, moșia Fântânelele, și lui Ionita Aslan, pentru stricăciunile și pagubele de stupi, buți cu vin și alte bucate, ce i-au făcut în anul 1717 la casa din Răcăciuni-Putna boierii Ilie Contescu și Ionita Aslan, care erau capetele cătanelor, luându-i și 12 gropi de pâine și 8 buți de vin dela viile din Orbeni, aceasta din porunca lui Vasile Ceaurel¹⁾.

La 30 Iulie scutește de dări pivnița Iezuiților din Iași²⁾.

In anul 1719 ploile începând de la sfârșitul iernii și înținând continuu, anul a fost foarte îmbelșugat pentru toate cele, mai mult chiar, sămânța ce rămăse în pământ din anul trecut, de nu răsărise atunci, a rodit acum din belșug. În schimb vara a venit molimă de ciumă, ce a înținut șase luni, când au murit foarte mulți oameni.

In August 1720, dă lui George Frâncu Strahoski, pisărul leșesc și secretarul de taină al Domnului, 20 pământuri din hotarul domnesc al târgului Cotnar³⁾.

La 14 Iunie scutește de dări biserică ungurească dela Huși⁴⁾.

Văzând Mihai V. V. că din cauza prădăciunilor făcute de Nemți și de catane, mulți oameni își părăsiseră casele, alții fuseseră luați robi de Tătari, iar din țară muriseră mulți de ciumă și alții sărăciseră de foametea mare din anul trecut, încât nu se putea împlini birul Impăratiei, a scris Sultanului, arătând starea de sărăcie în care ajunsese țara, rugând să fie păsuită câtva cu birurile și cu pocloanele obișnuite.

Răspunsul a venit favorabil și s'a încuvînțat ca pe timp de trei ani să se plătească birul numai pe jumătate și din banii pocloanelor numai câte 10.000 de lei pe an, iar după

¹⁾ A mai dat; căci cu acești bani adunase oameni cu cari a mers prin țară de a făcăt prădăciuni.

Cum Sandu Sturza mare ban, ce trăia la Ruginoasa, a întințat pe Domn la Iași, când a trecut pe acolo Frenta Căpitänul și Velicico sulgerul cu cătanele, a fost răsplătit de Domn, dându-i casele lui Vasile Ceaurel din Iași (N. Iorga, *Studii și documente*, VI, pp. 423—425).

²⁾ Actul la N. Iorga, *Studii și documente*, VI, pp. 422—423.

³⁾ Actul *Ibidem*, II, p. 95, Nr. XXVI.

⁴⁾ Actul la Th. Codrescu, *op. cit.*, V, pp. 403—405.

Actul în ms. rom. 237 din Bibl. Acad. Rom. (la Ioan Bianu, *op. cit.*, I, p. 512).

trei ani să se plătească iarăși birul întreg, asemenea și cu pocloanele, iar pe deasupra urmând să se mai dea câte 24.000 lei pe an, până să se împlini rămășița păsuită și care trebuie plătită până în 6 ani.

Tot atunci, Domnul a trimis la Poartă pe boierii ce aveau moșii în ținutul Cernăuților și aveau a se plângere pentru călcări de pământ și sprijinind drepturile lor prin ispisoace, Sultanul le-a făcut dreptate înapoindu-le moșile. Cu această ocazie s-au stabilit și hotarele între ținutul Cernăuți și ținutul Hotin, ocupat de Turci¹⁾.

De asemenea a trimis un Capegi-Bașa de a hotărnicit Bugeacul de Moldova, înapoind țării o bucată de pământ ce o încchinase nu de multă vreme Hanului vornicul Lupu Costachi, care recunoșcând lătirea portiunii din Bugeac ocupată de Tătari pentru cultură și păsunat și spre a da un caracter de provizorat acestei cesiuni, lăsă dijmă (uşur) din bucate și pentru păsunat o dare anuală²⁾.

Hatmanul Ion Neculce ce însotise în 1711 pe Dumitru Cantemir V.V. în Rusia, întorcându-se în anul 1720, a cerut să i se înapoieze moșia Boianul, ce fusese datea la plecare sa vornicului Lupu Costachi; arătând că odată cu el au fost foarte mulți boieri greșiti și că atunci a fost la Petru cel Mare din partea Domnitorului, a găsit acolo boierii ce fuseseră trimiși mai dinainte de Mitropolit și de boierii țării. La judecată Mihai V. V. i-a înapoiat moșia³⁾.

La 14 Mai 1722, făcând judecată între Stefan Hemeziu și Constantin Cucoran, ce țineau 2 surori, asupra casei din Tibănești-Vashui, hotărăște ca conform obiceiului pământului și a legilor țării, casa să rămână fetei celei mai mici; iar Constantin Cucoran să-și ia un alt sat⁴⁾.

Mihai Vodă, domnind acum în pace, a făcut ruptă de 5 sferturi pe an, fără niciun alt fel de angărie, ceea ce a

¹⁾ Cronica lui Ion Neculce la Mihai Kogălniceanu, *op. cit.*, II, p. 359.

²⁾ Actul lui Nicolae Mavrocordat din 1712, publicat de I. Tanoviceanu în *Arhiva Societății științifice și literare din Iași*, IV, pp. 688—690.

³⁾ Nicolae Iorga, *Studii istorice asupra Chiliei și Cetății Albe*, București, 1899, p. 247.

⁴⁾ N. Iorga, *Anciens documents de droit roumain*, I, București, 1930, pp. 200—201.

multămit pe fiecare și le era tuturor săracilor cu odihnă; căci fiește cine știa acum ce bir are să dea într'un an, nu cum era până atunci.

In anul 1723, al șaptelea al domniei, a murit Mitropolitul Kir Gedeon și l-a îngropat la Mitropolie, iar în locul lui au ales Mihai Vodă și cu tot sfatul și au pus ca Mitropolit pe Gheorghe, Episcopul de Roman.

In ziua de 20 Aprilie, într'o Sâmbătă pe la amiază, un vânt puternic cu furtună a aprins în Iași casa unui preot, iar de acolo focul s'a întins pe ulară mare până la Curțile Domnești, de au ars toate, neputându-se scoate niciun lucru din casă, scăpând doar Doamna cu copiii. Au mai ars atunci multe case boierești, cum și bisericile Sf. Dumitru și Sf. Niculae domnesc.

Până la refacerea curților, domnia s'a mutat în casele lui Ion Paladi spătarul (cumnatul Domnului) și în acelea ale lui Constantin Costache spătarul.

In acest an, Domnul a hotărît ca desetina de stupi să fie dată de toți, ceea ce nu a plăcut boierilor și mănăstirilor, dar nevoile țării erau tot mai mari, căci pe lângă celelalte, la Hotin și Tighina se aflau acum doi Pași mari — Seraschieri, cari trebuiau săturați.

La 19 Martie 1724, Poarta poruncește Domnilor Moldovei și Munteniei să-i pregătească oameni și alimente în vederea războiului ce voia să facă Rusiei. Moldova trebuia să dea 2.000 care, 2.000 oameni călări, 2.000 pedestrași cu topoare și provizii de furaj și hrană¹⁾.

La 2 Mai scutește de dări biserică ungurească din Răchiteni²⁾.

Tot în acest an s'a terminat refacerea curților domnești, făcându-se mai frumoase, și la care Poarta ajutase cu 60 pungi de bani din birul țării. Tinutul Orhei a fost orânduit să aducă lemnăria, iar alte județe salahorii.

¹⁾ Cf. N. Iorga, *Stiri despre veacul al XVIII-lea în terile noastre după corespondențe diplomatice străine*, în *An. Acad. Rom.*, Mem. Secț. Ist., Seria II, Tom. XXXII, p. 25.

²⁾ Actul în ms. rom. Nr. 237 din Bibl. Acad. Rom. (cf. Ioan Bianu, op. cit. I, p. 511).

Anul a fost foarte secetos și au murit multe vite; Domnul a fost însă nevoie să sporească birurile, îndoind desetina de stupi și mascuri, plătind toți câte 48 bani de stup, apoi văcăritul, iar crâșmăritul câte 5 lei de fiecare pivniță, prisăcăritul câte 2 ughi de fiecare prisacă, morăritul câte 2 ughi de fiecare moară și în fine țigănaritul câte 2 galbeni de fiecare tigan.

Această ultimă dare o desființeașă însă în Octombrie 1725, când printr'un hrisov se leagă prin 4 arhierei, anume Gheorghe episcop și mitropolit al Sucevei, Atanasie episcop al Romanului, Calist episcop al Rădăuților și Jorest episcop al Hușului, împreună cu tot sfatul boierilor mari și mici și cu blestem pentru cine l-ar pune din nou¹⁾.

Toate aceste dări au adus jale mare și supărare tuturor, însă nu se putea face altfel, din pricina nevoilor și asuprărilor ce veneau dela Turci, cum și din a Grecilor ce erau pe lângă Domn.

In luna Septembrie s'au pornit ploi mari, ce au făcut să crească apele de s'au revărsat în necând case, multe animale și chiar oameni, în deosebi apa Siretului în ținutul Tecuciului.

In anul 1725²⁾, murind Petru cel Mare, împăratul Moscului, a lăsat împărăția pe seama împărătesei Catherina a 2-a, până la vârstnicia nepotului său.

Ne mai putând sătura pe Turci, Mihai Vodă sporește văcăritul la câte un zlot de bou și de vacă și câte un leu de cal, ce l-au plătit cu toții, mari și mici.

La Aprilie 27, scutește de dări pe preotul catolic din Galați³⁾. La 12 August întărește mănăstirea Soveja-Vrancea a stăpâni moșiiile mănăstirești dimprejur⁴⁾.

Tot în acest an s'a construit din lemn în Piatra, biserică ce i se zice Domnească. (Calendar Musceleanu 1863, p. 35).

¹⁾ Actul publicat în «Ioan Neculce», fasc. II (1922), pp. 305—307.

²⁾ La 1 Mai 1725 Mihai Racoviță V. V. scrie Patriarhului Hrisant Notarul Ierusalimului, cu ocazia trimiterii fiului său cel mare Constantin la învățătură în Tarigrad, rugând a-l avea în supraveghere și sfatuire (Scrisoare la N. Iorga, *Documente Hurmuzaki*, XIV, partea II, p. 893—894).

³⁾ N. Iorga, *Studii și documente*, I, p. 98, Nr. XXXIII.

⁴⁾ Aurel V. Sava, *Documente putnene*, I, p. 172.

In anul 1726 a fost iarnă grea și lungă, cu omete mari peste toată țara. Domnul a sporit din nou dajdia văcăritului, făcând-o de doi orți de vită, dar numai pentru boierii cei mari, pentru mazili și mănăstiri; această măsură a fost luată din indemnul Grecilor pripășiți pe lângă el și cu cari Domnul se sfătuia acum la toate trebile țării, nu cum făcea mai înainte cu boierii țării.

Țara însă se întemeiașe bine în zilele lui și se largiseră satele, căci era om foarte chivernisitor și bun. Pâne se făcea multă și foarte bună; stupii au fost în doi ani buni și în ceilalți mai proști; vitele erau bolnave mai în toți anii, de mureau; vin și fân a fost mult; iar bani erau mulți în țară pe la negustori, de dădeau oamenilor să-și prindă nevoie.

La 23 Martie, dă 200 lei pe an bisericii Arhanghelilor de pe Marele canal în Constantinopol¹⁾.

In acest an, împreună cu Mitropolitul George, tipăresc cei dintâi în Moldova cărți pentru slujba bisericească²⁾.

La 18 Iulie anul 1727 întărește obiceul solăritului, ce 1-a avut și mai înainte Pavel Catargiu, vornicul din Vrancea cu toți Vrâncenii³⁾.

Domania Ana era foarte milostivă, multe mănăstiri le-a adres, iar pe oamenii scăpătați și pe cei săraci îi miluia, asemenea pe multe fete sărace le înzestra și mărita.

In zilele lui Mihai Vodă tâlharii nu aveau iertare, oricât de mică le-ar fi fost greșeala; pusese 4 furci la porțile Curții de spânzura pe tâlhari de picioare și orânduia călăul de-i bătea cu puha.

Tot în acest an, găsindu-se în satul Onitcani din ținutul Orheiului, un copil de creștin chinuit de jidani, în chipul muncilor lui Hristos⁴⁾, Domnul a pus pe câțiva din ei

¹⁾ Actul publicat de N. Iorga, în *Documente Hurmuzaki*, XIV, partea II, p. 901.

²⁾ Actul în ms. rom. 237 din Bibl. Acad. Rom. (cf. Ioan Bianu, *op. cit.*, I, p. 513).

³⁾ N. Iorga, *Istoria bisericii românești și a vieții religioase a Românilor*, Ediția II, II, p. 113.

⁴⁾ Cu unsprezece ani înainte, în zilele Vizirului Ali-Pasha, Jidovii din Tari grad făcuseră același lucru cu un copil de Turc; atunci marele vizir a spânzurat trei din acei jidovi, iar conducătorii lor au giuruit 1000 pungi de bani, când s'ar mai

la închisoare, înștiințând totodată și Poarta, însă Rafacea și Pazarhideanul, jidovul cel mare din Țarigrad, cheltuind mulți bani acolo, Marele Vizir a trimis pe Hasat-Mehmet aga, Capegi-bașa, de a scos pe jidovi dela închisoare.

Tot în această chestiune, la 18/29 Iunie, ambasadorul francez la Țarigrad, D'Usson d'Alion, arată Ministerului de Externe al Franței că Mihai Racoviță V.V., Domnul Moldovei persecută pe jidovi, distrugând sinagoge, bătându-i și arzând cărtile lor, pentru că ei ar fi omorât un copil grec spre a-i lua sângele și a-l pune în azime.

In 1727, al unsprezecelea an al domniei, boierii din țara muntenească ne mai putând răbdă asupririle lui Nicolae Mavrocordat V.V., au fugit care încotro au putut; doisprezece din ei, între cari și Nicolaie Roset logofătul (ginerele Brâncoveanului), Dedulescu viștiernicul, Asan cămărașul și alții, au venit în Moldova, unde fiind bine primiți și cu cinstă, l-au rugat pe Mihai Vodă să intervină la Poartă, părind pe Mavrocordat și cerând să le vină alt Domn.

Nicolae Mavrocordat V.V. dând însă mulți bani, a trimis în Moldova un Capegi-bașa, ca să-i aducă înapoi; ei prințând însă de veste, au trecut în țara ungurească.

Aflând despre aceasta Nicolaie Mavrocordat s'a plâns Porții contra lui Mihai Vodă, cum că el ar fi indemnă și ajutat pe acei boieri să fugă, neascultând astfel de porunca ce avea de a-i preda. Ca urmare s'a stricat și logodna¹⁾ ce se făcuse între Constantin feciorul lui Nicolaie Mavrocordat V.V. și Anastasia, fata lui Mihai Racoviță V.V.

D) *Mazilirea*. Toate acestea, la care se adaugă intervenția boierilor greci goniți de Mihai Vodă, anume Con-

petre ce asemenea fapte pe toată stăpânirea împăratăescă. (In condica tradusă de Alexandru Amiras, la Mihai Kogălniceanu, *op. cit.*, III, p. 143). A se vedea în lucrarea «Intregiri» de același autor descrierea acestui caz de V. Mihordea.

¹⁾ Spre a întări prietenugul cu Mihai Racoviță, Niculai Mavrocordat logodise întâi pe fiul său Alexandru cu Anastasia, fiica lui Mihai Racoviță, dar murind Alexandru, a făcut logodnă cu al 2-lea fiu al său Constantin; care logodnă stricându-se, Constantin Mavrocordat a luat în 1732 pe Cătrina C. Roset, iar Anastasia s'a măritat în 1738 cu Scarlat Ghica (*Magazin istoric*, IV, p. 143).

stantin Ipsilanti, mare postelnic, om deștept și foarte învățat, Enachi Ipsilanti agă, fiul său și Manolachi Chiurci, precum și pungile de bani și darurile lui Nicolae Mavrocordat V. V., au hotărît pe Sultan să mazilească pe Mihai Racoviță V. V., punând în locu-i domn în țara Moldovei pe Grigore Ghica Terzimanul, nepot lui Nicolae Mavrocordat V. V.

Alexandru Xenopol, marele nostru istoric, justifică mazilirea lui Mihai Racoviță prin rivalitatea ce avea cu Nicolae Mavrocordat, la al cărui tron râvnea. Racoviță se bizuia pe răpunerea ce făcuse Nemților; iar Mavrocordat, pe diferitele servicii diplomatice ce adusese Turcilor și pentru care a fost preferat¹⁾. Apoi Poarta mai ceruse lui lui Mihai Vodă să mai răspundă 1000 pungi de bani²⁾ și a face ca boierii pribegi să se întoarcă în țara muntenească, ceea ce nu a îndeplinit³⁾.

Asemenea, un raport diplomatic saxon-polon din Constantinopol dela 18 Octombrie 1726, atribue scoaterea lui Mihai Racoviță certurilor ce avea cu Nicolae Mavrocordat și a bogăților ce se credea că adunase⁴⁾.

In ziua de 26 Septembrie 1726, un Capegi-bașă, împreună cu Enachi Ipsilanti agă, au cetit în Iași firmanul de mazilire, punând caimacami pe Constantin Costachi spătar și pe Sandu Sturza mare ban.

In ziua de 30 Septembrie, pe o bură de ploaie, a plecat Mihai Racoviță din Iași, fiind petrecut de toti cu mare cinste, mergând cu toată casa lui la Tarigrad, unde ajunge la 26 Noemvrie/7 Decembrie și este închis la Edicule⁵⁾.

¹⁾ A. D. Xenopol, *op. cit.*, IX, p. 42.

²⁾ Până a fi mazilit, Turcii au cerut 1000 pungi de bani, socotind că de oarece stătuse 11 ani în domnie, trebuia să fi pus de o parte măcar câte 100 pungi pe an. (*Documente Hurmuzaki*, I, suplimentul I, p. 462 doc. DCLXXVIII).

³⁾ A. D. Xenopol, *op. cit.*, IX, p. 42.

⁴⁾ La N. Iorga, *Stiri despre veacul al XVIII-lea în terile noastre după corespondențe diplomatice străine*, în *An. Acad. Rom.*, Mem. Secț. Ist., Seria II, Tom. XXXII, p. 27.

⁵⁾ La 22 Februarie 1728, Niculai Mavrocordat, domnul țării muntenești, scriind patriarhului Hrisant Notara, arată că Mihai Racoviță, ce se găsea încă închis la Șapte Turnuri (Edicule), a început a plăti — prin sinet — datorile ce avea, spre a scăpa astfel de închisoare. (La N. Iorga, *Documente Hurmuzaki*, XIV, partea II, p. 965).

Tot Alexandru Xenopol arată, că mazilit, cum ajunge la Tarigrad, este aruncat în închisoare și amenințat cu tortura spre a-și arăta avuțiile. « El însă cheltuise tot și nu mai avea nimic ». In urmă este iertat și scos dela închisoare prin stăruința ambasadorului german; rămânând însă la Tarigrad și ducând o viață modestă, fără însă a se lepăda de orice speranță pentru redobândirea unuia din scaunele țărilor românești¹⁾.

In ultimul timp, până a nu fi mazilit, Mihai Vodă se împrumutase cu mari sume de bani de pe la boierii cei mari și dela cei mai de jos și chiar dela negustori.

In această a treia domnie în Moldova, el a domnit unsprezece ani, fără trei luni.

Cronica lui Kiparis, laudându-i virtuțile, spune că i-au sădit un nume mare, încât ele să facă cunoscut lumii faptele sale mărețe, care să trăiască, cum zice poetul:

cătă vreme apa va curge și copaci vor înflori,
cătă vreme soarele răsărind și luna va străluci²⁾

Dela 1724 la 1728, Natanael Hiot Kallonari, profesor la școala enciclopedică dela Mănăstirea Barnovschi din Iași, era și profesorul celor 4 fii ai lui Mihai Racoviță V. V.; tot la el a învățat și Athanasie Comnen Ipsilanti. Mihai Vodă fiind mazilit, a luat cu el la Tarigrad pe profesorul Kallonari, spre a urma educația beizadelelor sale, unde a venit și Ipsilanti. Azarie Cigala, care a fost și el profesorul copiilor lui Mihai Racoviță, a scris *Paramica*, adresată lor.

Mihai Racoviță

DOMNIA I-a IN MUNTENIA

Pe la 1730, Mihai Racoviță trăia la Tarigrad, într'un sat pe un canal al Mării Negre; atât Grigore Ghica, cât și Constantin Mavrocordat, ce dom-

¹⁾ A. D. Xenopol, *op. cit.*, IX, p. 43.

²⁾ In traducerea românească a lui A. G. Suțu, în *Arhiva Societății științifice și literare din Iași*, I, (1889—1890), p. 103.

neau pe rând în țările românești, căutau prietenia lui, pentru ca, cu ajutorul ce le putea da, să se lucreze unul pe altul la Poartă.

In anul 1730, atunci când a fost numit Constantin Mavrocordat Domn al țării muntenești, Mihai Racovită a încercat prin cadouri și bani dați miniștrilor turci — cheltuind 150 pungi de bani — ca să fie el numit, dar nu a reușit atunci, căci Constantin Mavrocordat a fost susținut de Manole Ipsilanti.

A) *Numirea*. La 28 Septembrie 1730, Patrona Khalil răstoarnă la Tarigrad pe Sultanul Ahmed al 3-lea și pune în loc pe Mahmud I. Prima măsură a nouului Sultan, după îndemnul lui Patrona Khalil, a fost destituirea Hanului Crimeei și a Domnilor din țările românești.

In acest chip și cu ajutorul dat de Ventura, dragomanul flotei turcești, Mihai Racovită este numit în ziua de 6/17 Octombrie 1730¹⁾, pentru întâia oară Domn în țara muntenească²⁾; fără a fi ales de boieri, în locul lui Constantin Mavrocordat V. V., care avea numai 18 ani vîrstă și domnise numai vreo 20 de zile.

D-l D'Udsون d'A lion, ambasadorul francez la Constantinopol arată că luarea domniei, l-ar fi costat pe Domn peste 1500 livre, afară de darurile obișnuite; iar Alexandru C. Sturza³⁾, arată că Mihai Racovită a plătit 160 pungi de bani lui Patrona Khalil și că ar fi fost sprijinit la luarea domniei și de către Casap-Başa, aşa că venind în țară și având datorii mari de plătit la Tarigrad, a fost nevoie să pună și dăjdii mari pe țară⁴⁾.

B) *Venirea în țară*. La 15/26 Decembrie, Mihai Vodă pleacă din Tarigrad să ia Domnia, când, scrie Patriarhului

¹⁾ In același timp cu numirea lui Mihai Racovită în țara muntenească după stăruințele lui Patrona Khalil în ziua de 2 Noemvrie, se numește domn în Moldova un casap (măcelar) grec din Tarigrad, anume Ianachi Butucachi care neputând plăti la timp suma făgăduință de 500 pungi de bani, a fost pus mai întâi la închisoare și apoi decapitat la 24 Martie 1731, înainte de a putea pleca să-și ocupe scaunul domnesc.

²⁾ Constantin Dapontes, *Ephemerides daces*, II, p. XXXIV.

³⁾ Alexandru A. C. Sturza, *op. cit.*, p. 130 și p. 140.

⁴⁾ N. Iorga, *Cronicile muntene*, în *An. Acad. Rom.*, Mem. Secț. Ist., Seria II, Tom. XXI, p. 410.

Hrisant Notara al Ierusalimului, rugându-l să aibă grija și supraveghere asupra fiului său Constantin, ce rămânea acolo¹⁾.

C) *Domnia*. La 30 Ianuarie 1731, mulțumește prin scrisoare brașovenilor pentru felicitările trimise la suirea în scaun²⁾.

La 10 Februarie, dă privilegiu la 34 catolici din Câmpulung, scutindu-i de orice dări, padromie, olac, etc., în schimbul a 13 ughi pe an³⁾. In Aprilie 1732, scutește mănăstirea Vulcana din Dâmbovița de vierit, văcărit și alte dăjdii⁴⁾; iar la 14 Mai prin hrisov, recunoaște milele și scutirile ce avea mănăstirea Vieroșul⁵⁾. La 16 Februarie 1731, scutește schitul Ulmet de dijma vinăriciului, de oierit, cum și de altele⁶⁾. La 11 Aprilie, scutește schitul Aluniș din județul Saac de văcărit, cum și de alte dări⁷⁾. La 22 Aprilie, întărește episcopiei Buzău stăpânire pe două heleșteie. La 30 Mai, iartă mănăstirea Pantelimon (Ilfov) de toate dăjdiiile și orânduielile⁸⁾. Tot în acest an, întărește episcopiei Buzăului, dreptul de a lua câte 250 taleri pe an din vinăriciul dela Buzău, pentru întreținerea a 2 școale pe lângă episcopie⁹⁾. La 8 August scutește de vinăriciu mănăstirea Buna Vestire din București¹⁰⁾, precum și mănăstirea Strihaia din Medineni¹¹⁾.

In această scurtă domnie, punând dări mari pe țară, a făcut pe boierii munteni să se plângă la Poartă.

¹⁾ Actul e publicat de N. Iorga, în *Documente Hurmuzaki*, XIV, partea II, pp. 1071—1072.

²⁾ Actul publicat de N. Iorga, *Doc. Hurmuzaki*, XV, partea II, p. 1632, Nr. MMMXLI.

³⁾ Rezumatul actului la N. Iorga, *Studii și documente*, I, pp. 289—290.

⁴⁾ Cf. *Revista istorică a Arhivelor României*, I, p. 23.

⁵⁾ Actul dat de Biblioteca Academiei Române, în *Creșterea colecțiunilor în anul 1908*, p. 167.

⁶⁾ Cf. *Revista istorică a Arhivelor României*, II, p. 21.

⁷⁾ *Ibidem*, II, pp. 6—25.

⁸⁾ A.I. G. Gălășescu, *Eforia Spitalelor Civile din București*, București, 1899, p. 925.

⁹⁾ Ionascu I., *Material documentar privitor la istoria Seminarului din Buzău*, București, 1937, p. 1.

¹⁰⁾ Actul în ms. rom. 907 din Bibl. Acad. Rom. (Cf. Ioan Bianu, *op. cit.*, III, p. 313).

¹¹⁾ Actul în ms. rom. 500 din Bibl. Acad. Rom. (cf. Ioan Bianu, *op. cit.*, II, p. 243 și 514).

D) *Mazilirea*. Patrona Khalil și tovarășul său Muslu, fiind omorîți la Tarigrad, Sultanul scapă astfel de epitropia lor, iar noul mare vizir Topal-Osman Pașa, ucide — după îndemnul lui Constantin Mavrocordat — și pe Ventura dragomanul, mazilind în urmă și pe Mihai Racoviță din domnie numind în locul său pe Constantin Mavrocordat¹⁾.

Odată cu mazilirea, se dispusese să i se tăie și capul; norocul lui a fost că a putut ajunge la Tarigrad, unde este pus la închisoare, dar tot nu ar fi scăpat cu vieată, căci Vizirul trimisese să vie câțiva boieri din țară să-l pârască; cum între timp mazilindu-se în grabă și marele vizir Topal-Osman Pașa, numai aşa a putut scăpa²⁾.

Ajuns la Constantinopol, este închis la cele 7 turnuri, pentru că ar fi datorat 300 pungi tezaurului Portii, în urmă însă a fost eliberat dela închisoare și exilat în insula Mîtilene³⁾.

Punerea în libertate s'a făcut contra a 500 pungi de bani (Angelo Emmo reprezentantul Dogelui Venetiei)⁴⁾.

In această primă domnie în Muntenia, a stat în scaun până la 14/25 Decembrie 1731⁵⁾ adică un an, două luni și 8 zile.

Mihai Racoviță

DOMNIA A 2-a IN MUNTEANIA⁶⁾

Încă din Aprilie 1733, după cum arată Marchizul de Villeneuve, ambasadorul Franței, Mihai Racoviță

¹⁾ Constantin Mavrocordat luând domnia, și văzând că noul vizir avea bune dispoziții pentru Mihai Racoviță, a cheltuit la Tarigrad 1000 pungi de bani, pentru a fi ucis; dar Turcii au luat banii și s'au mulțumit a-l surghiuni în insula Mîtiline, unde a stat un an. (Alex. D. Xenopol, *Istoria Românilor*, IX, p. 50).

²⁾ Cronica lui Ioan Neculce, la Mihai Kogălniceanu, *op. cit.*, p. 370).

³⁾ Constantin Dapontes, *op. cit.*, p. XLIII.

⁴⁾ In *Documente Hurmuzaki*, IX, 1, pp. 648—649.

⁵⁾ Alexandru A. C. Sturza, *op. cit.*, p. 141 și *Letopisul Tării Românești*, publicat de St. Nicolaescu, în *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*, Vol. XI, partea I (1910), p. 355.

⁶⁾ Dela această a doua domnie a lui Mihai Racoviță în Muntenia, Poarta a început a da scaunele domnești în țările românești pe termen de 3 ani; iar în fie-

încearcă, prin oamenii săi la Tarigrad să recapete domnia, dar nu reușește¹⁾.

In 1737 Constantin Mavrocordat V. V. fiind domn în Moldova și simțind că la Tarigrad se giuruise domnia Munteniei lui Mihai Racoviță, îi scrie, căutând să lege prietenug între ei și ca să se întăreasă aceasta, logodește pe sora sa Sultana cu Ștefaniță, fiul cel mai mic a lui Mihai. Trecând apoi cu domnia în Muntenia, trimite boieri la Tarigrad, să aducă pe Ștefaniță, spre a face nunta la București.

Grigore Ghica, care domnea acum în Moldova, a scris și el în taină lui Mihai Racoviță, de a stricat logodna, și când au sosit boierii munteni la Tarigrad, în aceeași zi se făcea nunta lui Ștefaniță cu fata hatmanului Constantin Psiolu Ipsilanti; iar Scarlat, fiul cel mai mic al lui Grigore Ghica V. V., ce se îndrăgostise de Anastasia, fiica cea mai mică a lui Mihai, deși avea numai 15 ani și ea 25, a luat-o de soție.

Constantin Mavrocordat V. V. s'a plâns de aceasta la Poartă și Mihai Racoviță a fost nevoit să întoarcă 80 pungi de bani, cheltuiala nunții²⁾.

A) *Numirea*. Prin cuscrenia ce făcuseră, devenind rude, Mihai Racoviță se împrietenește cu Grigore Ghica, și se unesc pentru a răsturna pe Constantin Mavrocordat, ce domnea atunci în țara muntenească. In acest scop, ei făgăduiesc la Poartă 1000 pungi de bani, ca să treacă pe Grigore Ghica în Muntenia și să numească pe Mihai Racoviță în Moldova, ceea ce confirmă și ducele de Castellane, ambasadorul Franței. Constantin Mavrocordat simțind această uneltire,

care an dădea *mucarer*, adică înnoire de domnie, prin firman împăratesc, care atragea daruri nouă și cheltueli.

¹⁾ Actul în *Documente Hurmuzaki*, I, suplimentul I, p. 486, doc. DCCVII.

²⁾ Cronica lui Ion Neculce, la Mihai Kogălniceanu, *op. cit.*, II, p. 388. In acest timp, dreptul de a cărmui în principate, îl aveau trei oameni, dintre cari fiecare avea sănge românesc în vinele sale și nimănui nu-i lipsea iarășnici cel grecesc. Mihai Racoviță, cel care avea un mai lung trecut în stăpânire, era fiul unei Cantacuzino; Grigore Ghica, bunica sa era Maria a Sturza; iar Constantin Mavrocordat, după bunică se cobora din o fată a lui Iliaș Alexandru. Apoi toți trei erau și rude între ei. (N. Iorga, *Documente privitoare la familia Callimachi*, I (1902), pp. LXV—LXVI).

dă și el 300 pungi protectorului său Cizlar - Aga, pentru a stăru în favoarea sa pe lângă Sultan.

Mihai Racovită, care era însă sprijinit de către Patriarhul Gherasim al Haricleiei, de Haciata de, marele medic al Sultanului, de Mehmed Efendi și de Chesler - Ahmed Efendi, reușește a fi numit la 20 August 1741, pentru a doua oară Domn al Munteniei, trecându-se Constantin Mavrocordat în Moldova, Grigore Ghica V. V. fiind mezilit¹⁾.

B) *Venirea în țară*. La 6/17 Octombrie Mihai Vodă, care stătea de 10 ani la Curu-Ciușme, intră în Constantinopol și este primit de Sultan, după care este ospătat în odaia unde se îmbrăcau caftanele, pe socoteala noului dragoman al Porții, Ion Calimah²⁾.

Inainte de plecare, a făcut Capu-Cihalele la Tarigrad pe chirurgul Stavarachi și pe cumnatul lui Manole Gellepul.

C) *Domnia*. Venind în țară, odată cu el năvălesc și creditori greci dela Tarigrad, cari așteptaseră atâtă vreme; ei împing pe Domn ca să mărească dările, sporind sferturile și scoțând văcăritul peste măsură de mare.

La 12 Ianuarie 1742, înnoiește și întărește mănăstirii Cozia dreptul de a lua dajdie dela Tiganii rudari, după obiceiu³⁾. La 1 Martie, miluește mănăstirea Cozia cu 30 lei, pentru cheltuelile praznicului anual și o scutește de dijma oieritului și altele⁴⁾. La 27 Martie 1742, împuernicește Episcopia Râmnicului, a lua în stăpânire moșiile Gustavăt și Rusănești, pentru datoria ce avea Stefan Prășcoveanu, asemenea și moșiile Găneasa și Copăcelul, pentru datoria lui Ion Băleanu⁵⁾. La 26 Aprilie, dă dreptul mănăstirii Bistrița a lua tot vinăriciul domnesc, de pe moșia mănăstirii Studina⁶⁾. La 7 Mai, întărește mănăstirii Bistrița stăpânire pe moșia Folești de Sus din județul Vâlcea⁷⁾. La 20 Iulie,

¹⁾ Cf. N. Iorga, *Documente Hurmuzaki*, XIV, partea II, p. 1105, doc. MLXI.

²⁾ Cf. N. Iorga, *Documente privitoare la familia Callimachi*, I, pp. LIV-LV.

³⁾ Cf. *Revista Iсторică a Arhivelor României*, II, p. 117.

⁴⁾ *Ibidem*, II, p. 109.

⁵⁾ *Ibidem*, I, p. 13.

⁶⁾ *Ibidem*, II, p. 94-95.

⁷⁾ *Ibidem*, II, p. 81.

dă un hrisov prin care recunoaște Mitropolitului Neofit al Ungrovlahiei toate drepturile de jurisdicție canonica asupra eparhiei lui și dreptul de a supraveghia lucrările tipografiei¹⁾.

In același an, prin un alt hrisov stabilește cum să se procedeze cu averea ce adunau călugării, de toate felurile și gradele erarhice, care, după moartea lor, urma să rămână mănăstirilor, Episcopiei sau Mitropoliei unde funcționaseră²⁾.

Tot în anul 1742, ca ctitor încină prin un hrisov mănăstirea Răchitoasa din județul Tecuci, către mănăstirea Vatopedul dela Sf. Munte. Ea fusese zidită în 1697 de către Ilie Enache Tifescu, mare spătar și de soția sa Tohana, soră vitregă a lui Mihai Vodă³⁾. La 8 Februarie 1743, dăruiește Mitropolitului Neofit vinăriciul de pe satele Horevița și Bolboșanii din Mehedinți, ce erau ale Sfintei Mitropolii⁴⁾. La 12 Iunie dăruiește Episcopiei Buzăului niște Tigani⁵⁾. La 20 Septembrie, oprește sătenii de pe moșiile mitropoliei de a vinde vin sau rachiu, fără aprobarea Mitropoliei⁶⁾. La 4 Octombrie, înnoiește egumenului de Argeș, a luă vinăriciul din dealul Alimăneștilor, Măicăneștilor și Cranga⁷⁾. La 25 Ianuarie 1743, întărește mănăstirii Bistrița stăpânire pe via dăruită de Maria Băleanu, născută Bengescu⁸⁾.

La începutul lui Septembrie 1743, Mihai Vodă plătind dările obișnuite către Poartă, i se reînnoiește domnia încă pe un an întreg⁹⁾.

Poporul văzând dările atât de grele, este însăprimantat și peste 15.000 de oameni iau drumul pribegiei, iar boierii se duc la Constantinopol să se plângă Porții; asemenea împrejurări supără pe Turci, căci ei înțelegeau să se despaoie țara dar în folosul lor și fără ca cineva să tiipe.

¹⁾ Actul original grecesc în Bibl. Acad. Rom., Doc. LV-1.

²⁾ A.I. Papu Ilarian, Discurs în *Monitorul Oficial*, 1865, p. 1107.

³⁾ Melchisedec, *Notițe istorice și archeologice*.

⁴⁾ In ms. rom. 610 din Bibl. Acad. Rom. (cf. Ioan Bianu, *op. cit.*, II, p. 514).

⁵⁾ Cf. actul în Bibl. Acad. Rom., Doc. CXXV-30.

⁶⁾ *Ibidem*, I, p. 11.

⁷⁾ Cf. *Revista Iсторică a Arhivelor României*, I, p. 71.

⁸⁾ *Ibidem*, II, p. 88.

⁹⁾ Cf. N. Iorga, *Documente Hurmuzaki*, XIV, partea II, p. 1107, doc. MLXIX.

D) *Mazilirea*. Ca urmare, se hotărăște mazilirea Domnului; cum însă lui Mihai Vodă îi mai lipseau trei luni până la împlinirea termenului domniei, tocmai în timpul când urma să se încaseze cele mai mănoase venituri, Capu-Chihalele dela Tarigrad, prin trecerea mare ce o aveau la Poartă, reușesc să obțină a se îngădui Domnului să rămână în scaun, spre a-și strânge ultimii bani.

Mihai Racoviță V. V. părăsește astfel scaunul domnesc și țara la 28 Mai 1744¹⁾, și în locul său este numit din nou Constantin Mavrocordat.

In aceasta a doua domnie în Muntenia, bătrânul Mihail Racoviță V. V. a stat în scaun doi ani, opt luni și douăzeci și nouă de zile.

MONUMENTELE RIDICATE DE MIHAIL RACOVITĂ V. V.
CA MĂRTURISIRE A IZBÂNDEI REPURTATE LA CETĂȚUIA
(IAȘI) LA 10/21 Ianuarie 1717

A) Cerdacul lui Ferenț dela Iași

Cunoscută până în ziua de azi sub acest nume, este movila sub care s-ar adăposti corporile lui Ferenț și ale însoțitorilor săi, aflată la capătul uliței Podul-Lung din Iași, în preajma Barierei Nicolina și constă din o colosală cruce de piatră cu inscripție. Mai de mult, pe acel loc se află și un foișor cu un cerdac ce oculea crucea, iar crucea era acoperită de un pompos uranist.

Iată și cuprinsul inscripției:

« Io Mihai Racoviță V. V. cu mila lui Dumnezeu Domn și stăpânitor al țării Moldovei, rădicat-am această sfântă cruce îtru pomenirea lucrurilor ce s-au întâmplat la a triea domnie a Domniei mele; la veleat 7224 (1716) început-au puternica împărătie turcească răsboiu cu Nemții, iar la veleat 7225 trimis-au Nemții din Ardeal pe un căpitan, cu o somă de catane și au luat pe Domnul Muntenesc

¹⁾ Zuanne Donaldo, raporteză Dogelui Veneției la 2/13 August 1744, că Mihai Racoviță fiind mazilit din scaunul Munteniei, a fost dus la Constantinopol și încarcerat spre a-i se tăia capul; în schimbul însă a 1000 pungi de bani, din care 500 plătită imediat, i s-a transformat pedeapsa, trimițându-l în insula Tenedos (*Documente Hurmuzaki*, IX—I, p. 689).

Nicolai Mavrocordat din scaunul domnesc, din târg din București cu toată casa lui și l-au dus în cetate în Sibiu.

« După care..... Domn muntenesc, pus-au în gând și pentru noi, ca să ne ia și au trimis pe un Frența Căpitän Vetroșan, cu o somă de Nemți și cătane și cu multă adunătură ce a strâns de Moldoveni»...¹⁾.

In continuare apoi găsim în aceeași lucrare următoare:

« Mănăstirea Frumoasă, de sub poalele Cetățuiei, spre recunoștință către Domnul Mihai Racoviță, care au înzestrat-o, dete locul pe care stă monumentul acesta prețios în embatic de 30 lei pe an unui rachier grec, embaticarul nu numai că dărâmă foișorul, întrebuitând pietrele la clădirea pivniței dela crâșma sa, dar încă deschise cuptoare de olărie, ca și cum dinadins ar fi fost însărcinat să desrădăcineze cu totul suvenirul acestei fapte, încât cuprinsul movilei astăzi este mai pe din toate părțile săpat și nenorocita cruce stă ascunsă între vasele olărești, până când embaticarul va împlini scopul ce are, de a o preface în trepte la pivnița sa».

In 16 Martie, 1850, sub domnia lui Grigore Ghica V. proprietarul terenului de atunci, Spătarul Mihail Cantacuzino, a hărăzit Statului locul pe care se află această cruce, zisă a lui Ferenț, ca monument istoric al patriei. (Departamentul de lucrări publice din Iași Nr. 2323 din 1850).

B) Stâlpul lui Vodă dela Vama-Bucovina

La 1 August 1717, din porunca Sultanului, în scop de a ajuta pe Unguri contra Nemților, Mihai Racoviță V. V. a pornit în țara ungurească împreună cu Azamet-Gherai Han, cu Colceag Aga și cu mulți boieri, între cari și Iordachi Cantacuzino, având oaste compusă din 3700 Moldoveni, 9700 Tătari și 300 Cazaci zaporojeni, trecând prin Câmpulung și de acolo peste munți în țara ungurească, unde au dat de părăiele Rodna și Bistrița;

¹⁾ Th. Codrescu, Uricariul. IV p. 312.

cum însă Nemții bătuseră pe Turci și ocupaseră cetatea Belgradului la Dunăre, Mihai V. V. s'a înapoiait în țară și trecând prin satul Vama, a ales și locul pentru monument, care probabil a fost ridicat spre sfârșitul anului 1717.

Cunoscut sub numele de *Stâlpul lui Vodă*, monumentul se găsește la marginea satului Vama din Bucovina, pe dâmbulețul numit « la Răgoază ». Monumentul constă dintr'un stâlp pătrat, din piatră nisipoasă, înalt de 3 metri, cu latura de 0,70 m, având inscripții în relief pe toate fețele, în românește, cât și în grecește.

Inscripțiile, după « Uricarul » lui T. h. Codrescu, Tom. IV, pp. 310—43, pe care le redăm așa cum au fost transcrise de Fotache Ciurea la 14 Martie 1802, precum și din « Arhiva științifică și literară din Iași Nr. 1, p. 85 », luată din cronica lui Kiparisss, sunt cele următoare:

A) *Latura despre Sud.* + « Din mila lui Dumnezeu, Mihai Racoviță V. V. și obloditor a toată Moldova, la văleat 7224 (1716), al treilea rând al domniei mele, ridicându-se toată puternica împărătie turcească cu multime de oaste asupra Nemților și la această mestecătură multă pradă s'au făcut bieteii țării a Moldovei despre partea Nemților, poftindu-i și chemându-i o seamă din boierii Moldovei și de cei mai de gios de pururi cum sunt Moldovenii, încât nu a rămas mănăstire sau biserică care să nu fi fost prădată¹⁾ ».

B) *Latura despre Răsărit.* « Cu o samă de Nemți și Moldoveni, Munteni și Unguri, Sârbi și câtăva adunătură, ce așa fără de veste ne-au lovit la scaunul nostru în Iași, cu gând ca să ne iea cum au luat pe Niculaia Mavrocordat Domnul Munteniei din scaunul țării din București și l-au dus la Sâbii; iar noi cu ajutorul lui Dumnezeu, i-am biruit și i-am râsăpit și movilă am făcut din trupurile lor și minunată cruce și cerdac de piatră către movilă am făcut lângă drumul cel mare din josul Cetățuiei, unde a fost și răsboiul în Iași...²⁾.

¹⁾ Cf. Restul textului nu se mai poate citi.

²⁾ O fotografie a stâlpului a dat Teodor V. Stefanelli, în *Stâlpul lui Mihai Racoviță V. V. în Bucovina* din An. Acad. Rom., Mem. Secț. Ist., Seria II, Tom. XXXVI.

C) *Latura de spre Nord.* « Acest stâlp a fost ridicat când am trecut peste muntele ce se cheamă Mestecăniș și pe muntele Suhărăul, pogorîndu-ne prin codri și ape, de am eșit în țara ungurească într'un sat anume Rodna și de-acolo împreună cu Măria Sa Sultanul și cu multime de Tătari, prădând și arzând până la Cetatea Bistriței, am înconjurat-o de toate părțile și s'au dat, numai cetatea singură a rămas. Apoi s'au slobozit Tătarii în pradă trecând de Muncaci, la ungurimea din afară și s'au întors prin Maramureș, aș prădat Maramureșul, care pradă și jaf s'o pomeni la Unguri și apoi ne-am întors în pace, numai Tătarii au avut »..... (nu se mai poate citi), dar se înțelege că Tătarii la întoarcere au suferit mare înfrângere).

D) *Latura de spre Apus.* « Sub conducerea lui Iordachi Cantacuzino vel comis, căpitania mazililor, s'a întâmplat această pradă și robie ce se făcu în pământul Moldovei și a țării ungurești, s'au făcut din pricina răutății Ghenărărilor din Ardeal, anume Ştefan Stanislăve, ghenărărul din Sibiu și baronul de Tighe Ghenărărul de Bistrița, care pentru aceasta o să dea samă înaintea lui Dumnezeu la înfricoșatul giudeț, care pentru spurcata lor lăcomie, trimițând ca pe niște tâlhari în țară pentru dobânda lor..... (nu se mai poate citi).

Constantin Mihai Cehan Racoviță

DOMNIA ÎNTÂIA ÎN MOLDOVA¹⁾

A) *Numirea.* In anul 1749 domnea în Moldova Constantin Mavrocordat, care, în ultimul timp, cu încuiintarea Portii, a scos din țară pe cei mai mulți *lajii* (negustori turci) ce se instalaseră prin sate și târguri.

Acesta dorind să facă cusrerie cu Mihai Racoviță V.V., care, după ce fusese scos din a 2-a domnie a Valahiei, se găsea surghiunit în insula Mitilene și după stăruința sa fusese lăsat în libertate, — se înțeleseră amândoi ca pe fiica sa Domnița Smaranda să o dea după un fecior al lui Mihai V.V., anume beizade Ionită.

Pe când se sărbătorea această nuntă la Curtea Domnească din Iași și erau cu toții la masă, aşa pe neașteptate a venit mazilirea lui Constantin Mavrocordat V.V. Aceasta se datora schimbării marelui vizir, căci venind Ahmed Pașa, oamenii lui Mihai Racoviță, anume bătrânul Iordachi Stavarachi spătar²⁾, ce era socrul lui Manolachi spătarul, prin rugăminți și daruri — dând pe loc 300 pungi de bani — au înduplecăt pe noul vizir să miluiască pe beizade Constantin³⁾, fiul cel mai mare al lui Mihai Racoviță V.V. cu domnia Moldovei.

Constantin Mihai Cehan Racoviță, căci aşa și-a spus dela început, luând domnia la 20/31 August 1749,

¹⁾ Încă din 1736, Manole Ipsilante, împrietenindu-se cu Constantin Racoviță, pune toată stăruința sa la Poartă, pentru a mazili pe Constantin Mavrocordat V.V. ce domnea în Muntenia și a-l numi în locul său (*Documente Hurmuzaki*, XIV, partea II, p. 1089, doc. XLIII).

²⁾ V. Mihordea, *Politica orientală franceză și țările române în secolul al XVIII-lea*, București, 1937, p. 554.

³⁾ Avea casele sale proprii la Curu-Cișme, pe malul Bosforului, aproape de Galata încă din 1739, case ce fuseseră cumpărate de către tată-său dela turci, după omorirea lui Constantin Brâncoveanu V.V.

a așezat capi-chihiale la Constantinopol pe doctorul Iordachi Stavarachi, pe ginerele său Manolachi spătarul, Arapachi Vlasto și pe Antioh Genetul, toți Greci, cari serviseră și pe tatăl său; iar pe Iordachi Stavarachi l-a trimis înainte la Iași, numindu-l cu titlul nou de baş-caimacam. Acesta și-a făcut intrarea în Iași aproape domnește, numind îndată pe fratele său, Ianacachi Căminarul, ispravnic la Iași, apoi s'a pus pe biruri, scoțând vădrăritul, pe lângă disetină și goștină, ce au fost întreite, de se plătea câte unsprezece parale de oaie.

B) *Venirea în țară.* Domnul a zăbovit la Constantinopol mai mult de trei luni dela numirea sa, intrând la Iași tocmai la 7/18 Decembrie¹⁾, când, ieșindu-i ca de obiceiu boierii înainte, l-au dus mai întâi la biserică Sf. Nicolai, de i-au citit molifta de domnie Nichifor, mitropolitul țării²⁾ și de acolo mergând cu toții la Curte, unde s'a citit firmanul împăratesc, iar Domnul a îmbărcat pe Caimacami cu caftan și pe spătarul Iordachi Stavarachi cu blană.

C) *Domnia.* A doua zi Domnul a împărtit boieriile, făcând pe:

Iordachi Cantacuzino, logofăt mare,
Costachi Razu, vornic Țara de jos,
Ion Bogdan, văr primar prin alianță, vornic Țara de sus,
Teodor Paladi, văr primar prin alianță, hatman,
Radu Racoviță, văr primar, vistiernic,
Iordachi Hrisoscoleu Alistarh, spătar mare,
Iordachi Genet, postelnic mare,
Dumitrașcu Calmaș, ban mare,
Ion Todirașcu, cămăraș mare,
Lupu, stolnic mare,
Iordachi Manu, agă mare,
Lascarachi Genet, comis mare și pe
Leintă (Linchou) franțuzul³⁾, sulger mare.

¹⁾ N. Iorga, *Documente privitoare la familia Callimachi*, I, p. LIX.

²⁾ Domnul sili în urmă pe Mitropolitul Nichifor, ce era Grec, să plece și alese în locul lui pe Iakov Episcopul Rădăuților, care era Român (N. Iorga, *Istoria bisericii românești și a vieții religioase a Românilor*, ediția II, II, p. 88).

³⁾ Ambasadorul francez la Constantinopol, des Alleurs, arată că el a permis lui François Linchou, negustor francez din Marsilia, a se stabili în Mol-

După ce a isprăvit cu boierii, a numit pe ispravnici și îndată a făcut sfat mare cu toată boierimea, când i s-au arătat toate greătățile ce apăsa pe țară din pricina birurilor ce se cereau de Poartă, toți au găsit cu cale să se scoată *văcăritul*, câte 92 parale de vită, iar sferturile pe deasupra, pe lângă care s'au vândut ocnele, vămile și mortasăpiile. Vara s'a mai pus *coniță*, câte 70 parale de vită.

La venirea în domnie, Turcii lajii ce mai rămăseseră în țară cum și alții ce începuseră a se reîntoarce umblau de coloco-lo, Domnul a scris capu-chihialelor la Constantinopol și a obținut firman dela Impărătie ca Casin-Aga, Enicer-Agași de Hotin să-i scoată din țară. Acesta, venind la Iași, a rămas acolo până i-a scos pe toți, trecându-i întâi peste Prut și apoi de acolo mai departe, arzându-le în urmă odăile și căștele, iar bucatele vânzându-le. În felul acesta a multumit pe toți, iar la plecare Domnul i-a dat daruri multe.

El comunică Marelui Vizir că Muscalii ridică cetăți în Ucraina la Elisavetgorod, Arhanghelgorod și altele¹⁾.

Constantin Cehan Racovită își începuse domnia cu mare liniște, însă cu dări grele pe țară; pe lângă aceasta, boierii greci ce se găseau pe lângă el, având mare trecere la Domn, se obrăzniciseră cu boierii țării, ceea ce a făcut ca aproape 100 boieri, atât din cei bătrâni, cât și din cel tineri, să se hotărască a pleca din țară²⁾, în care scop cei mai mulți dintre ei se adunaseră la Căușani (aproape de Tighina și de Nistru).

Prințând de veste ispravnicul de Iași, Grecul Ianacachi Căminarul, frate cu Stavarachi, a adus la cunoștința Domnului, care a intervenit de îndată prin Lordachi

dova pe lângă Domn și a-l ținea la curenț prin corespondență; arătă în același timp că se găsea în foarte buni termeni cu Constantin Racovită V. V., căruia i-a adus oarecare servicii pe lângă Poartă, propunând ministrului de externe al Franței ca Regele (Ludovic al XV-lea) să facă Domnului un prezent ce l-ar măguli și obliga (*Documente Hurmuzaki*, I, suplimentul I, p. 611).

¹⁾ *Documente Hurmuzaki*, XIV, p. 1122, doc. Nr. MXCI ce începe de pe p. 1121.

²⁾ Lordachi Balș arătă că la 17 Iunie 1751 mai toți boierii erau fugiți, unii la Tătari și la Lesi, iar alții în Ardeal și s'au înăpoiat în țară tocmai la 6 Sept. (cf. letopisețul muntean dăruit de A. I. Iacimiskij, Bibliotecii Academiei Române, aflat între mss. rom. sub Nr. 940 și descris de Ioan Bianu, în *op. cit.*, III, p. 158).

Cantacuzino, marele logofăt, Sturza, Ionită Pașcanu și Teodor Paladi, scriind în același timp atât boierilor cât și Sultanului, arătând că a gonit pe Greci la Constantinopol.

La 20 Decembrie 1750 scutește sangăii Ocnei de toate dăriile și angărările rămâind să dea numai cifertul lor; iar când va fi văcărit, se scutesc 600 vite și 100 cai, asemenea de desetină 200 stupi, dând numai câte 6 bani de oaie¹⁾.

La 1 Februarie 1750 scutește pe toți preoții, diaconii și târcovnicii dela toate bisericile din târgul Iașilor de dajdie, podvezi și de orice angherii, cum făcuseră și mai înainte²⁾. La 8 Februarie scutește de sarcini mănăstirea Pantocratorului din Botoșani³⁾.

La 30 Martie, întărește lui Duca Sotirovici dela Thasos, traducător și tipograf privilegiile ce avea dela Constantin Mavrocordat V. V.⁴⁾. La 10 Aprilie 1750 acordă un privilegiu pentru Horilești, superiorului bisericii papistășești din Iași⁵⁾. La 26 Mai reînnoiește Episcopiei de Roman carteau de scutelnici, dată de tatăl său Mihai V. V.⁶⁾. La 26 August menține dreptul pe care-l avea Episcopia de Roman de a lua dijmă⁷⁾.

In Septembrie boierii întorcându-se, Domnul⁸⁾ i-a primit cu cinste și cu mare dragoste, schimbând mai toate boierile, rămânând doar logofetă cea mare, făcând pe:

Manolachi Costachi, vornic Țara de jos,

¹⁾ Actul la T. H. Codrescu, *Uricar*, II (1852), pp. 159—160.

²⁾ Act Bibl. Acad. Rom., Doc. CLXXXI-56, cf. Ioan Neculce, fasc. 8 (1930), p. 217.

³⁾ Știrea la N. Iorga, *Documente Hurmuzaki*, XIV, partea II, p. 1127.

⁴⁾ Actul în ms. rom. 930 din Bibl. Acad. Rom. (cf. Ioan Bianu, *op. cit.*, III, p. 314).

⁵⁾ N. Iorga, *Studii și documente*, I, p. 107.

⁶⁾ Melchizedec, *Cronica Romanului*, II, p. 34.

⁷⁾ *Ibidem*, II, p. 37.

⁸⁾ In scrisoarea dela 25 Sept. 1750, Jean Charles des Bordes din Iași către Ambasadorul Franței la Constantinopol, des Allieurs, arată: « Pour ce qui regarde la personne de son Altesse, j'ay été extrêmement surpris de sa conversation, car, comme je connais Messieurs les Grecs du Fanar, je puis bien dire que je n'ay jamais vu parmi eux une personne aussi accomplie, aussi gracieuse et aussi polie, que ce Prince, et qui reçoit son monde avec une aisance, comme s'il était élevé à une Cour crétienne, aussi est-il fort estimé parmi les grand du pays et chacun paraît être extrêmement content de son gouvernement (I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 280).

Radu Racoviță, vornic Tara de sus,
Costachi Razu, hatman,
Teodor Paladi, vistiernic mare,
Vasile Roset Cilibiu, spătar mare,
Iordachi Manu, postelnic și
Balasachi, agă mare, iar pe alții după rânduială și
cum au găsit cu cale boierii.

Din acest an, se hotărăște ca anul să înceapă la 1 Ianuarie în loc de 1 Septembrie, cum fusesese până atunci.

In acest prim an al domniei a făcut din zid mănăstirea Măgura Ocnei, așezată pe un deal lângă Târgu-Ocnei, cum și din lemn mănăstirea Profetul Samoil din Focșani, dându-le Tigani și diferite privilegii asupra dărilor.

La 12 Noemvrie, Des Alleurs, ambasadorul francez, arată ministrului de externe ușurința cu care se face corespondență cu Polonia, prin bunavoința Domnului¹).

In al doilea an al domniei, pe timpul verei, Numan, fost Pașă de Salonic mergea spre a lua în stăpânire cetatea Hotinului, și pentru ca să nu treacă prin Iași, Domnul a trimis pe marele ban Dumitrușco Calimachi, (« Dumitrușcu Calmaș »), spre a-i purta de grija pe la conace; însă neavând ghiață la unul din conace, pașa a pus pe Turci de l-a bătut la tălpi²).

La 30 Ianuarie 1751, întărește prin hrisov miluirea ce se dădea încă dela Gheorghe Stefan V. V. (1656) și dela Aron Vodă (1595) bisericii Sf. Nicolae, făcătoare de minuni din Brașov, anume 8000 aspri la praznicul sf. biserici, 300 aspri trimisului de acolo și 4000 osebit mila preoților³).

La 11 Septembrie, întărește Mitropolitul dreptul de vădrărit la viile din Vlădiceni⁴). La 1 Octombrie 1751, dispune ca părintele Clement Laydet să fie ascultat de toți cei ce țin de biserică Apusului, precum și de « Ezoviți », aşa cum a fost și până acum⁵.

¹⁾ Documente Hurmuzaki, I, suplimentul I, p. 598, doc. DCCCLIX.

²⁾ N. Iorga, *Documente privitoare la familia Callimachi*, I, p. LXVIII.

³⁾ Sterie Stinghe, *Istoria bisericiei Scheilor Brașovului (manuscript dela Radu Tempă)*, Brașov, 1899, pp. 195-197.

⁴⁾ Cf. *Revista Iсторică a Arhivelor României*, II, p. 30.

⁵⁾ Actul la Th. Codrescu, Uricar, V, pp. 423-425.

El este cel dintâi care a pus de s'au întocmit condicele sfinte (mănăstirești) în Moldova¹).

In al treilea an al domniei, 1752, a venit cu încasarea mu-carerului împărăției Antioh Genetul, ce era Capuchihai și pe care Domnul l-a boierit, făcându-l postelnic în locul fratelui său Iordachi.

Tot în acest an a reparat biserică de piatră din Popăuți, lângă Botoșani, ce era zidită de Stefan V. V. cel bătrân, făcând-o mănăstire cu egumeni și sobor, închinând-o Patriarhiei Antiohiei și, cum Domnul nu avea copii, a înzestrat-o cu moșii părintești dela tatăl său Mihai V. V.²). Pe lângă care i-a mai dat moșia Tătărași (jumătate fiind a sa, luată în schimb dela Stefan Bosc și cealaltă jumătate a târgului Botoșani), cum și toată dijma de pe hotarul târgului Botoșani, ce era domnesc³).

La 1 Ianuarie 1752, Mitropolitul și episcopii fac un bles-tem bisericesc pentru a nu se mai primi străini în tronurile Mitropoliei și a episcopilor din Moldova⁴).

La 7 Ianuarie, întărește mănăstirii Homorului, stăpânirea pe satele Dersca și 1/2 din Comănești.

La 4 Martie Des Alleurs, ambasadorul Franței la Constantinopol, trimite ministrului de externe al țării sale câțiva ogari (lèvriers) oferiți de Domn, spre a fi predăți Regelui Ludovic al XV-lea; Domnul primi și el, prin ambasador oarecare cadouri⁵).

La 9 Iulie, hotărăște ca toți cei aflați peste granițe și se vor întoarce în țară (mai ales la Orhei și Soroca), să nu fie obijduiți cu biruri, timp de șase luni după care apoi să plătească numai cei cu 6 boi, 15 lei pe an; cei cu 4 boi 10 lei; cei cu 2 boi, 5 lei pe an și câte 2 lei ce nu vor avea; iar pentru celelalte vite să nu se ia nimic; plata făcându-se în « ciferturi » pe an. Afară de asta, să mai dea 2 parale de oaie

¹⁾ Cf. N. Iorga, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea*, II, p. 638.

²⁾ *Buciumul Romanu*, II (1877), p. 82.

³⁾ *Arhiva Românească*, 1860, p. 279.

⁴⁾ Actul în ms. rom. 111 din Bibl. Acad. Rom. (cf. Ioan Bianu, *op. cit.*, I, p. 249).

⁵⁾ Documente Hurmuzaki, I, suplimentul I, p. 612, doc. DCCCLXXXVII, și DCCCLXXXVIII.

goștină, dar văcărît și cuniță nu, nici pogonărit de « tiutiun ». Preotii să dea câte 2 ughi pe an, poclonul vlădicesc. Să mai dea dijmă de pâne, fânaț și stupi pe obiceiu, ori pe a cui moie s'ar afla. De clăci sau de leu de casă, să nu fie supărați. Pentru sederea și călcarea locului, să dea stăpânilor de moie câte 3 potronici pe an¹⁾.

Des Alleurs era în continuă corespondență cu Constantin Racoviță V. V., pe care îl considera sincer atașat Franței.

Pe când Lincoln era pus de Francezi pe lângă Domn, contele de Brühl ambasador german (Saxa), pune și el pe lângă Domn pe preotul catolic Laydet, spre a-l influența favorabil pentru cauza sa.

La 20 Septembrie, Lincoln (François Thomas) se găsea în Polonia, ca agent al Domnului Moldovei.

La 15 Octombrie, dăruiește mănăstirii Golia satele Stolniceni și Cujba, pentru pomenirea mamei sale, ce era îngropată acolo²⁾.

La 20 Octombrie, contele de Broglie, fiind numit ambasador al Franței la Varșovia, primește scrisoare de la des Alleurs, recomandându-i pe Lincoln și arătând pe Domnul Moldovei ca devotat Franței. Tot în acest an, Sultanul a poruncit Domnului să ajute ridicarea bisericii catolice franciscane din Iași.

La 26 Aprilie Domnul scrie Pălatinului Poloniei, Potocki, încredințându-l, în numele Portii, de intențiile binevoitoare și amicale ale acesteia³⁾.

La 9 Iunie dispune prin hrisov, așezarea birului și pe străini⁴⁾.

La 1 Ianuarie 1753 s'a săvârșit din viață Doamna Sultană, fiind bolnavă de cu vară, crezându-se că este grea și a fost « enfracsis » (constipație), boală ce n'a fost cunoscută de doctori, cu toate că pentru a fi mai bine căutată, Domnul

¹⁾ Actul la Th. Codrescu, *Uricar*, IV, pp. 1—5.

²⁾ Actul la Arhiv. Stat. Iași, Transport 1576, pachet 1—28.

³⁾ Documente Hurmuzaki, VII, pp. 5—6.

⁴⁾ Actul în ms. rom. 91 din Bibl. Acad. Rom. (cf. Ioan Bianu, *op. cit.*, I, p. 201).

a adus dela Dresda un medic reputat, cu numele Pisani¹⁾. A doua zi boierii cei mari i-au ridicat cu mare cinste trupul și, mergând pe jos împreună cu Domnul, au îngropat-o în mănăstirea Golia din Iași, înaintea icoanei Precistei. Domnul a fost foarte îndurerat și a îmbrăcat straii cernite el și toată curtea.

La începutul acestui an, un foc a distrus vama domnească, arzând multă marfă, atât domnească cât și negustorească. La 9 Martie, același an, un alt foc, urmat de furtună mare a ars într'un ceas casele de pe ulița boierilor; întinzându-se și la Curtea Domnească, biserică Sf. Nicolae, turnul cu ceasornicul și biserică cea mare domnească, aşa că Domnul s'a mutat în casele surorii sale, Domnița Roxanda Costachi, până s'au terminat Curțile Domnești; iar când a venit vestea de schimbarea domniei, s'a și mutat Domnul în ele.

Tot în acest an a zidit din temelie mănăstirea Precista din Roman, înzestrând-o cu moia și satul Bodești din tînțul Neamț, ce aparținea familiei Racoviță, precum și locul domnesc din jurul orașului Vaslui²⁾. Apoi a mai construit o biserică în satul Bodești și a mai dăruit bisericii Sf. Nicolae din Popăuți un iaz, cumpărat de el dela familia Cantacuzino.

D) Schimbarea domniei. Matei Ghica V. V., Domnul Munteniei, nemulțumind pe boierii de acolo și fiind părît de ei la Poartă, Capu-chihialele de Greci dela Constantiopol ale ambilor Domni întelegându-se între ei și punând mare stăruință la Poartă, au obținut mutarea ambilor Domni, trimițând pe unul în locul celuilalt³⁾, astfel că la 22 Iunie/3

¹⁾ Medicul Giuseppe Antonio Pisani fost adus la Iași în Iunie 1752 de către părintele franciscan Laydet. Murind Doamna, Pisani a spus că e tuberculoză. După moartea ei, Constantin V. V. a închis pe doctor, ba l-ar fi pus chiar să lucreze în ochi, iar la 16/27 Iunie, când s'a mutat cu domnia în Valahia, l-a luat și pe Pisani, transportându-l într'o cușcă. În același timp a arestat întâi și pe secretarul său Lincoln, pe care apoi l-a îndepărtat. (V. Mihordea, *Giuseppe-Antonio Pisani, medicul lui Constantin Racoviță*, în *Revista Istorică*, XXII (1936), pp. 235—237).

²⁾ N. Iorga, *Inscriptii din bisericile României*, II, pp. 21—22.

³⁾ La 16/27 Iunie 1753, Des Alleurs arată că schimbarea domnilor Moldovei și Valahiei între ei este făcută de Poartă spre a le putea stoarce bani; încă odată se felicită de relațiile ce a avut timp de 4 ani cu Constantin Racoviță V. V. (Documente Hurmuzaki, I, suplimentul I, p. 598, doc. DCCCLIX).

Iulie 1753 Constantin Mihai Cehan Racoviță V. V. trece să ocupe tronul Valahiei.

In această primă domnie în Moldova¹⁾, a stat în scaun 3 ani 10 luni și 2 zile.

Constantin Racoviță

DOMNIA INTĀIA IN MUNENIEA²⁾

A) *Mutarea*. După cum s'a văzut, prin stăruința Grecilor, ce erau Capu-Chehaiele la Constantinopol, Constantin Mihai Cehan Racoviță V. V. a fost trecut pe ziua de 22 Iunie/3 Iulie 1753 ca domn al Munteniei, în locul lui Matei Ghica V. V., care a trecut în Moldova.

B) *Venirea în țară*. Trecând în Muntenia, Domnul aduce cu el pe Ion Cantacuzino Pașcanu și, părăsind pe doctorul Stavarachi (grecul), ia în locul lui pe Iordachi Genetul (Geani), iar la Constantinopol pune Capu-Chihiae pe Arapachi Vlasto (cunnatul său).

C) *Domnia*. Luând domnia țării, Domnul este nevoit a pune biruri mari, pentru a plăti și răsplăti pe toți acei ce-l ajutaseră, cum și alte angarale³⁾.

Domnul a avut dela început neîntelegeri și greutăți cu boierii mari ai țării, cari voiau să-i impună voința lor la împărțirea boierilor.

In August, francezul Linchou⁴⁾, fostul său secretar particular, ce fusese îndepărtat cu ocazia morții Doamnei

¹⁾ In letopisul lui Ion Canta, găsim următoarea apreciere la adresa lui Constantin Racoviță: « De atâtă era spornic că mâncă afion dimineața și la vreme de chindii bea pelin cu ulciorul și preste toată ziua se afla tot vesel, dar trebile și le căuta cu toată rânduiala ». (La Mihai Kogălniceanu, *op. cit.*, III, p. 186).

²⁾ Le prince Constantin fut un homme sage, instruit, bienveillant et exempt de fierté; il n'était pas cupide et se plaisait à faire le bien (Panaiot Rizas, *Les mémoires de Nicolas Soutzo*, p. 252).

³⁾ Hanul tătarasc avea drept la dijmă asupra mierei ce se producea în ambele principate (I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 149).

⁴⁾ La 16 August 1753, Linchou a fost ertat (*Documente Hurmuzaki*, I., suplimentul I, p. 639).

Sultana pe când Constantin Racoviță V. V., domnea în Moldova, reîntră în grădile sale.

La 12 August, scutește de vinăriciu și de banii mirului preoții bisericei din curtea domnească dela București¹⁾.

La 26 Septembrie dă un act prin care stabilește dările ce aveau de plătit păstorii din Ardeal, când veneau cu vitele în țară la pășune și ernatic, anume să dea oierit de oaie câte 16 bani și jumătate, iar de cal, bou sau vacă câte 66 bani, județul cetății Brașov fiind obligat a arăta numele și porecla stăpânului vitelor, a ciobanilor, cum și numărul vitelor²⁾. La 23 Octombrie Domnul dă milă 250 taleri anual, luăti dela Ocnele Mari, mănăstirii Rusicon (Sf. Pantelimon) dela Athos, unde se găsesc moaștele Sf. Pantelimon³⁾.

La 1 Noemvrie 1753, acordă prin hrisov străinilor de rit săsesc, voie de a-și face biserică în mahala Stejarului din București și dreptul de a stăpâni via ce o au, scutind-o de vinăriciu; cum și 100 stupi, 100 rămători și 100 oi, scutiti de dijmărit și oierit. (Hrisov original, păstrat de comunitatea evanghelică locală și copie în Arhivele statului).

La 10 Decembrie, scrie ambasadorului francez la Constantinopol, Des Alleurs, arătându-i toate măsurile luate spre a asigura corespondența cu Polonia, atât pentru Poartă cât și pentru Franța, prin curieri speciali trimiși de Domnul Munteniei. Tot cu această însărcinare a fost trimis în Polonia și Linchou, secretarul Domnului⁴⁾.

La 23 Decembrie, dăruiește 60 lei, anual ca milă bisericii din Râmnicul Sărat ce era construită de Matei Basarab V. V.⁵⁾. La 21 Octombrie, întărește mănăstirii Bistrița dreptul ce avea de a lua vinăriciul domnesc dela Ocnele Mari⁶⁾.

¹⁾ Actul în ms. rom. 907 din Bibl. Acad. Rom. (cf. Ioan Bianu, *op. cit.*, III, p. 315).

²⁾ Actul la N. Iorga, *Studii și documente*, X, pp. 382—384.

³⁾ Actul după N. Iorga, *Documente Hurmuzaki*, XIV, partea II, pp. 1132—1133.

⁴⁾ La 8 Decembrie 1753 Linchou, scriind ambasadorului francez dela Constantinopol, arată că eliberarea lui Constantin Mavrocordat V. V. dela închisoare s'a făcut în urma plăței a 25 pungi de bani (25.000 écus) de către Constantin Racoviță V. V., iar pe deasupra primi și o pensie bună (V. Mihordea, *op. cit.*, p. 363).

⁵⁾ Cf. *Revista Istorică a Arhivelor României*, II, p. 1.

⁶⁾ *Ibidem*, II, p. 95.

La 15 Ianuarie 1754 apără mănăstirea Aninoasa de dijmărit¹⁾. La 20 Februarie Domnul încuviințează Episcopului de Buzău să preia câte 250 taleri vechi pe an, din vinăriicul domnesc, spre a ține la Sfânta Episcopie 2 școale, una grecească și alta românească²⁾.

La 2 Iunie, printr'un hrisov, hotărăște ca cei ce sunt din vechiu neam de boiernași mazili să nu plătească dijmărit și vinăriicu. La 18 Iunie acordă bisericii catolice din Râmnicu-Vâlcea 4 scutelnici și scutire de oierit la 150 oi și dijmărit la 200 litri³⁾. La 9 Iunie, întărește mitropoliei dreptul ca toți Români de pe moșia Fotaia, să-i lucreze 12 zile pe an, dând și dijmărit din toate și zeciuială de pește din baltă⁴⁾.

La 1 Iulie, Des Alleurs, ambasadorul Franței la Constantinopol scrie d-lui de Broglie, ambasadorul francez în Polonia, arătându-i că Constantin Racoviță V.V. a trimis acolo pe Linchou, pentru a conferi cu nobilii polonezi cari nu vor să trateze prin scris. Cu această ocazie mai arată că hanul tătarasc nu iubește și nici stimează pe domnii din principate, fiind devotați Porții. (*Document Hurmuzachi*, I, suplimentul I, p. 664).

Boierii continuând căuta să impună Domnului cui să dea slujbele, Manolachi Baș-capu-chehaie, cu porunca Sultanului, surghiunește, în insula Cipru, pe cei doi frați Văcărești⁵⁾.

In acest timp, boierii nemulțumiți, în cap cu Constantin Dudescu cel bătrân, banul Barbu Văcărescu și episcopul Grigore al Râmnicului, se unesc și se înțeleg să meargă la Adrianopole ca să se plângă contra Domnului. Prințând de veste, Constantin V.V. caută să se împace cu ei chemându-i, iar aceștia arătând nemulțumirea ce aveau de mândria Grecilor, în deosebi contra lui Iordachi Genet postelnicul, le primește cererile, stabilind împreună următoarele:

¹⁾ Cf. *Revista Iсторică a Arhivelor României*, I, p. 31.

²⁾ Actul în Bibl. Acad. Rom. Doc. CXXV-5 (cf. Biblioteca Academiei Române, Creșterea Colecțiunilor în anul 1910, p. 157). I. Ionașcu, *Istoria seminarului din Buzău*, p. 3).

³⁾ N. Iorga, *Studii și documente*, I, p. 455.

⁴⁾ Cf. *Revista Iсторică a Arhivelor României*, I, p. 37.

⁵⁾ Informația după cronica lui Atanasie Comnen Ipsilanti, la N. Iorga, *Documente Hurmuzaki*, XIV, partea II, p. 1134, doc. MCX.

1. Să fie gonit din țară Iordachi Genet, împreună cu alți Greci ce erau însemnați pe o listă.

2. Să schimbe Capu-chehaielele dela Constantinopol, punând în loc pe Iordachi Stavarachi spătarul, cumanat cu Genet și ginere lui Manolachi Gealep.

3. Intre Capu-chihialele să fie și doi Români, aleși de boierii țării.

4. Țara să dea Domnului 3000 pungi de bani peste venitul cămarei, vama și ocnele de sare.

5. Domnul să mijlocească pentru ca episcopul Grigore să fie numit mitropolit în locul lui Filaret grecul.

6. Spătăria cea mare să fie încredințată lui Barbu Văcărescu.

Ca urmare, boierii au ales pe Sandu Bucșănescu serdar și pe Ștefan Mănilă setrar, să fie ajutoare ale Capu-chihialelor; iar Domnul a trimis pe Mihai Cantacuzino stolnic la Adrianopol, spre a întoarce de acolo pe boierii fugiți. După aceasta, pe Mihai Cantacuzino l-a făcut vistiernic, iar pe Ștefan Văcărescu, fratele lui Barbu, spătar mare.

Cei sacrificați însă, grecul Iordachi Genet și Constantin Brâncoveanu (nepotul fostului Domn), se unesc și se pun pe lucru la Constantinopol, unde, prin unelțiri meșteșugite și mai ales prin banii dați de Genet, reușesc să scoată dela Poartă firmanuri, de au surghiunit pe Iordachi Stavarachi, ce era Capu-chihie într'un ostrov, iar pe frații Văcărescu, punându-i în fiare, i-au trimis de i-au închis în Cetatea Magusa din insula Cipru, unde Barbu a și murit. Asemenea pe cei doi boieri ajutoare ale Capu-chihialelor ii înapoiază în țară și printr'un ceaus, trimis anume la București, repune pe Constantin Brâncoveanu ca mare spătar, iar Domnul a făcut logofăt mare pe Pârvu Cantacuzino, fratele său Mihai rămânând tot vistiernic.

La 29 Iunie/10 Iulie, Domnul scrie Mareșalului polon Bronicki, dându-i, în numele Porții, încredințări amicale¹⁾.

¹⁾ *Documente Hurmuzaki*, VII, pp. 13-14).

In Decembrie 1754, contele de Broglie, ambasadorul Franței în Polonia¹⁾ trimite Domnului o scrisoare, prin care-i arată sincer atașamentul ce îi poartă, alăturându-i și un cifru, spre a servi în relațiile sale cu miniștrii regelui Franței²⁾. În același timp, generalul cel mare al Poloniei, contele Bronicki³⁾, într-o scrisoare către marele vizir arată că, datorită prințului Constantin Racoviță Domnul Valahiei, corespondența și afacerile de frontieră ce se fac prin intermediul său de mai bine de 6 ani, merită întreaga încredere și că ar fi de dorit să se reîntoarcă — în acest scop — la Iași⁴⁾.

Tot în anul 1754, întărește schitului din Vâlcea, ce este metoh al mănăstirii Cozia, stăpânirea pe 12 răzoare vie și pe capul dealului Traian cu case, pivniță și alte obiecte⁵⁾.

In anul 1755 dăruiește bisericii Sf. Gheorghe din București o cruce ferecată de argint, cu mărgăritare și pietre prețioase și îi mai dă 12 răzoare de vie în dealul Bucureștilor, apoi 3 prăvălii în târg, la poarta de sus a curtilor domnești, precum și o pereche de case în jurul foișorului după zidul domnesc.

La 30 Iulie, întărește bisericii Sf. Dumitru din București, mai multe proprietăți și obiecte dăruite de ieromonahul Macarie⁶⁾. La 25 Septembrie, întărește mănăstirii Argeș stăpânire pe moșia Turburea din Gorj⁷⁾.

In acest timp, unii din boierii olteni, neputând să suferă apăsările postelnicului Geanet, părăsesc țara⁸⁾.

¹⁾ La 29 Iulie 1754 primise instrucțiuni dela ministrul de externe al Franței, relativ la atitudinea ce trebuia să păstreze cu principatele române... «les Gospodars de Moldavie et de Valachie, quoique tributaires de la Porte, sont regardés comme des princes de l'Europe» (I. C. Filitti, «L'indépendance Roumaine», 1901, Iulie 16).

²⁾ I. C. Filitti, *Lettres et extraits concernant les relations des Principautés Roumaines avec la France*, pp. 130—131.

³⁾ La 18 Septembrie el scria și lui Constantin Racoviță V. V., deslușindu-i situația din acel timp în Polonia, iar Constantin Racoviță urmărea ca Polonia să rămână legată de Turcia, spre a-și asigura astfel existența (I. C. Filitti, *Pages d'histoire*, în *L'Indépendance roumaine* din 30 Iulie 1901).

⁴⁾ I. C. Filitti, *Lettres et extraits concernant les relations des Principautés Roumaines avec la France*, p. 133.

⁵⁾ Cf. *Revista Iсторică a Arhivelor României*, II, p. 97.

⁶⁾ Ibidem, II, p. 25.

⁷⁾ Ibidem, I, p. 61.

⁸⁾ N. Iorga, *Documente privitoare la familia Callimachi*, I, p. CI.

D) Schimbarea Domniei. Pe de o parte intrigile boierilor, iar pe de altă, sprijinul ce îi dădea la Poartă ambasadorul francez¹⁾, aduc din nou strămutarea lui Constantin Racoviță V. V., pe ziua de 18/29 Februarie 1756 în Moldova, deși la începutul lui Iulie 1755 Domnul fusese confirmat de Poartă, prin hatișerif, încă pe trei ani, iar Capuchihaiile sale îmbrăcate cu caftan²⁾.

In această primă domnie în Muntenia, Constantin Mihai Cehan Racoviță (așa cum îi plăcea să se intituleze și să semneze) a stat în scaun doi ani, 7 luni și 26 zile.

Notă. — Iată cum, De Vergennes ambasadorul Franței la Constantinopol comunică lui Constantin Racoviță V. V. Domnul Valahiei, moartea tatălui său:

Monsieur,

Je dois un million de remerciements à V. A. du double compliment dont elle veut bien m'honorer, au sujet de la naissance d'un Prince comte de Provence et sur le caractère d'ambassadeur dont il a plu à S. M. de me décorer. Ce nouveau titre, Monsieur, ne ferait qu'augmenter les sentiments d'estime, de vénération et d'amitié dont je suis intimement pénétré pour V. A., s'ils étaient susceptibles d'aucun accroissement. Je souhaite ardemment de me voir à porté de luy en donner des preuves multipliées. Elle ne doutera point de l'interrest sensible qui m'anime pour tout ce qui la regarde, et de la part que je prends à la perte qu'elle vient de faire de *M. le Prince son père*. Son mérite, ses vertus et ce dernier titre son autant de motifs qui exigent les regrets de tous ceux qui sont, comme moy, véritablement attachés à V. A. (I. C. Filitti, *op. cit.*, pp. 383—384).

¹⁾ La 16 Martie 1755 murise ambasadorul francez des Alleurs precum și Sultanul Mahmut, iar vizirul se schimbăse; atunci ministrul de externe al Franței scrie nouui ambasador la Constantinopol, contele de Vergennes, pentru a susține pe Constantin Racoviță V. V. la Poartă, spre a nu fi mazilit (*Documente Hurmuzaki*, I, suplimentul I, p. 680, doc. DCCCLIX). La 20 Octombrie De Vergennes relatează ministrului de externe al Franței despre intriga făcută de Constantin Mavrocordat în contra lui Constantin Racoviță V. V. și care a fost tranșată de Poartă prin exilarea celui dintâi în insula Lemnos. Mai târziu, la 31 Decembrie, comunică hotărîrea luată de Poartă, de a schimba Domnii din Principatele Dunărene, Constantin Racoviță V. V. urmărind a trece din nou în Moldova (*Documente Hurmuzaki*). La 29 Februarie/11 Martie 1756 De Vergenne s comunică lui F. Linchou despre mutarea domnilor din ambele principate și arată că a trimis Domnului un memoriu pentru stabilirea corespondenței dintre miniștrii regelui Franței din Polonia și el, prin Moldova (I. C. Filitti, *op. cit.*, pp. 176—177).

²⁾ I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 145.

Constantin Racoviță

DOMNIA A DOUA ÎN MOLDOVA

A) *Mutarea.* După cum s'a văzut, prin stăruința ambasadorului francez la Constantinopol¹⁾, iar pe de altă parte noul mare vizir Mustafa - Paşa fiindu-i prieten, Constantin Racoviță V. V. a fost trecut, pe ziua de 18/29 Februarie 1756 iarăși în Moldova.

B) *Venirea în țară.* Plecând din București, Domnul ajunge în Martie la Focșani, unde a rămas trei zile, în care timp a căutat judecările săracilor. Mergând să asculte liturghia la biserică Profetul Samoil, construită în întâia sa domnie, a dispus să se refacă din piatră, de către episcopul de Roman²⁾, dându-i moșia domnească dela Târgul Tecuciului, locul vămii din Focșani, 27 Tigani cu soțiile și copiii lor, precum și privilegii la diferite dări.

Apoi a dat câteva boierii, făcând pe:

Hrisoverghi, ce era vornic mare, staroste de Putna, Enachi Costachi, ban mare și pârcălab al Galaților, Teofil grămăticul, căminar și capu-chihie la Constanținopol,

Enachi Kogălniceanu, vătaf de aprozi, cum și pe alții.

Dela Focșani a mers la Roman, unde ajungând, a intrat, după obiceiu, cu cântări la episcopie; iar a doua zi, 25 Martie, fiind sărbătoarea Blagoveșteniei, Domnul s'a dus să asculte liturghia la biserică Precistei.

In urmă a plecat la Iași, unde ajungând la 31 Martie³⁾, au ieșit boierii în drum la toate conacele și, intrând cu alaiu

¹⁾ La 29 Februarie 1756 de Vergennes, ambasadorul Franței la Constantinopol scriind regelui său, arată că numai datorită lui, Constantin Racoviță V. V. n'a fost mazilit, ci trecut în Moldova, iar la 1 Martie către de Rouillé adăugă că acest aranjament a adus Portii cel puțin un milion « d'écus », din care s'a înfruptat și Sultanul (*Documente Hormuzaki*, I, suplimentul I, pp. 693—694, doc. DCCCLXXX și DCCCLXXXI).

²⁾ Atât mănăstirea Precista din Roman cât și Profetul Samoil din Focșani au fost îndatorate a tine și infirmerie pentru săraci (Melchisedec, *Cronica Romanului*, p. 65).

³⁾ La 10 Aprilie, Lincoln scriind din Iași ambasadorului francez din Constantinopol, arată că Domnul a sosit de zece zile (*Documente Hormuzaki*, I, suplimentul I, pp. 694—695).

mare la curtea domnească, i-au citit firmanul împăratesc de domnie.

C) *Domnia.* Așezându-se în scaun, Domnul a chemat a doua zi boierii, împărțind astfel boieriile:

Ion Bogdan, logofăt mare;
Lascărachi Genet (Geani), postelnic mare;
Manolachi Costachi, vornic Țara de jos;
Iordachi Balș, vornic Țara de sus;
Vasile Razu, hatman mare;
Dumitrichi Paladi, vistiernic mare;
Vasile Roset, spătar mare;
Constantin Sturza, paharnic mare;
Iordachi Costachi, stolnic mare;
Ionita Canta (Cantacuzino), agă mare;
Iordachi Hrisoscoleu-Alistarh, comis mare și
Manolachi Genet (Geani), sărdar la Chișinău.

După aceasta a pus de său terminat în formă (stil) grecoescă și românească casele din Curtea domnească, ce fuseseră arse și neteterminate, aşa cum le lăsase din întâia sa domnie, făcând și feredeu, mutându-se în ele tocmai în ziua de Sf. Nicolae.

In această domnie a scos din nou *conița și văcăritul*, căci nu se putea lupta altfel cu dările către Poartă și celelalte angarale.

In primul an al domniei închină mănăstirea Făstăci din Vaslui, mănăstirii Sf. Ecaterina dela muntele Sinai¹⁾, dă asemenea 7000 aspri mănăstirii Lavra dela muntele Athos²⁾.

La 20 Ianuarie, prin hrisov, hotărăște ca biserică Profetul Samoil din Focșani, cât și biserică de piatră din Bodești să fie metocuri ale mănăstirii Precista din Roman, care rămânea datoare a le împlini toate trebuințele ce vor avea după vreme.

La 17 Martie, întărește mănăstirii Bogdana, stăpânire pe un vad de moară pe apa Zăbrăuților-Putna³⁾. La 13 Aprilie 1756 dăruiește o mitră Episcopului Ioanichie al Romanului⁴⁾.

¹⁾ N. Iorga, *Documente Hormuzaki*, XIV, partea II, p. 1135.

²⁾ Ibidem, XIV, partea II, p. 1136, doc. MCXXI.

³⁾ In *Revista Istorică a Arhivelor României*, II, p. 47.

⁴⁾ Melchisedec, *Cronica Romanului*, p. 69.

La 22 Aprilie, scutește de toate podvezile satul Sinești din ținutul Cârligătura, ce aparținea Mitropoliei¹⁾. La 6 Mai, întărește Mitropoliei stăpânire pe moșia Vlădiceni²⁾. La 6 Mai 1756 acordă bisericii ungurești din Iași, să ia lunar câte o ocă untdelemn din vama domnească³⁾. La 30 Mai reînnoiește printr'un hrisov privilegiile ce avea mănăstirea Putna⁴⁾.

La 11 Iunie 1756, De L a u n c e y, diplomat francez, mergeând dela Constantinopol la Dresda și trecând prin Moldova, surprins de modul cum a fost tratat, scrie din Dresda ministrului de externe al Franței: ... « Quelque petit particulier qu'on puisse être, dès qu'on passe à la Cour de Moldavie, avec la seule qualité de français au service du Roi, le Prince Constantin Racoviță accable d'honneurs »⁵⁾.

La 20 Iunie 1757 scrie generalului comandant în Ardeal, manifestând dorința sa călduroasă ca, după încetarea ciu-mei, să se reia legăturile ce erau între ei⁶⁾.

La 1 Iulie, printr'un hrisov, dă Episcopiei Romanului un loc de 1740 stânjeni din moșia târgului Roman, asemenea și un han zidit de Domn. La 15 August, oprește pivnicerii domnești a strângere vadra domnească de vin dela mazili, neguțători și alții cari au vii la dealul Odobeștilor de a mai lăua potronici de pogon⁷⁾. La 1 Septembrie, încuviințează episcopiei dela Huși, a face pod umblător pe Prut, la vadul vechiu pe moșia Toporul în județul Lăpușna⁸⁾. La 21 Noemvrie, întărește drepturile episcopiei Romanului asupra hotarelor moșiei Leucășeni (M e l c h i s e d e c, *Cronica Romanului*, vol. II, p. 78). La 25 Martie întărește prin hrisov mănăstirii Precistei din Roman, cu hramul « Adormirea Maicii Domnului », construită de el, locul domnesc din câmp dela târgul Hârlăului, ce să-i fie drept ocină și moșie⁹⁾.

¹⁾ Im *Revista Istorica a Arhivelor României*, II, p. 38.

²⁾ *Ibidem*, II, p. 30.

³⁾ N. Iorga, *Studii și documente*, I, pp. 9—10, doc. LVI.

⁴⁾ Dimitrie Dan, *op. cit.*, p. 96, Nr. 102.

⁵⁾ *Documente Hurmuzaki*, I, suplimentul I, p. 696.

⁶⁾ *Ibidem* (publicat de N. Iorga), XV, partea II, p. 1705, doc. MMMCLXII.

⁷⁾ La T. Codrescu, *Uricar*, II (1852), pp. 30—32.

⁸⁾ In *Revista Istorica a Arhivelor României*, II, p. 76.

⁹⁾ La T. Codrescu, *Uricar*, X, pp. 210—212.

La 20 August același an 1756, cu sfatul Mitropolitului I a c o v și al episcopilor Ioanichie de Roman, Dosoftei de Rădăuți și Inochenie de Huși și a tuturor boierilor, hotărête, prin hrisov, să nu se mai ia tradiționala năpastă de 2 vedre din 10 la vădrărit și să se măsoare toate vasele cu cotul de fier, ce are la fiecare capăt bouri domnești și este făcut pe măsura cotului muntenesc; și arată că a poruncit vel vistierului ca să facă un atare cot și să-l lege cu un lanț de fier și să se bată în păretele vistieriei¹⁾.

La 25 August, făcându-se în acest scop și carte de blestem, semnată de Mitropolit și cei trei episcopi²⁾.

In primul an al domniei, Domnul a pus să se cerceteze cauza emigrării populației în țările străine; în acest scop a trimis în toate părțile unde se refugiaseră acei Moldoveni, câte 2—3 preoți și 4—5 oameni din cei mai de ispravă și, cari întorcându-se, au arătat înaintea Domnului și la toată boierimea că pricina era a vremelnicei nestări și a prea multor biruri. Ca urmare, s'a hotărât o serie de ușurări și înlesniri la plata dărilor, precum și în felul cum să se facă judecată celor ce se vor întoarce în patrie³⁾.

Tot în acest an, Domnul poruncește printr'un hrisov ca fiecare bejenar (ardelean venit în țară) să aibă odihnă, ne-supărându-se oricât de puțin timp de șase luni; iar după aceea să intre cu aşezare, plătind câte 10 lei de om casar și câte 5 lei de holteiu de vârstă. După ce se vor strângе mai mulți, să-și aleagă pe unul din ei, care ar fi cu socoteală și să se facă judecată între dânsii, judecând pricinile ce vor avea, iar lucrurile mari să caute judecată la divanul domnesc.

La 1 Ianuarie 1757, ca prinos de dragoste și pașnică amintire pentru Doamna Sultană, răposată sa soție, Constantin Racoviță V. V. a semnat un hrisov pentru

¹⁾ Hrisovul tipărit la Iași în anul 1756, deci răspândit în mai multe exemplare s'a publicat de N. Iorga în *Noua Revistă Română*, II (1900) p. 354.

²⁾ *Ibidem*, cf. și Ioan Bianu și Nerva Hodoș, *Bibliografia Românească Veche*, II, p. 134, Nr. 298.

³⁾ Ion I. Nistor, *Români Transnistreni*, în *Codrul Cosminului*, I (1924), p. 507.

întemeierea unui spital la Iași, pendinte de Epitropia Sf. Spiridon, dându-i venit moșia domnească dela Târgu Ocna, ținutul Bacău, din venitul căreia se ia dijmă la toate, precum și dealul de unde se scoate sare, asemenea și un loc domnesc în târgul Galațiilor¹⁾.

La 11 Ianuarie dă o carte, ca să fie apărătă de darea către marele cafegiu, cum și către alții, cafeneaua din Focșani, ce este pe locul mănăstirii Profetul Samoil²⁾.

La 23 Februarie/6 Martie, cu ocazia atentatului comis asupra regelui Franței Ludovic al XV-lea, pe când cobora treptele palatului dela Versailles, de către Damians, Domnul a adresat următoarea scrisoare contelui de Broglie, ambasador al Franței la Varșovia, rechemat la Curte și cu care se găsea mai dinainte în corespondență: « Je ne tarde pas d'un moment à répondre à la lettre que Votre Excellence m'a fait l'honneur de m'écrire le 19 du mois passé, par l'empressement de lui faire mon compliment sur le rétablissement de la santé de Sa Majesté, Votre Excellence est trop informée de la profonde vénération dont je suis pénétré pour sa sacré personne, pour n'être pas persuadé des justes allarmes que j'ai été, jusqu'à l'arrivée de la dernière poste, qui m'a rassuré totalement, et je suis charmé de trouver une occasion favorable d'offrir à Sa Majesté, par l'entremise de Votre Excellence, mon respectueux hommage ».

Tot în acest an, face danie epitropiei bisericii profetul Samoil din Focșani moșia Bodești, ce era moștenire personală de la Cantacuzinești, precum și locul domnesc din Tecuci³⁾.

In acest timp Domnul văzând greutătile și nemulțumirile ce se aduceau tuturor prin dajdia văcăritului și a coniței, a cerut bisericii celei mari din Constantinopol și a obținut un testament de afurisenie dela cele patru Patriarhii ale bisericii ortodoxe și anume: a Constantinopolului, a Alexan-

¹⁾ N. A. Bogdan, *Orașul Iași*, p. 433.

²⁾ Cf. fișele Tanoviceanu dela Arhivele Statului București.

³⁾ Gh. Băileanu, *Fondarea Epitropiei Sf. Spiridon și crearea persoanelor juridice în vechiul drept privat*, în *Cercetări Istorice*, V-VII (1921-1931), p. 19.

driei, a Antiohiei și a Ierusalimului, după care, chemând la Iași câte 7 mazili și 7 ruptași de fiecare ținut, împreună cu toți boierii, egumenii, episcopii împreună cu Domnul, în ziua de 1 Martie 1757, Mitropolitul Iacob făcând slujba obișnuită în Mitropolie a ieșit apoi afară în curte, cu sfintele daruri, și citind testamentul, afurisind de patru ori pe oricine ar mai pune de aci înainte astfel de dări, iar poporul la fiecare dată striga: Amin¹⁾.

După aceasta, Domnul a întocmit un hrisov cu iscăliturile Mitropolitului, celor trei episcopi și a 41 boieri, precum și a Măriei Sale, pe care a pus și stampa; iar ca urmare a acestei măsuri, în urmă nu s'a mai putut reînființa această dare în Moldova.

D) *Mazilirea*. In acest an, schimbându-se din nou marele vizir și venind Răgup-Paşa, în urma stăruințelor puse de beizade Scarlat Ghica și a boierilor greci aflați în jurul său la Constantinopol, precum și a banilor dați în scop de a obține domnia în Muntenia, Poarta nu a mai reînnoit domnia lui Constantin Racoviță V.V.²⁾ așa că a fost mazilit în ziua de 3/14 Martie 1757. Domnul mergând cu mare gătire, împreună cu toți oamenii săi la Constantinopol.

Enache Kogălniceanu încheie astfel cronică sa: « Acest Domn, Constantin V.V., era om întreg la minte, învățat, bland și nemăret, iubitor de bani nu era³⁾, pe oameni îi iubea și dorea să-i vadă chivernisiți».

In această a doua domnie în Moldova, el a stat în scaun 1 an și 15 zile.

¹⁾ In *Arhiva Românească*, I (1860), pp. 58-63.

²⁾ La 16 Martie De Vergennes, ambasadorul Franței la Constantinopol, comunică în Franță mazilirea lui Constantin Racoviță V.V. (*Documente Hurmuzaki*, I, suplimentul I, p. 702, doc. DCCCCXCI).

³⁾ La 31 Iulie 1757 Ștefan Bose dă o mărturie, prin care arată că postelniceasa Smaragda are a primi dela Constantin V.V., ce se mazilise, zece pungi de bani, adică 5000 lei. Mai semnează această mărturie și D. Paladi viștiernic.

Iar la 28 August 1760, aflându-se la Constantinopol în mare lipsă, se împrumută cu 500 lei dela Iordachi Manu pahtnic mare, cu dobândă de 5 lei la punea de bani pe lună, dând sinet (*Documente Hurmuzaki*, XIV, partea II, p. 1147).

Constantin Racoviță

A DOUA DOMNIE ÎN MUNTENIA

A) *Numirea*. În urma plângerii mai multor boieri la Poartă¹⁾, între cari și Constantin Dudescu, Constantin Mavrocordat V. V. este mazilit și înlocuit prin Constantin Racoviță la 3/15 Martie 1763²⁾, care vine pentru a doua oară Domn în Muntenia³⁾.

B) *Venirea în țară*. Constantin Racoviță, care trăia la Constantinopol, are audiență la Poartă în ziua de 9/20 Martie, fiind primit de marele vizir Raghib, care era bolnav de diabet, în odaia domnilor (beiler-odasi) și nu ca de obiceiu în odaia arzurilor (arz-odasi)⁴⁾, după care pornește spre țară. Înainte de plecare, din porunca Sultanului, pune Capu-chihai la Constantinopol pe spătarul George, fiul lui Stavarachi, care trimite la București pe Antioh Moruzi ca postelnic.

C) *Domnia*. La 26 Aprilie, prin hrisov, scoate mănăstirea Glavacioc dela dăjdiile și orânduielile vistieriei, rămânând ca Mitropolitul să dispună strângerea a tot venitul acestei mănăstiri, de unde să plătească lunar simbriile dascălilor și anume: a celui mare dela Sf. Sava 40 taleri lunar, celui de-al 2-lea 30 taleri, celui de al 3-lea 10 taleri. Apoi, celui întâi dascăl slavonesc 15 taleri, celui al doilea 10 taleri și pentru cheltuelile domnești 20 taleri tot lunar⁵⁾.

¹⁾ Încă din 1761, în Tara Românească se află o puternică partidă de boieri în fruntea cărora stăteau vistierul Badea Stirbei Drăgănescu, și vornicul Dumitrușcu Racoviță cari voiau să aibă domn pe Constantin Racoviță (N. Iorga, *Documente privitoare la familia Callimachi*, I, p. CXXX). Marele vizir obținuse domnia pentru el dela Sultan, iar apoi și-a schimbat hotărîrea (N. Iorga, *op. cit.*, II, p. 634, Nr. 22).

²⁾ N. Iorga, *op. cit.*, I, p. 644, Nr. 27).

³⁾ La 22 Martie 1763 Pietro Correr raportează Dogelui Venetiei despre numirea lui Constantin Racoviță ca Domn al Valahiei (*Documente Hormuzaki*, IX, partea II, p. 63 doc. LIX). La 2 Aprilie Penxler, ambasador austriac, raportează din Pera-Constantinopol cancelarului Kaunitz la Viena despre numirea nouului domn (*Documente Hormuzaki*, VII, pp. 32—33). La 16 Iunie de Hochpied, ambasadorul olandez pe lângă Poartă, arată că Constantin Racoviță a fost numit a doua oară domn al Valahiei, plătind suma de 1400 pungi de bani, adică 70.000 lei (N. Iorga, *op. cit.*, I, p. 17).

⁴⁾ N. Iorga, *op. cit.*, pp. CXXXVI—CXXXVII.

⁵⁾ P. Teulescu, *Arhiva Romana, Documente istorice*, seria I, București 1860, pp. 97—101.

La 23 Mai, scrie patriarhului de Alexandria, Matei, comunicându-i sosirea sa în București spre a ocupa scaunul domnesc¹⁾.

La 6 Iunie, dă dreptul mănăstirii Argeș, a primi ungureni pe moșia Suașului (Rev.ist. a arh., I, p. 68).

La 29 Octombrie, după cererea boierilor, Domnul dă înțarire ca lucrurile mișcătoare rămase în ființă, să se poată revendica de rude timp de 10 ani²⁾.

In acest an, Evghenie Vulgaris mare filosof grec, trecând prin țară, a fost primit cu mare cinste de către Domn³⁾.

La 1 Ianuarie 1764, Linchou postelnic scrie din Hussiatin lui Giuliani (interpret polon), arătând că a fost trimis acolo de noul Domn Constantin Racoviță, spre a stabili un post regulat de poștă și că Domnul îi păstrează amicitie, rugându-l a-i transmite săptămânal stirile interesante, prin căpitanul Corp la Hussiatin, de unde vor fi trimise la București, oferind în schimb serviciile sale. Il mai rugă a procura pentru Domn două sticle de spirit de melisă dela Paris⁴⁾.

La 2 Aprilie 1763, ambasadorul suedez Gustav Celsius din Constantinopol, comunică preșidenției consiliului de miniștri din Stockholm, că Constantin Racoviță a fost din nou numit hospodar al Valahiei și cum este prietenul său, speră a fi de folos coreligionarilor săi din București, cari au avut mult de suferit sub domnitorul Mavrocordat, în deosebi la clădirea bisericei lor, de curând începută, retrăgându-le chiar hrisovul domnesc ce-l obținuseră dela Racoviță (Arhivele regale din Stockholm. Turcica 1762—1763; relație abținută prin cancelaria episcopalului evanghelic din București).

In biserică din satul Glogova, Mehedinți, e trecut printre ctitori⁵⁾, ceea ce înseamnă că a înzestrat-o, biserică fiind făcută, în 1762, de Matei Glogoveanu⁶⁾.

¹⁾ N. Iorga, *Documente Hormuzaki*, XIV, partea 3, p. 193.

²⁾ Cf. *Revista Istorică a Arhivelor Române*, I, p. 4.

³⁾ Cf. D. Russo, *O scrisoare a lui Evghenie Vulgaris tradusă în limba română*, în *Revista Istorică Română*, I, p. 12.

⁴⁾ N. Iorga, *Documente privitoare la familia Callimachi*, II, pp. 344—345.

⁵⁾ N. Iorga, *Inscriptii din bisericile României*, II, p. 8.

⁶⁾ Ibidem, II, p. 7.

De cum a venit în țară, intrigile boierilor reîncep, Constantin Dudescu cel bătrân unindu-se cu Dumitrașcu Racoviță vornicul (văr primar al Domnului) și cu Badea Stirbei Drăgănescu, se prezintă lui Vodă, cerându-i să dea boieriile după cum vor arăta ei. Domnul nu se supune și trăgând de partea lui pe Radu Văcărescu, îl face vornic mare și pe Constantin Căndescu, pe care îl face logofăt mare, nemulțumind astfel pe ceilalți boieri. Intre timp, capu-chihie la Constantinopol era vestitul Gheorghe Stavarachi, spătar, care spre a-și arăta atotputernicia, are îndrăsneala să ceară Domnului, să nu se amestece în nicio afacere a țării¹⁾, ceea ce supără foarte mult pe Domn.

Domnul, spre a curma odată unelturile din țară, numește pe Nicolae Dudescu, fiul, vistiernic mare, iar pe cel bătrân, îmbrăcându-l cu blană de samur, dă poruncă ca nimic să nu se urmeze fără sfatul lui, pe de altă parte scrie lui Stavarachi la Constantinopol, să-l scape de turburările neîncetate ale boierilor. Stavarachi hotărăște pe Sultan a trimite pe Nazărul Brăilei, cel care pecetluise averile lui Constantin Mavrocordat V. V., când a fost mazilit, spre a împlini 3000 pungi de bani, ce lipseau din birul de 10.000 ce se plătea anual Portei pe timpul fostului domnitor, cum și spre a potoli pe boieri. Venind la București, Nazărul încide deodată pe toți boierii, după care slobozește pe câte unul, oprind numai pe următorii șeapte: Constantin și Nicolae Dudescu, Dumitrașcu Racoviță, Badea Stirbei Drăgănescu, Grecul Stefanachi Creamide, cum și pe frații Pârvu și Mihai Cantacuzino, punând în același timp pe primii cinci în lanțuri și băgându-i în temniță, iar pe frații Cantacuzino la Seimeni, unde aveau toate înlesnirile.

După vreo 15 zile, prin luna lui Ianuarie, norodul Bucureștilor pierzând răbdarea față cu birurile ce plăteau, cum și aflând de suferințele boierilor ce erau închiși, s'a scutat și mergând la temniță, au spart porțile, unde au dat de boierii

¹⁾ N. Iorga, *Documente Hurmuzaki*, XIV, partea II, p. 1154, doc. Nr. MCXLII.

ce erau legați în lanțuri. Atunci, dând drumul boierilor, o parte din norod s'a pornit cu jalea la Capegi-Bașa, iar cealaltă la Curtea Domnească. Acolo Domnul zacea în pat de vreo opt zile și în fierbințeala boalei a băut vreo 3–4 sticle de spirit de melisă¹⁾ și peste șase ceasuri a murit, în ziua de 27 Ianuarie/7 Februarie 1764. Medicii numeau boala de care suferea Domnul cachexie²⁾, care-l slăbise până într'atât, încât se îngrijeau de vieața sa și cu toate speranțele ce se puneau, survenind încă o inflamație la stomac și intestine, a grăbit sfârșitul.

El a fost înmormântat cu mare alaiu la Mitropolie³⁾.

¹⁾ Domnul nesuferind despotismul spătarului Stavarachi și, ca să-și mai împrăștie întristarea și supărarea, s'a dat la băutura spirituală de melisă, încât cu vremea a ajuns să bea cu zi cu noapte, 50–60 de păhăruți. Din această cauză a căzut la mare lipsă de poftă de mâncare, iar la urmă, «din nemâncare moare la capăt lui Februarie» (N. Iorga, *op. cit.*, XIV, partea I, p. 1163), după cronicarul Athanasie Comnen Ipsilant.

²⁾ Scrisoarea din Constantinopol către interpretul Giuliani la 29 Februarie/10 Martie 1764 (N. Iorga, *Documente privitoare la familia Callimachi*, II, p. 347–348): «Notre cher prince est mort la nuit du 7 au 8 février. Il étoit indisposé depuis quelque temps, d'une maladie que les médecins appelaient cachexie; elle l'avoit réduit dans une foiblesse si excessive, qu'on avoit déjà commencé de craindre pour sa vie; nous avions cependant des espérances qu'il pût trainer encore quelque temps ses jours, mais une inflammation survenue à l'estomach et aux intestins, accompagnée de divers symptômes mortels, dans l'espace de quinze jours a prématûré son décès, et nous a privé de ce prince. Quatre ou cinq jours avant sa mort, nous avions communiqué le danger à Monsieur Spatari Stavraki, qui disposa les affaires à Constantinople, avec tant de prudence et de célébrité, qu'après qu'il eût l'avis de décès de S. A. pour notre bonheur, le 16 février la Sublime Porte nomma Prince de Valachie et revêtit du caffetan le troisième frère du feu prince, le beizadet Stephanissa de Rakovitză, à présent notre très gracieux prince, aussi sage et prudent que son defunct frère.

Le 28 février S. A. fut introduite en la présence du Grand Seigneur, où, selon l'usage, elle reçut la couke. Le lendemain, on lui remit les queüs, et après dix jours S. A. partira pour venir prendre possession de la principauté. Monsieur Spatari Stavraki viendra après Pacques. Nous avons ici Grand-Postelnik Monsieur Antiochi Moruzi, frère du Postelnik Iorgaki... ».

³⁾ În sbornicul sau pomelnicul mitropoliei Ungro-Vlahiei, publicat de C. Ericeanu în *Biserica ortodoxă română*, XIV (1890), pp. 73–74 se spune următoarele despre domnul Constantin Racoviță: «Io Constantin Mihai Racoviță Voievod, care la luna lui Ghenarie 1764 în 28 leat au răposat în domnie și s'a îngropat înlăuntru în biserică Sfintei Mitropolii, în groapa Măriei Sale Constantin Șärban Voevod, Citorul și Măria Sa. Domnul nostru Io Stefan Mihai Racoviță Voievod, pentru a răposatului pomenire, au cumpărat dela Stolniceasa Stanca Bozianca și de la fii-sa Maria Șătrăreasă, o casă ce a avut Dumnelelor aici în București, cu pivniță de piatră și cu locul lor, drept valeri 620, care case sănt în mahalaua Bălăceanu, alătura cu casele dela Ghurgioaca, ce sănt iar la Mitropolie, și Măria-Sa le-a dat danie Sfintei Mitropolii, ca cu din venitul lor să aibă și Sfânta Mitropolie datorie să-i puie candelă la mormânt, să arză tot-de-a-una la sfintele slujbe și făcile și să se pomenească nu-

In această a doua de scurtă durată domnie în Valachia, Constantin Racoviță a stat în scaun 10 luni și 19 zile.

La moarte Domnul rămăsese dator Porții 600 pungi de bani pentru domnie și pentru care s'a spus de către patru boieri mari din țară ca să se trimîtă Nazârul Brăilei să-i inventarieze averea rămasă, prețuindu-se apoi la această sumă, s'a ridicat și trimis la poartă¹⁾.

AŞEZĂMINTE

Bisericile din Moldova construite, înzestrate și ajutate de Constantin Mihai Cehan Racoviță V. V.

A) *Biserica Precista din Roman*. În anul 1753 în întâia domnie în Moldova, în urma intervenirii arhiereului Inochente al Romanului, a ajutat la rezidirea ei, iar în anul 1756 a înzestrat-o.

B) *Biserica din Bodești, județul Neamț*, fiind strămoșească a familiei sale, a înzestrat-o în anul 1756, în a doua domnie.

C) *Biserica Profetul Samoil din Focșani*, fiind făcută din lemn în întâia domnie și apoi zidită de piatră din temelie în a doua domnie, a fost și ea înzestrată tot în anul 1756, iar în 1757 îi mai dăruiește moșia din jurul târgului Bârlad¹⁾.

Prin hrisovul din 20 Ianuarie 1757, hotărăște ca bisericile din Bodești și Profetul Samoil din Focșani să rămână metohuri ale mănăstirii Precista din Roman.

D) *Biserica Sf. Spiridon din Iași și spitalul* fac preocuparea Domnitorului, care la 1 Ianuarie 1757, în a doua domnie, prinț'un hrisov deschizând spitalul central, care avea 36 de paturi pentru bolnavi, îi dă moșia domnească dela Tg. Ocna și dealul de unde se scotea sare; desvoltă pe larg scopul pios din actul de fundație, dând directive atât în ce privește gestiunea veniturilor și cheltuelilor cum și a contractului anual din partea boierilor stăpânirii; asemenea și normele de numire a epitropilor așezămintelor²⁾.

La 21 Ianuarie, același an, prinț'un alt hrisov, hotărăște ca din toate taxele de cântărire a făinoaselor din Iași, să

mele Mărielor Lor, adică: Mihai Voievod, Ana Monahi, Constantin Voievod, Stefan Voievod, Roxanda Doamna și Coconii lor Constantin și Mihai.

¹⁾ N. Iorga, *Documente Hurmuzaki*, XIV, partea II, p. 1164.

²⁾ Preotul Ioan Antonovici, *Documente bârlădene*, II, p. 32.

²⁾ Gheorghe Băileanu, *Evoluția juridică a epitetropiei Sf. Spiridon*, partea V, Iași 1932, p. 53.

se perceapă de tot sacul câte un ban la 50 oca, pentru ajutorarea spitalului și a bisericii Sf. Spiridon¹⁾.

După moartea sa, în Septembrie 1764, fratele său Stephan Racoviță V. V. ce domnea în Valachia, și care devenise ctitor, închină și dă spitalului Sf. Spiridon din Iași, mănăstirea Precista din Roman; Grigore Al. Ghica V. V., ce domnea în Moldova, dă în Noemvrie același an un hrisov prin care recunoaște de bună închinarea făcută, dar numai după moartea arhiereului Ioanichie.

Din cauza risipei ce se făcea în averea acestor mănăstiri, la 15 Ianuarie 1765 Domnul dă un nou hrisov, prin care oprește pe arhiereu de a se mai amesteca în averea mănăstirii, care trece definitiv asupra așezămintelor Sf. Spiridon.

La 21 Iulie 1784 Alexandru C. Mavrocordat V. V. Domnul Moldovei, în urma cererii chironomilor lui Constantin Racoviță V. V., le restitue în stăpânire averile mănăstirești. În urmă însă, la intervenirea epitropilor casei Sf. Spiridon și pe baza judecății divanului țării, la 11 Iunie 1785 se hotărăște, printr'un alt hrisov al lui Alexandru Ion Mavrocordat V. V. înapoierea întregii acestei averi, casei Sf. Spiridon²⁾.

François Thomas Linchou

François Thomas Linchou¹⁾, (Leintă, cum i se zicea) a fost secretarul lui Constantin Racoviță V. V., pe care l-a servit timp de aproape 12 ani, în legăturile de corespondență ce ținea atât la Constantinopol, cât și în Polonia, cu ambasadorii diferitelor state, în deosebi cu cei ai Franței. El a avut și diferite însărcinări diplomatice în Polonia.

In anul 1753, în urma morții Doamnei Sultană, Domnul îndurerat și mânișos, a arestat între alții și pe Linchou, disgrățindu-l pentru o bucată de vreme.

La 16/27 Martie 1755, el scrie din București lui Vergennes, ambasador al Franței la Constantinopol, relativ la căsătoria de conveniență ce proiectase încă dela plecare sa din Moldova, cu Kukon a Ankocha Sturge (probabil Sturza), o rudă a Domnitorului²⁾.

In timpul celei de a doua domnii în Moldova, se zice că el ar fi otrăvit pe Lascărachi Genet postelnicul. În 1760, amestecându-se în chestiuni politice și scriind din Constantinopol unui frate al său, ce se afla în Moldova, această scrisoare căzu în mâinile lui Nicolae Șuțu, care o dă Portii³⁾.

¹⁾ Familia franceză Linchou (de negustori) a venit din Marsilia mai întâi la Constantinopol și de acolo, parte din membrii ei au trecut în Moldova. Ea se compunea din: Maurice, tatăl și fiul săi: François Thomas, Jean Baptiste, Joseph-Marie și Pierre-François.

In toamna anului 1754 a fost trimis în Polonia de Domn, spre a asista la intrarea dietei dela Biłostok (*L'Indépendance Roumaine* 1901, Iulie 21, I. C. Filitti).

²⁾ I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 159.

³⁾ In această scrisoare se vorbea despre spânzurarea la Constantinopol a lui Dracu (Șuțu), care fusese agentul lui Constantin Racoviță pe lângă care se mai dădeau indemnuri ca poporul din Moldova să se răscole contra Domnului actual (Ion Calimachi V. V.) și să ceară pe Constantin Racoviță, adăugând că toate acestea le scrie din ordinul marelui vizir.

¹⁾ *Ibidem*, partea II și III, Iași 1929, p. 17.

²⁾ Acte Sf. Spiridon hrisov Precista Nr. 50.

La 12 Martie 1760, el fu arestat și trimis în temniță lui Mușat Aga și la 14 Martie însuși Sultanul veni la Ialichioșc, pe malul mării, unde fusese tăiat și Constantin Brâncoveanu V. V., spre a vedea rostogolindu-se capul Francului¹⁾, care cutezase a-l ofensa. Corpul său a rămas pe malul mării până seara, iar capul timp de 3 zile; după care a fost și el aruncat în mare²⁾.

Ca urmare a celor întâmplăte, Constantin Racovită, care se afla la Tarigrad, fu surghiunit în insula Lemnos)³⁾.

¹⁾ La 17 Martie, De Vergennes ambasadorul Franței, raportează astfel ministrului de externe:

« La mort d'un Français et même d'un Franc sur un échafaud, est un événement si extraordinaire dans ce pays, que ne doutant que ce qui vient de se passer ne fasse de l'éclat, je crois de mon devoir d'avoir l'honneur de vous en rendre compte. Le sieur Linchou Lainé, de Marseille qui, après avoir eu un certificat de négociant à Constantinople, où il avait dérangé ses affaires de manière à ne pouvoir plus retourner en France, s'était attaché depuis environ 12 ans au service de Constantin Rakovitz, successivement Prince de Valachie et de Moldavie.

L'envie de se rendre nécessaire à un prince dont il attendait la fortune, l'a précipité dans des intrigues qui viennent de lui coûter la tête, ainsi que vous le verrez par le rapport que je joins ici et que j'ai prié Monsieur Deval de rédiger.

Si, sur les premiers indices que j'ai eus de la conduite du si imprudent Linchou, il avait eu assez de droiture pour me faire un aveu sincère de ses fautes, il m'aurait été aisément de le sauver. Mais il n'est sorte de mensonge que ce Français ne m'ait avancé pour me surprendre et pour m'empêcher d'user envers lui d'une rigueur qui, par l'événement, lui aurait été salutaire.

Je ne connais pas encore, Monsieur, toutes les circonstances de son crime, la Porte étendant d'entrer en communication avec moi à cet égard. Je présume que je pourrai en trouver des traces dans ses papiers qui sont sous mon sceau, ainsi que ses effets, mais dont je n'ai pu encore faire l'inventaire » (*Documente Hurmuzaki*, I, suplimentul I, pp. 714—715).

²⁾ Raportul lui Deval din Martie 1760 — redactat din însărcinarea lui de Vergennes, în *Documente Hurmuzaki*, I, suplimentul I, pp. 715—718, cf. N. Iorga, *Documente privitoare la familia Callimachi*, I, p. CIX și nota 1.

³⁾ N. Iorga, *op. cit.*, I, p. CX, nota 1 ce începe de pe p. CIX.

Ștefan Racoviță

DOMNIA ÎN MUNTENIA

A) *Numirea. Iordachi Stavrachi* spătarul, care era atunci Capu-chihai al ambelor țări românești¹⁾ și se găsea la Constantinopol, fiind înștiințat cu 4—5 zile înainte, despre gravitatea boalei lui Constantin Racovită V. V. Domnul Valahiei și prevăzând sfârșitul ce trebuia să urmeze, lucră cu atâtă grabă și исcusintă, încât primindu-se la Poartă în ziua de 4/15 Februarie 1764 înștiințarea morții Domnului, Sultanul Mustafa numi imediat a doua zi la 5/16 Februarie, fără a mai consulta pe marele vizir, pe Ștefan, fratele mai mic al decedatului, ca Domn al Munteniei²⁾.

La 3 săptămâni dela moartea lui Constantin V. V. Iordachi Stavrachi chemă la Constantinopol pe boierii ce fuseseră până atunci închiși și venind toți, afară de Dodescu, îi împăcă cu nou Domn și apoi târgindu-se, au căzut la înțelegere, cu învoiearea Porței, ca birul către Poartă pe primul an, să fie de 7.000 pungi cu bani; iar cele 3.000 pungi ce se ceruseră pe trecut, să fie iertate.

B) *Venirea în țară*. La 17/28 Februarie, fiind introdus la Sultan primi dela el Cuca, a 2-a zi Cozile, iar după 10 zile urma să plece la București spre a-și lua în primire scaunul domniei. El nu plecă însă decât la 11/22 Martie cu alaiul obișnuit, când din ordinul Sultanului se oprește la Cuciuc-Chioi lângă Constantinopol, căci în țară izbucnise o revoltă a boierilor.

¹⁾ Era Capu-chihai a lui Ștefan Racoviță V. V. sau mai propriu zis, Domn Domnului (cf. Catalogul istoric al lui Chesarie Da ponte la Constantin Erbiceanu, *op. cit.*, p. 193).

²⁾ N. Iorga, *op. cit.*, II, p. 348, doc. 264 ce începe pe p. 347.

In răstimp, S t a v a r a c h i, scoase în ascuns firman dela împărătie, ca pentru a băga spaimă în boieri, să fie spânzurați — chiar la intrarea Domnului în București —, 2 dintre boieri și anume: S t e f a n a c h i C r e m i d e stolnic, grec de neam și I o r d a c h i B ă j e s c u medelnicer, ispravnic, om prea bun și fără nicio vină.

S t e f a n R a c o v i ț ă V. V., intrând în București în ziua de 26 Aprilie, s'a conformat întocmai acestei dispozițiuni, spânzurând la poarta de sus a curților domnești pe S t e f a n a c h i C r e m i d e și tăind pe I o r d a c h i B ă j e s c u la poarta de jos, chiar în ziua când a venit în scaun¹⁾.

C) *Domnia*. Așezându-se în scaun, Domnul a dat boierii, făcând pe M i h a i C a n t a c u z i n o vistiernic mare, D u d e s c u cel bătrân călugărindu-se de bunăvoie.

La 5 Aprilie 1764, a dat din veniturile ocnei domnești 1.000 lei anual înaltei școale de învățături grecești din Constantinopol²⁾. La 27 Mai 1764, întărește episcopiei Buzăului, dreptul de a lua câte 250 taleri pe an din vinărioul dela Buzău pentru întreținerea a două școale, pe lângă episcopie³⁾. La 30 Mai, încuviințează ca mănăstirea Glavacioc și cea a tuturor Sfintilor, să fie iertate de toate dăjdiile țării, pentru a plăti lefile dascălilor dela școalele elinești și slavonești⁴⁾.

La 8 August același an, hotărăște prin hrisov ca în împrumuturile făcute de bărbat prin zălogirea zestrei, femeia să nu poată lua din averea bărbatului mai mult decât era zestrea sa, spre a nu păgubi pe acei ce împrumutaseră⁵⁾.

La 30 Iulie pentru a împăca pe boieri, dă un hrisov prin care răpește drepturile civile și politice străinilor veniți în țară, afară de Moldoveni, cari din vechime erau priviți ca și pământeni⁶⁾.

¹⁾ N. Iorga, *Documente Hurmuzaki*, XIV, partea II, p. 1164 și p. 1169 (doc. MCL).

²⁾ *Ibidem*, XIV, partea II, pp. 1165—1168 (doc. MCXLIX).

³⁾ I. Ionașcu, *op. cit.*, p. 4.

⁴⁾ Cf. *Revista Iсторică a Arhivelor României*, I, p. 7.

⁵⁾ *Ibidem*, I, p. 4.

⁶⁾ In *Magazinu istoricu pentru Dacia*, II, pp. 177—180.

La 15 Ianuarie, în scopul ajutorării săracilor, orânduește milostenii, atât din veniturile statului, cât și dela unele mănaștiri¹⁾.

Domnul face danie în acest an următoarelor mănaștiri:

a) La 7 Februarie, dăruiește bisericii Sf. Dumitru din Craiova, moșia din Craiova, pentru plata unui dascăl de limba română și pentru întreținerea copiilor săraci, cari învață la acea școală²⁾. b) La 20 Mai mănaștirii Pantelimon, dela Muntele Atos 150 lei anual³⁾. c) La 15 Octombrie bisericii Sf. Voievozi, de pe marele canal dela Constantinopol, 200 lei, anual⁴⁾.

d) La 15 Noemvrie mănaștirii Sumela din Trapezunt 100 lei argint din cămara ocnelor și 10 celui venit să primească milostenia. Hrisovul are între marturi și pe fiii săi M i h a i și C o n s t a n t i n⁵⁾.

La 7 Septembrie, ca ctitor prin moștenire al fratelui său C o n s t a n t i n V. V., închină epitetropiei spitalului Sf. Spiridon din Iași, mănaștirea Precista din Roman împreună cu cele două metoace ale ei, adică ctitoriceasca biserică proorocul Samoil din Focșani și biserică dela Bodești (Neamț)⁶⁾.

Tot în acest an, a zidit biserică Sf. Stefan din București.

La 15 Ianuarie 1765, în chestiunea milelor, hotărăște că ele să se strângă de Mitropolitul țării, împreună cu 3 neguțători aleși de către sfintia-sa. Cutiile să aibă lacăte și fiercare din ei, având unul al său; deschiderea să se facă în fața a 4 boieri mari, în Sâmbăta lăsatului de sec de carne și în Sâmbăta săptămânei a 7-a după Paști. Ajutoarele de bani să se dea boierilor scăpătați, celor în nevoie mare, bolnavilor, văduvelor, cum și la îngroparea celor nevoiași⁷⁾.

La aceeași dată, dă un hrisov relativ la toți Brașovenii aflați în orașul domniei, București, cum și prin alte târguri și sate, care au prăvălii și se hrănesc cu negoț brașovenesc

¹⁾ Cf. *Revista Iсторică a Arhivelor României*, I, p. 4.

²⁾ *Ibidem*, I, p. 107.

³⁾ N. Iorga, *Documente Hurmuzaki*, XIV, partea II, p. 1169, doc. MCL.

⁴⁾ *Ibidem*, XIV, partea II, p. 1175, doc. MCLVII.

⁵⁾ In ms. grecesc 678 din Bibl. Acad. Rom. (cf. Constantin Litzica, Catalogul manuscriselor grecești, București, 1909, pp. 412—413).

⁶⁾ Gheorghe Băileanu, *op. cit.*, partea II și III, p. 20.

⁷⁾ P. Teulescu, *op. cit.*, p. 105.

sau altele¹⁾. Tot în acest an scutește de vinăriu și pogonarit biserica catolică din Câmpulung²⁾.

La sfârșitul lui Ianuarie, este întărit de Poartă în domnie, încă pe un an³⁾.

La 2 Martie, în urma înțelegerii cu Poarta și a cercetărilor făcute de Aga Turnagi Başa, dă o carte relativ la hotarele țării în lungul Dunării, ce erau mereu călcate până atunci⁴⁾.

La 5 Martie întărește episcopilor din Buzău și Râmnic, dreptul de a avea ca metoh în București biserică Sf. Dumitru cu toate ale sale⁵⁾. După 12 Mai, întărește Râșnovenilor dreptul asupra muntelui Baiul⁶⁾. La 19 Mai înc hină Mitropoliei, biserică domnească din Gherghița și biserică Sf. Ștefan din București, cu tot venitul lor⁷⁾.

In ziua de Duminecă 1 Mai, după ce se aduseseră moaștele Sf. Grigore Decapolitul dela mănăstirea Bistrița-Vâlcea; se formează procesiunea, cu Mitropolitul Grigore al țării, Nicodim al Sardelor, Matei al Ieropolei (Palestina), Serafim al Iliopolei (Galatia-AsiaMică), Hrisant al Grevenilor (Serbia); episcopul Partenie al Râmnicului, Raftail al Buzăului, Neofit al Cervenilor (Bulgaria), Mitrofan al Drinapolei (Serbia) și multime de egumeni și preoți.

Domnul împreună cu toți aceștia și cu poliția, s'au coborât dela Mitropolie în livada domnească, unde s'a oficiat o săfăanie și trecând Dâmbovița au intrat în curtea domnească pe poarta din mijloc și ieșind pe cea de jos, au mers cu sfintele moaște pe ulița Bărbierilor, pe cea a Șelarilor, pe la hanul lui Șerban Vodă și al mănăstirii Stavropoleos, pe ulița Sf. Ioan și pe pod la vale de au intrat din nou în curtea domnească pe poarta din sus, apoi ieșind prin cea din

¹⁾ Ioan Bianu, *Revista Nouă*, 1889, pp. 301—304.

²⁾ N. Iorga, *op. cit.*, I, p. 307 și p. 481 (1761—9).

³⁾ Cf. N. Iorga, *Stiri despre veacul al XVIII-lea în terile noastre după corespondențe diplomatice străine*, în *An. Acad. Rom.*, Mem. Secț. Ist., Seria II, Tom. XXXII, p. 589.

⁴⁾ Cf. *Revista Istorică a Arhivelor României*, I, pp. 75—76.

⁵⁾ *Ibidem*, II, p. 26.

⁶⁾ N. Iorga, *Documente Hurmuzaki*, XV, partea II, p. 1728, doc. MMMCC-XXXIX.

⁷⁾ Cf. *Revista Istorică a Arhivelor României*, I, p. 12.

mijloc, au trecut din nou Dâmbovița în livada domnească, pentru a se urca la sfânta Mitropolie, unde a fost așezat sfântul¹⁾.

La 23 Mai, dă un hrisov pentru procesiunea ce s'a făcut în București în ziua de 1 Mai, în scop de a face să înceteze epidemia de ciumă ce bântuia la Constantinopol, ce cuprinse și Tara Românească, mai ales la București. În acest hrisov sunt trecuți și iiii Domnului cu titulatura de Mihai Voevod și Constantin Voevod.

La 16 Iunie, prin scrisoare către Bârsani și ceilalți străini din țara ungurească cari vin cu păsunatul și iernatul oilor în țară, hotărăște noua câtime a oieritului și numărul oilor ce se vor da la beilic. Așa anul trecut « fiind domnie nouă și cu grele datorii, atât ale domnii cei nouă, cât și cu rămasițile domnii răposatului prea iubit fratelui domnii meale;... de mare nevoie am fost îngreuiat domnia mea dăjdile ». Treând acum peste aceste greutăți domnul fixează oieritul la câte 17 bani de oaie, adăogând și « hatăr » la zece oi o oaie scutită, pentru vite câte 66 bani de viață, iar la beilic vor da din 100 de oi numai 7 iar nu 13 ca anul trecut, adăogând că cele 7 li se vor plăti cu preț mai bun ca anul trecut. Adăogă apoi că « lătrătorii dupe la oi » nu-i vor lua, și nici vasele dela odăi, nu li se vor lua²⁾.

In anul 1765 a pus pe Mihai Fotino de a făcut o colecție de legi în 3 volume, din care vol. 1 legile civile și vol. 3 legile religioase se găsesc în colecția Academiei Române.

Tot în acest an se tipărește în București, traducându-se din grecește în românește, cartea lui Simon Arhiepiscop al Salonicului, cu o prefată de Mitropolitul Grigorie al țării, către Domn, în care îl caracterizează pe Domn astfel: « Chipul cel bland și vorba cea aleasă și sloboda intrare la oricine va vrea...³⁾.

El chiamă la București pe învățătul grec Nicolaie Mavrid, ce era predicator la Tarigrad, pentru a face și aici

¹⁾ Cf. Alex. Lăpădatu, *O procesiune religioasă în București în 1765, în Biserică ortodoxă română*, XXVIII (1904), pp. 59—65.

²⁾ N. Iorga, *Studi și documente*, X, pp. 391—393.

³⁾ N. Iorga, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea*, I, p. 522.

predici prin biserici. Iar cartea acestuia de predici e închinată domnului muntean care îl invitase la București¹⁾.

Birurile grele ce s-au pus ăsupra țării, datorită obligațiilor ce-și luaseră boierii, pentru 7200 pungi de bani anual, s-au putut aduna până la împlinirea anului, pentru a se plăti birul către Poartă. Grecii lui Stavarachi aflați în serviciul țării anume Statachi Zăgăreanul vistiernic și Dumitrachi Fotie paharnic, văzând acest rezultat, au îndemnat pe Domn să mai ceară pe deasupra un nou bir de 1000 pungi de bani, sub denumirea de *fumărit*, la care boierii s-au împotrivat plângându-se în același timp și la Poartă.

Grecii din țară însă, au scris și ei lui Stavarachi la Constantinopol și acesta s-a grăbit a trimite la București un firman împăratesc, prin care s-au pus la închisoare în ziua de 2 Ianuarie 1765 și pentru a 2-a oară, următorii boieri mari: Constantin Dudescu, Nicolachi Dudescu, Pârvu Cantacuzino, Mihai Cantacuzino, Dumitrașcu Racoviță, Barbu Stirbei, Pană Filipescu, Ion Bălăceanu, Grigorașcu și Pantazi Câmpineanu, cărora le-a dat drumul tocmai la 25 Iunie²⁾.

In acest timp, prin țară birul se scotea cu silnicie, aşa că mulți oameni au și murit din bătăi; toate acestea au contribuit ca poporul să se strângă în ziua de 15 Iunie la Mitropolie și trăgând clopoțele, au sculat Bucureștii; mulțimea adunată striga să li se împuțineze dările. Domnul a trimis atunci asupra lor pe Turnagi-Bașa împreună cu spătarul și aga Ipsilanti, cu beșlii și albanezi, care spre a înăbuși mișcarea au tăiat la poarta de jos a curții domnești pe bogasierul Coman din Giurgiu, pe un croitor și un rob al lui Panaite Ceaușul; iar pe boierii fruntași ce erau închiși, i-au mutat dela cămară în beciurile dindărăt³⁾.

¹⁾ C. Erbiceanu, *Bărbați culți greci și români și profesori din Academile de Iași și București din epoca zisă Fanariotă*, în *An. Acad. Rom.*, Mem. Secț. Ist., Seria II, Tom. XXVII, pp. 163—164.

²⁾ N. Iorga, *Studii și documente*, XXII, p. 91.
³⁾ Ibidem, XXII, p. 91.

Aceste mișcări au fost aduse la cunoștința Portei, de către Pașii dela cetățile de pe Dunăre, cari erau ținuți la curent de boierii ce se retrăseseră și trăiau în lungul litoralului dunărean. În deosebi Pașa din Vidin, Moldovang-i-Ali (ce vorbea foarte bine românește), care cu toate darurile ce-i făcuse domnul, comunică totuși la Constantinopole că peste 15.000 oameni trecuseră Dunărea în ținutul pașalâcului său și un număr îndoit la unguri, justificând pustiirea țărei de răul și jafurile ce făcea oamenii lui Stavarachi.

Auzind Stavarachi despre aceste comunicări, pune capuchihai pe postelnicul Costachi Moruzi și scrie lui Ștefan V. V. la București, să sfătuască pe spătarul Ipsilanti ca să sloboadă pe boierii ce erau la închisoare orânduindu-le lefuri și ranguri de boierie, scoborînd în același timp darea lunară a sfertului¹⁾ dela 110 pungi la 80 pungi de bani²⁾.

Schimbându-se în Mai marele vizir și venind Mehmed Mužunoglu, dușman lui Stavarachi, el arată Sultanului scrierea Pașii din Vidin, adăugând și dela el cele ce mai cunoștea; afară de aceasta Sultanul fiind ademenit și de perspectiva de a pune mâna pe însemnatele averi ale lui Stavarachi, a poruncit și în noaptea de 27 spre 28 August a și fost gătuit iar apoi spânzurat de poarta casei lui; de pe marele canal³⁾. Averea, socotită la 3000 de pungi i se confiscă iar casa i se dărâmă⁴⁾.

D. Mazilirea. Disgrația lui Stavarachi, aduce și pe cea a lui Ștefan Racoviță V. V. care este mazilit⁵⁾ în ziua de 12/23 August 1765, în care scop la 18/29 August a sosit în București Cara-Ali-Tatarul cu mazilirea, numindu-se în loc Scarlat Ghica V. V.⁶⁾.

¹⁾ Aceasta indică, că dările cuprindeau 12 sferturi pe an.

²⁾ N. Iorga, *Documente Hurmuzaki*, XIV, partea II, p. 1177.

³⁾ Omorirea lui Stavarachi a fost pregătită de Nicolae Suțu, care și luă imediat locul de Capu-chihai la Constantinopol (N. Iorga, *Documente privitoare la familia Callimachi*, I, p. CXLV).

⁴⁾ N. Iorga, *Documente Hurmuzaki*, XIV, partea II, p. 1177 și idem, *Documente privitoare la familia Callimachi*, I, pp. CXLIV—CXLV.

⁵⁾ La 20 Aug./2 Sept. Jean Antoine Ruzzin, scrie din Pera la Venetia, că Printul Valahiei a fost mazilit din cauza stoarcerii de bani ce se făcuse în țară de către grecul Stavarachi (A. C. Alexandru Sturza, *op. cit.*, p. 377).

⁶⁾ N. Iorga, *Documente Hurmuzaki*, XIV, partea II, p. 1177.

La plecarea Domnului din Bucureşti, i s'au călcat casa și cu toate că s'au găsit numai 15 pungi de bani, au fost totuși ridicați și trimiși Portii.

Inainte de a fi pornit, Domnul a fost tras în judecată înaintea cadiului dela Giurgiu, de către cei 6 boieri mari ce fuseseră închiși și pentru liberarea lor, li se luase cu sila zapise, prin care se îndatorau cu următoarele sume:

Constantin Dudescu cel bătrân	12.927 taleri
Nicolae Dudescu, fiul	5.000 »
Dumitrușcu Racoviță	5.000 »
Frații Cantacuzino	13.500 »
Badea Stirbei Drăgănescu	24.500 »
Nicolae Postelnicul	2.500 »
Gheorghe Stolnicul	2.500 »
Dela Căimărcămie	<u>3.427</u> »
In total	69.554 taleri

Ştefan V. V. neputând săgădui faptul, a aruncat vina asupra lui Stavarachi, arătând prin o scrisoare-zapis întărită și de Osman - Cadiul din Giurgiu, cum că boierii nu sunt datori cu nimic. Acest act a fost trimis în copie Impăratiei, iar originalul l-a păstrat Mihai Cantacuzino vîstninicul¹⁾.

Ştefan Racoviță V. V. a domnit în Muntenia²⁾ un an, șase luni și câteva zile³⁾.

Plecând din țară merge întâi la Adrianopol, de unde la 1/12 Septembrie este surghiunit în insula Mitilene și condus

¹⁾ Idem, *Studii și documente*, XXII, p. 92, cum și Cf. Banul Mihai Cantacuzino, *op. cit.*, în ediția cit., p. 150.

²⁾ La 7 Sept. 1764, după ce murise fratele său Constantin V. V. rămânând el ctitor, dă și închină spitalului Sf. Spiridon din Iași, mănăstirea Precista din Roman cu metoacele ei, anume biserică Profetul Samoil din Focșani și biserică din Bodești, jud. Neamțului.

³⁾ În timpul domniei, a folosit pentru legăturile sale cu Polonia, pe Jean B. Linchou, frate mai mic a lui François Thoma Linchou ce a fost secretar al lui Constantin Racoviță V. V. (G. h. Duzinchevici, *Jean Baptist Linchou*, în *Arhiva*, 42 (1935), p. 138).

de Capugiu fiind despoiat de tot ce avea asupra să, adică 15 pungi de bani; iar pentru ca să poată trăi el și familia sa, Statachi Zagoreanul ii dădea câte 10 pungi de bani pe lună¹⁾.

La 14 Septembrie 1766 este pus în libertate, în schimbul a alte 15 pungi de bani, pe care neavându-le, a trebuit să se împrumute²⁾. Până în anul 1782, trăia la Constantinopol, ca și ceilalți Domni ai Principatelor, maziliți³⁾.

¹⁾ Idem, *Documente Hurmuzaki*, XIV, partea II, pp. 1178-1179 și p. 1181.

²⁾ Ibidem, XIV, partea II, p. 1182 (doc. MCLXXIII).

³⁾ Contele D'Hauterive. Starea Moldovei în 1787, pag. 342, nota 7.

LUCRĂRIE CONSULTATE

1. Preotul I. Antonovici, *Documente bârlădene*, Bârlad
 2. " " " " , *Frații Roșca Codreanu*, Bârlad 1908
 3. Nicolae Bălcescu, *Magazinul istoric pentru Dacia*, București
 4. Gheorghe Băileanu, *Așezăminte Sf. Spiridon*, Iași
 5. Băileanu și Stoide, *Documente moldovenesti*, Iași
 6. Ion Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, București
 7. Ion Bianu, *Catalogul manuscriselor Academiei Române*, București
 8. Nicolae A. Bogdan, *Orașul Iași*, Iași
 9. V. Brătulescu și Remus Ilie, *Mănăstiri și biserici din județul Ilfov*, București
 10. Dimitrie Cantemir, *Istoria ieroglifică a Moldovei*.
 11. Teodor Codrescu, *Uricarul*, Iași
 12. Mihai Costăchescu, *Documente moldovenesti*, Iași 1933
 13. Constantin Dapontes, *Ephémérides daces II*,
 14. Manolachi Drăghici, *Istoria Moldovei*, Iași 1857
 15. Dimitrie Dan, *Mănăstirea și comuna Putna*, București 1905
 16. Constantin Erbicenau, *Bărbații cultii greci*,
Cronicarii, greci
 17. " " " " , *Istoria Mitropoliei Moldovei*
 18. " " " " , *Arhiva Gheorghe Gr. Cantacuzino*, București
 19. Ion C. Filitti, *Catagrafia boierilor din Muntenia*, București 1929
 20. " " " " , *Domniile române sub regul. organic*, București 1905
 21. " " " " , *Lettres et extraits, etc.*
 22. " " " " , *Regeste de documente, Familia Slătineanu*, București 1938
 23. George D. Florescu, *Innormântarea lui Alexandru N. Suțu V. V.*, București, 1932
 24. George D. Florescu, *Proprietăți vechi în București*, București 1934
 25. George Fotino, *Boierii Golești*, București
 26. Al. G. Gălășescu, *Drepturile familiei Ghica*, București 1889
 27. " " " " , *Eforia spitalelor civile*, București 1899
 28. Constantin Giurescu, *Letopisul țării Moldovei*, București 1913
 29. " " " " , *Studiu cronicarilor moldoveni*, București
 30. Gheorghe Ghibănescu, *Ispisoare și zapise*
Surete și șvoade
 31. " " " " , *Genealogii documentate*, București 1913—16
 32. Ștefan Grecianu, *Descendenții din Brâncoveni*, București 1902
 33. " " " " , *Eduoxiu Hurmuzachi*, *Documente privitoare la istoria Românilor*, București 1913—16
 34. " " " " , *Tezaur de monumente istorice*, București
 35. I. Ionașcu, *Biserici, chipuri și documente din Oltenia*, Craiova 1934
 36. " " " " , *Istoria seminarului din Buzău*, București 1937
 37. Nicolae Iorga, *Documente Callimachi*, București 1902
 38. " " " " , *Genealogia Cantacuzinilor*, București
 39. " " " " , *Inscriptii din biserice României*, București
 40. " " " " , *Istoria bisericii române*, București
 41. " " " " , *Istoria literaturii române*, București

45. Nicolae Iorga, *Studii și documente*, București
 46. " " *Studii istorice asupra Chiliei și Cetății Albe*, București 1899
 47. Iulian Marinescu, *Documente istoriene*, București
 48. Melchisedec, *Cronica Husului*, București 1869
 49. " " *Cronica Romanului*, București
 50. " " *Notițe istorice și arheologice*, București 1885
 51. V. Mihordea, *Politica orientală franceză în sec. XVIII*, București
 52. P. P. Panaitescu, *Călători polari în țările românești*, București
 53. Dumitru R. Rosetti, *Dicționarul Contemporanilor*, București 1897
 54. Radu Rosetti, *Arhiva senatorilor din Chișindiu*, București 1909
 55. General Radu Rosetti, *Familia Rosetti*, București 1940
 56. D. Russo, *Cronica Ghiculeștilor*, București
 57. A. Sava, *Documente putnene*
 58. Alexandru A. C. Sturza, *L'Europe orientale et les Maurocordates*, Paris 1913
 59. I. Tanoviceanu, *Fise. Arhivele Statului*, București,
 60. I. E. Torouțiu și G. Cardaș, *Studii și Documente literare*, București
 61. Vasile A. Urechia, *Istoria Românilor*, Tom. III, București 1892
 62. Inginer George G. Vernescu, *Istoricul moșiei Grebă din jud. R.-Sărat*, București 1923
 63. Alexandru D. Xenopol, *Istoria Românilor*, Vol. VII și IX, București
 64. Gheorghe Zane, *Economia de schimb*, București 1930
 65. Sever Zotta, *Neamul Cantemireștilor*, Iași 1931

COLECTIUNI

1. *Analele Academiei Române*, București
2. *Arhivele Statului București*
3. " " *Iași*
4. *Acte ale Creditului Rural*, București
5. *Acte ale epitropiei Sf. Spiridon*, Iași
6. *Creațarea colectiunilor Academiei Române*, București
7. *Cronica Baldaceanu*
8. " " *Kiparissa*
9. *Letopisele Moldovei de M. Kogălniceanu*, Iași

PERIODICE

1. Revista «Arhiva Românească», București
2. " " «Arhiva M. Kogălniceanu», București
3. " " «Arhiva Societății Științifice și Literare», Iași
4. " " «istorică a Arhivelor Române», București
5. " " «Biserica ortodoxă», București
6. " " «Buciumul rămân», București
7. " " «Genealogică», București
8. " " «Ion Neculce», Iași
9. " " «Miron Costin», Iași
10. " " «Nouă», București
11. " " pentru Istorie, Arheologie și Filologie», București
12. Buletinul Comisiei Iсторice Române, București
13. Buletinul Muzeului Municipiului Iași, Iași
14. Buletin «Foaia oficială a Moldovei», Iași
15. " " «Foaia oficială a Munteniei», București
16. «Monitorul Oficial», București
17. Ziarul «Buciumul» din 1863, București
18. " " «Dreptul» din 1872, București

TABLA DE MATERII

Pag.

Prefața	3
PARTEA I. — FAMILIA	
1. Originea	8
2. Filiația familiei Cehan	12
3. Filiația familiei Racoviță-Cehan	15
4. Legăturile de înrudire cu alte familiile boierești	

PARTEA II. — DOMNITORII
DOMNIA RACOVITEȘTILOR

a) Caracterizare	63
b) Tabela anilor de domnie	64
1. Mihai I. Racoviță V. V.	67
a) Domnia I în Moldova	73
b) Domnia II-a în Moldova	79
c) După domnia II-a în Moldova	80
d) Domnia III-a în Moldova	99
e) Domnia I în Muntenia	102
f) Domnia II-a în Muntenia	106
g) Monumentele ridicate de el	110
2. Constantin M. Racoviță V. V.	110
a) Domnia I în Moldova	118
b) Domnia I în Muntenia	124
c) Domnia II-a în Moldova	130
d) Domnia II-a în Muntenia	135
e) Așezările ridicate și ajutate de el	137
f) François Thomas Linchou	139
3. Ștefan M. Racoviță V. V.	139
Domnia în Muntenia	149
Lucrările Consultate	
Planșe I—VI	
Tabele I—IV	

Mihai Racoviță V. V.
(Colecția Comisiunii Monum. istorice).

Stema Țării sub Mihai Racoviță V. V.
care a domnit în ambele țări.

Pecetea lui Mihai Racoviță V. V.

Mihai Racoviță V. V.
(După fresca dela Cotroceni (sec. al XVIII-lea)
Col. Comis. Monum. Istorice).

29

Semnătura lui Mihai Racoviță V. V.

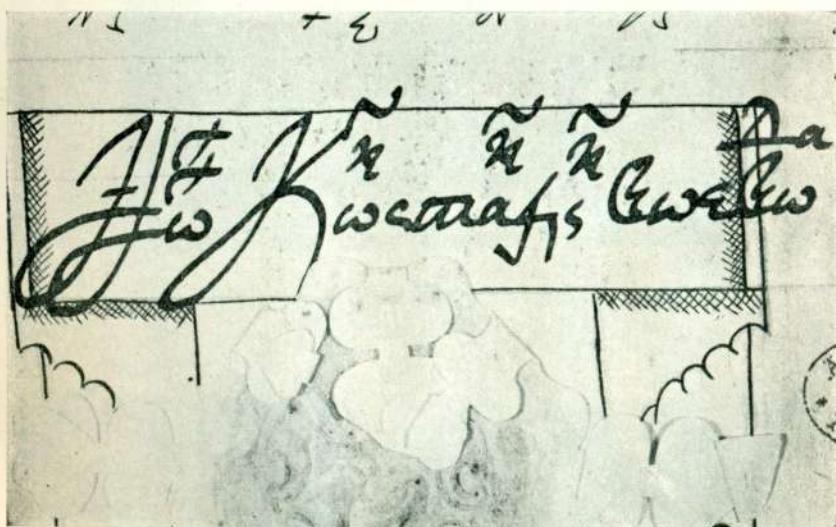

Constantin Racoviță V. V.
După portretul modern la Sf. Spiridon din Iași
(Colecția Comis. Monumentelor istorice)

Pecetea lui Constantin Racoviță V. V.

Stema Țării sub
Constantin Racoviță V. V.
care a domnit în ambele țări

Semnătura lui Constantin Racoviță V. V.

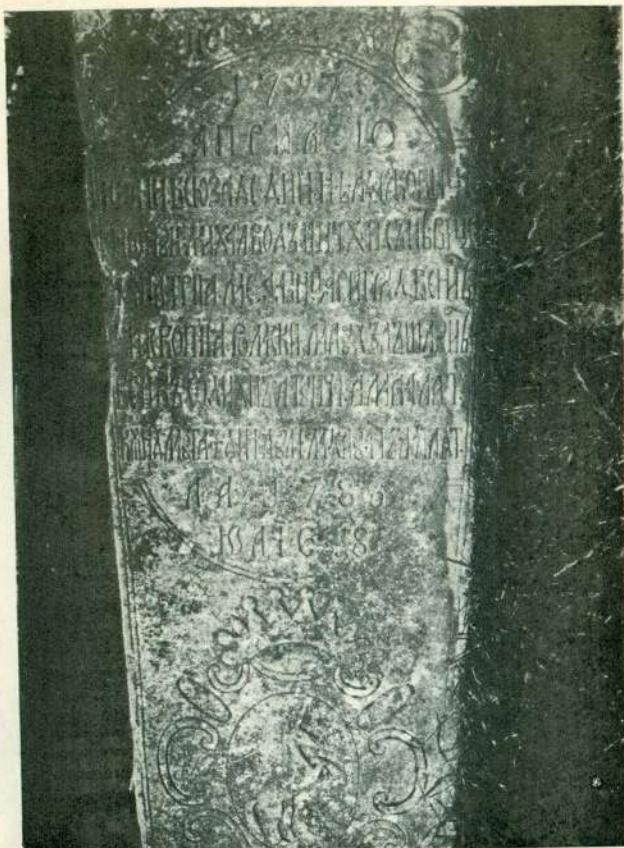
Ştefan Racoviță V. V. și Teodora (C. Ipsilanti) soția sa.
Ctitorii bisericii Sf. Ştefan din Bucureşti.
(Colecția Comisiei monumentelor istorice).

Pecetea lui Ștefan Racoviță V. V.

A. R. — Studii și Cercetări. LVI.

Semnătura lui Ștefan Racoviță V. V.

1707. April 10.

Ioan Beizade din neamul Racoviță,
fiul lui Mihail și Vodă și Cehan săntă vițe;
din patria mea den Tarigrad venit episcopia romaschi m'au sălașluit.

Vecinică odihnă atuncia am aflat,
cînd mutarea din lume mi s'au întâmplat

la 1786, Iulie 18

(Lespedea de piatră, se află în partea de miază-zii a Episcopiei lângă
absida respectivă.

Arhidiacon Ștef. Pruteanu)